

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

**VÝCHOVNÝ STYL MATEK A OTCŮ
OČIMA DOSPÍVAJÍCÍCH**

Diplomová práce

České Budějovice

2013

Vedoucí práce

PhDr. Olga Vaněčková

Vypracovala

Hana Křížová

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Prachaticích dne 28. dubna 2013

.....

Křížová Hana

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí této diplomové práce PhDr. Olze Vaněčkové za ochotu, vstřícnost, metodické vedení a podnětné rady. Poděkování patří také všem respondentům a osloveným ředitelům škol za spolupráci při získávání podkladů pro výzkum.

Děkuji také své rodině za trpělivost a podporu.

H.K.

Anotace

Diplomová práce s názvem „Výchovný styl matek a otců očima dospívajících“ se zabývá rozdíly vnímání a hodnocení výchovného přístupu matek a otců k dcerám a synům. Teoretická část obsahuje základní informace o funkcích rodiny, typech rodiny, vývojové charakteristiky v období pubescence, typy výchovných stylů. Součástí práce je prezentace výsledků výzkumu výchovného stylu matek a otců z pohledu děvčat a chlapců. Data byla získána pomocí strukturovaných rozhovorů se žáky osmých ročníků základní školy v měsíci březnu a dubnu 2013.

Klíčová slova: matka, otec, dívka, chlapec, výchovný styl

Abstract

The thesis titled "Parenting style of mothers and fathers eyes adolescents' explores the differences of perception and evaluation of educational access of mothers and fathers to daughters and sons. The theoretical part contains basic information about the family, types of families, developmental characteristics during adolescence, types of educational styles. Part of this work is to present the research results of the educational style of mothers and fathers in terms of girls and boys. Data was collected using structured interviews with pupils eighth grade elementary school in March and April 2013.

Keywords: mother, father, girl, boy, parenting style

OBSAH

Úvod	7
1 Teoretická část.....	9
1.1 Rodina.....	9
1.1.1 Funkce rodiny	9
1.1.2 Vývojové fáze rodiny	13
1.1.3 Typy rodin	16
1.1.4 Role matky	20
1.1.5 Role otce	22
1.2 Výchovné styly.....	25
1.2.1 Způsob výchovy a typologie výchovných stylů	25
1.2.2 Autokratický styl	29
1.2.3 Liberální styl.....	30
1.2.4 Sociálně integrační styl.....	31
1.2.5 Výchovné styly dle E. E. Maccobyové a J. A. Martina.....	32
1.2.5.1 Autoritativně-vzájemný styl.....	32
1.2.5.2 Autoritářský styl.....	33
1.2.5.3 Shovívavý styl.....	33
1.2.5.4 Zanedbávající styl	33
1.3 Výchovný styl matek a otců	34
1.3.1 Výchovný styl matek vzhledem k synům.....	34
1.3.2 Výchovný styl otců vzhledem k synům.....	35
1.3.3 Výchovný styl matek vzhledem k dcerám.....	37
1.3.4 Výchovný styl otců vzhledem k dcerám.....	39
1.4 Komunikace v rodině.....	41

1.5 Vývojové charakteristiky dítěte staršího školního věku (pubescence).....	49
1.5.1 Základní znaky pubescence	49
1.5.2 Psychické znaky pubescence	50
1.5.3 Sociální znaky pubescence	52
1.6 Shrnutí poznatků prezentovaných v teoretické části	55
2 Praktická část	58
2.1 Cíl šetření a stanovení výzkumných hypotéz	58
2.1.1 Cíl šetření a výzkumný problém.....	58
2.1.2 Stanovení výzkumných hypotéz	60
2.2 Popis terénu a výzkumného souboru	61
2.3 Nástroje sběru dat	62
2.3.1 Technika dotazování.....	62
2.4 Technika šetření.....	63
2.5 Prezentace výsledků šetření, jejich analýza a interpretace	66
2.6 Shrnutí výsledků šetření a verifikace hypotéz.....	102
Závěr	108
Seznam zdrojů	110
Přílohová část	114

Motto

„Rodiče mohou ukázat dětem, jak pevný bod ve vesmíru může být rodina.

A jak to může být jediná jistota, kterou člověk v životě má...“

(Lucie Talmanová, LN 29.9.2007, v jednom z prvních rozhovorů

po narození syna Nicolase Topolánka)

Úvod

Jako téma této diplomové práce je zvolen *Výchovný styl matek a otců očima dospívajících*. Tato problematika je autorce velmi blízká a není jí ani věkem dospívajících příliš vzdálená. Vidění výchovného stylu se v průběhu života děti i rodičů vyvíjí a pohled na něj se mění. Pro dítě předškolního věku rodiče představují objekt, který je středobodem jeho světa. Rodiče jsou pro něj vlastně pozemskými Bohy, jsou to ti, kdo všechno ví a se vším mu poradí. Tato fáze přetrvává i velkou část mladšího školního věku, ovšem v tomto období se stává pro dítě důležitým člověkem jeho paní učitelka, která často hraje v životě „školáka“ větší úlohu, než rodiče. Už okolo deseti let se tento názor začíná měnit. Rodiče se stávají těmi, kteří po dětech něco vyžadují, musí plnit jimi zadané úkoly a řídit se jejich pravidly. Je možné se domnívat, že právě v době staršího školního věku je vztah dítěte s rodiči nejvíce problematický a komplikovaný. Je to období, ve kterém si dítě utváří vlastní žebříček hodnot, názorů a postojů. A považuje všechny dospělé, kteří mu chtějí pomoci, za své nepřátele. Naštěstí toto období netrvá věčně a v pozdějších letech se rodiče většinou stávají blízkými rádci a pomocníky ve složitých životních situacích.

Jak děti vidí výchovný styl svých rodičů a jak jej hodnotí a popisují? To bude cílem výzkumu této práce. Některé děti mají velmi přísnou výchovu, rodiče nad nimi drží pevnou ruku. A jiné jsou zase naopak vychovávány velmi benevolentně a nemají nastaveny téměř žádné mantinely, ve kterých se mají pohybovat. V této práci bude uvedeno, jaké styly je možné popsat a jak na ně děti mohou reagovat a chovat se podle nich. Jistě bude odlišný pohled dívek a pohled chlapců. Pohlaví je v tomto případě významným klíčem. Jsou dívky skutečně těmi hodnými princeznami a chlapci

„rošťáky“, kteří vyvádějí jednu lumpárnu za druhou? Nebo je to pouze genderový stereotyp, který bude v této práci vyvrácen?

V teoretické části je nutné uvést funkce rodiny, typy rodin, role matek a role otců. Dále vývojové charakteristiky dětí staršího školního věku, výchovné styly. Nelze opomenout ani vývojové fáze rodiny a komunikaci v rodině.

Nedílnou součástí této práce bude její výzkumná část. Pomocí rozhovorů se žáky osmých ročníků základní školy bude pokusem zjistit styl rodičovské péče, tak jak to vidí děti.

Tato práce obsahuje pouze část toho, co se týká problematiky rodin a výchovy v nich. Není možné zde popsat všechny souvislosti, které s výchovou souvisí. Přesto lze doufat, že tento pokus splní alespoň část očekávání těch, kteří do práce třeba jenom nahlédnou.

1 Teoretická část

1.1 Rodina

1.1.1 Funkce rodiny

Existuje řada autorů, kteří vymezují funkce rodiny a její definice. Existuje mnoho funkcí a definic rodiny, ale většina autorů definuje rodinu i její funkce obdobným způsobem.

„Rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí. Příbuzenství je vztah mezi jedinci, jenž vzniká buďto sňatkem, anebo pokrevními vazbami v otcovské, či mateřské linii. Manželství můžeme definovat jako sociálně akceptovatelný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci. Sňatkem dvou partnerů se stávají příbuznými nejen oni sami, ale i jejich rodiče, sourozenci a další pokrevní příbuzní každého z nich. Vždy se rozlišuje mezi rodinou a širším příbuzenstvím“ (Giddens, 1999, s. 156).

„Rodině jakožto malé sociální skupině připadá nezastupitelná úloha v socializaci: jde o primární skupinu, o rozsahem malý, leč důležitý subsystém společnosti. Zájem společnosti na hladkém fungování právě této jednotky je vyjádřen i tím, že se základní vztahy institucionalizují. Rodinný život se předkládá jako uznávaná hodnota, jeho prostřednictvím vykonává společnost určitý tlak na jednotlivé členy, předepisuje jim určitá pravidla chování. Týká se to hlavně manželství jako institucionálního základu rodiny, avšak forma rodinného soužití není spojena jen s manželstvím (párovou rodinou). Existují jak tzv. nesezdaná manželství (volné formy soužití), tak i zákonné normy týkající se rodiny jako celku, práv dítěte atd.“ (Buriánek, 2003, s. 102).

„Funkce rodiny (tamtéž):

1. biologicko – reprodukční zajišťuje plození potomstva, uspokojování sexuálních potřeb,

2. *ekonomická funkce vymezuje rodinu jako výrobní jednotku (v minulosti), dnes spíše jako prostor uplatňování různých strategií jejích členů, a to v rámci společného hospodaření,*
3. *socializační a akulturační, zajišťující výchovu dětí, předávání kulturních hodnot, vzdělávání, formování životního stylu,*
4. *emocionální, v níž jde o uspokojování citových potřeb, o vědomí jistoty, uznání a vzájemné podpory“.*

Jiní autoři se domnívají, že funkce rodiny mají ještě jiný charakter, např. podle Havlíka a Koti (2002, s. 80) se jedná o funkce na poli emocionálním, mentálním a sociálním.

Rodina je velmi důležitý systém ve společnosti. Každá rodina se skládá z několika systémů, díky kterým může fungovat, jedná se o systém manželský, rodičovský a sourozenecký. Manželský systém je nejdůležitější, hraje významnou roli po všechny doby manželského cyklu. Rodičovský systém navazuje na manželský systém a vzniká již v době těhotenství. Tento systém ovlivňuje rodinu po celou dobu jejího fungování. Sourozenecký systém je důležitý pro děti zejména pro vytvoření sociálních kontaktů, naučení se spolupráci a komunikaci. Všechny tyto systémy se navzájem ovlivňují (Sobotková, 2007, s. 24 - 28).

Na rodině lze ukázat základní sociální vztahy, vztah k ostatním lidem, dělbu práce. Pokud člověk žije jinak, než v obvyklé rodině, dostává od svého okolí „nálepku“ podivína, jedná se o homosexuály, svobodné. V rodině se dalším generacím předávají kulturní tradice, zvyky, hodnoty, jazyk. Díky rodině získáváme sociální síť lidí (Buriánek, 2003, s. 102 -103).

Rodina člověku zprostředkovává i sociální status, příslušnost k určité sociální třídě, se kterou vstupuje do svého života. Na své původní rodině se člověk stává postupně nezávislý, zároveň neklesá význam širší rodiny, stále probíhá spolupráce mezi více generacemi (tamtéž).

Téměř ve všech kulturách se můžeme setkat s rodinou nukleárního typu. Skládá se z manželů a jejich vlastních nebo osvojených dětí žijících v jedné domácnosti. Když

v rodině žijí ještě další příbuzní (prarodiče), mluvíme o rozšířené rodině (Giddens, 1999, s. 156-157).

V dřívější době sociologové předpokládali, že v tradiční rodině byla většina rodin rozšířených, tento předpoklad se však pomocí výzkumů ukázal nesprávným, protože již dlouhodobě se ukazuje, že rodiny jsou spíše nukleárního typu, dříve se tak stávalo díky brzké úmrtnosti (Giddens, 1999, s. 157).

Velmi často dnes lze hovořit o prohlubující se „*krizi rodiny*“ (Buriánek, 2003), která může mít nejrůznější příčiny, např. mladým párům chybí zkušenosti s materiálním zázemím, už méně často se objevuje neplánované otěhotnění z důvodu přístupné antikoncepce. Krize se také může objevit v souvislosti se zaměstnáváním žen, které se díky tomu stávají nezávislé. Často mají také mladí lidé očekávání od společného soužití, která se ale bohužel nesplní a tím vyvolají také krizi vztahů (Buriánek, 2003, s. 103).

Někteří odborníci tvrdí, že dnes rodina začíná ztrácet svůj původní význam a že se začíná rozpadat, jiní jim odporují, jsou toho názoru, že pouze začíná nabývat nových rozměrů. Je velmi těžké říci, kteří z nich mají pravdu. Faktem zůstává, že se nedá očekávat, že se ženy začnou ze zaměstnání vracet zpět k péči o domácnost a že v moderním západním světě bude volba partnera opět záviset na rodičích. Nelze pohlížet zpět do minulosti. Je pravdou, že dnešní doba může některým přinášet nezávislost a svobodu a jiným může přinášet problémy (Giddens, 1999, s. 181).

Pro jednotlivce znamená rodina možnost poskytnutí opory, svobodu, aby mohl mít svou vlastní odlišnost. V každé rodině se utváří vztahy spojenecké pro konkrétní účely. Jednotliví členové se spojují pro rozhodnutí (rodiče), pro pěstování společných zájmů (např. otec a syn), atd. Každý z členů rodiny má v těchto spojenečtvích své místo, tím získává pocit odlišnosti, osobitosti a důležitosti (Možný, 1997, s. 72 – 73).

Pro rodinu je podstatné i její mimorodinné společenské prostředí, to ukazuje, jak rodina své prostředí považuje za přehledné a je-li rodina schopná vidět v sociálním světě určitou pravidelnost. Záleží i na tom, jak se rodina cítí být vnímána svým prostředím, jde vlastně o prestiž. Dále udává správnou míru mezi tím, jak je rodina otevřená

k novým zkušenostem a jak uchovává své vlastní rodinné tradice (Matoušek, 1997, s. 75 - 76).

Každá rodina má své společné činnosti, které se opakují, jedná se o rituály. Členové rodiny mají v těchto činnostech svojí vlastní úlohu. Zřejmě nejvýznamnějším rodinným rituálem každého dne je společné jídlo. Pokud se ho někdo nezúčastní, bývá to znamením konfliktu. Naše kultura předpokládá, že se členové rodiny sejdou u večeře. Rituály je určeno, kdo jídlo připravuje, kdo ho konzumuje, kdo připravuje stůl, kdy může jídlo začít, o čem se může při společném jídle mluvit, jak se uklízí stůl a kdo myje nádobí. Dalším rituálem může být ukládání dětí ke spánku, i to se děje stále stejným způsobem. Každá rodina má společné zájmy a práce, která vzhledem k zaměstnání a jiným povinnostem probíhají obvykle o víkendech. Slavnostními událostmi jsou svátky a narozeniny, i jejich oslava probíhá s konkrétními rituály dané rodiny a upevňují se jimi pouta mezi generacemi. Dalšími rituály jsou protkány i svátky sezónní, které si rodina vytváří sama nebo je přejímá podle kalendářního roku (Velikonoce, Vánoce) (tamtéž).

V našich podmínkách je velmi zdůrazňován vliv péče rodičů na tvorbu povahy dítěte a také rodinný vliv na duševní rovnováhu dospělých osob. Rodina má za úkol dítěti předat nejen laskavé prostředí, ale i představy o pravidlech a mezích ve společnosti. V rodině existuje několik spojeneckých vztahů, prvním je vztah mezi matkou a dítětem, dalším spojení mezi mužem a ženou, dalším je spojení mezi dítětem a rodičem stejného pohlaví, to nabývá na intenzitě mezi čtvrtým až šestým rokem dítěte. Významným spojením v rodině je vztah mezi sourozenci. Děti se tím učí spolupráci s vrstevníky, spolupráci. I dospělí členové rodiny jsou rodinou formováni. Rodina mu plní potřebu intimní blízkosti. Mít svou vlastní rodinu je pro lidi středního věku symbolem spokojeného života. Po rodině pravděpodobně prahne každý, v rodině dosahujeme rodičovské role, i staří lidé nejvíce vzpomínají na to, že nejšťastnější část života pro ně bylo, když měli malé děti (Matoušek, 1997, s. 80 - 83).

1.1.2 Vývojové fáze rodiny

Každá rodina prochází určitými vývojovými fázemi. To v jaké fázi se právě rodina nachází, jistě ovlivňuje i výchovný styl, který rodiče používají při výchově svého dítěte. Jinak se chovají k dítěti v předškolním věku a jinak k dospívajícímu.

Všechna vývojová stádia rodiny představují krizi. První je narození dítěte, druhou když dítě začíná mluvit, třetí nástup dítěte do školy, čtvrtou, obtížnou, dospívání dítěte, pátou dosažení dospělosti dítěte, šestou uzavření manželství dospělého dítěte, sedmou klimakterium v životě ženy, osmou snížená sexuální aktivita muže. Devátou je prarodičovství a poslední desátou úmrtí jednoho z partnerů (Satirová, 1994, s. 186 – 187).

Rodina je sociální skupinou, která se musí stále přizpůsobovat měnícím se skutečnostem a může se odehrávat i více krizí najednou. Změny a odlišnosti se objevují v každé rodině, její členové jsou na ně obvykle připraveni. V lidském životě neustále dochází ke změnám a člověk s tím musí počítat (tamtéž).

Vývojové fáze rodiny se vlastně skládají z jakýchsi přechodů, přičemž nejdůležitějším a v životě člověka nejzásadnějším přechodem je přechod k rodičovství. Tato změna bývá na základě silného tlaku společnosti, kterým bývá postižena zejména žena, od které se očekává, že se stane matkou a tedy pokračovatelkou lidského pokolení. Může k němu dojít i samovolně, pokud je těhotenství neplánované. Tento krok nelze vzít zpět, dítě není možné vrátit zpátky, bývá krokem zlomovým. Během těhotenství je žena na mateřství připravována fyziologicky, ovšem ne sociálně, matka prvního dítěte může prožívat šok (Možný, 2006, s. 148 - 152).

Jakmile do rodiny přijde dítě, začíná partnerský život ustupovat do pozadí. Pokud tomu manželé nevěnují pozornost, doplatí na to časem i dítě. Může se stát, že se v tomto období jeden z partnerů připoutá k někomu mimo manželství, bývají to často otcové, kteří mají pocit, že dítě jim vzalo manželčinu pozornost. Příchod dítěte je obrovskou změnou. A teprve s jeho příchodem dospělí zjišťují, co to znamená být rodičem (Satirová, 1994, s. 199, 221).

Vývoj rodiny ovlivňuje řada vlivů. Jedná se o vlivy normativní, tedy očekávané, jako např. narození dětí, nástup do školy, odchod dospělého dítěte pryč od rodiny. Dále jsou to vlivy nenormativní, neočekávané, např. dítě se narodí s postižením, manželství se rozpadne. Mohou se objevit i vlivy společensko-kulturní a historické, např. vývoj technologií, změna politického režimu. Všechny tyto skutečnosti na rodinu nějakým způsobem působí (Sobotková, 2007, s. 51 - 52).

Rodičovství vzniká teprve v okamžiku početí. Chování budoucích matek a otců se odlišuje už i v chování jejich pohlavních buněk (Trapková, Chvála, 2009, s. 99).

„Sociální porod“ je obdobím, kdy se dítě osamostatňuje od rodičů a v této fázi je podstatná spolupráce všech tří účastníků (matka, otec, dítě). Není to nesnadné období, ale pokud si rodina nenese z minulosti velké nedostatky, nejsou komplikace pravděpodobné. Fyziologický porod je uzavřen zavinutím dělohy. Tato fáze v sociálním významu, po opuštění rodiny dítětem, znamená pro rodiče čelit „syndromu opuštěného hnízda“ (Trapková, Chvála, 2009, s. 111 - 112).

Cyklus rodiny se skládá z několika fází. První z nich je volba partnera. Při volbě partnera je významný soubor očekávání, která má člověk na svého budoucího partnera. Muži za nejdůležitější považují vzhled a mládí. Ženy očekávají, že muž bude starší a bude schopen rodinu uživit. Lidé si volí partnera s podobnými sociálními a psychologickými charakteristikami. Kromě očekávání vědomých mají lidé i očekávání nevědomá, v nich hrají roli rodiče, konkrétně rodič opačného pohlaví. V naší kultuře je hlavní podmínkou partnerského soužití zamilovanost. Druhou fází je sňatek. Podle toho, jak svatba vypadá, lze poznat, jaké jsou hodnotové orientace rodiny. Konflikty, které mohou vzniknout při přípravě svatby, mohou předznamenat pozdější vážnější konflikty. Nově vzniklá rodina si chce vytvořit svou vlastní svébytnost. Dítě se chová podle rodičovského vzoru, tedy podle rodiče druhého pohlaví. Dítě očekává ve své nově zakládané rodině podobné role, na které byl zvyklý ve své původní rodině. V orientační rodině je člověk ovlivněn i svojí sourozeneckou konstelací. V každé rodině jsou jiné tradice, každý z manželů si přináší své vlastní tradice ze své orientační rodiny a v nově vzniklém manželství musí své tradice sladit. Rodinné tradice zpravidla více předávají ženy, než muži, bývají jejich nositelkami. Jakmile do rodiny přijde dítě, mění se její

úloha. Vztah rodičů k dítěti vzniká ještě před porodem. Matka vnímá pohyby dítěte dlouhou dobu před jeho narozením. Rodiče už před narozením obvykle ve všech kulturách chtějí spíše chlapce. Rodič věnuje pozornost spíše dítěti stejného pohlaví, jako je on sám. Dítě svoji matku pozná od ostatních lidí již několik dní po porodu. Po narození dítěte rodiče přicházejí o výlučnost a intimitu svého vztahu. Po porodu se matčina pozornost obrací především na dítě. Otec dítěte se může cítit ohrožený a odstrčený, zvláště pokud péči od své ženy přikládal vysokou hodnotu. Dítě může brát jako svoji konkurenci. Otec by se měl snažit vyrovnat s tím, že je v pozadí zájmu své manželky. Období po narození dítěte bývá nazýváno obdobím „první manželské krize“. V rodině už není zamilovanost v takové intenzitě. V tomto období je vysoká rozvodovost. Mladí rodiče by měli přijmout nabízenou pomoc od příbuzných a čas, který tím získají, věnovat svému vztahu. Další období v rodinném cyklu začíná se vstupem dítěte do školy. Nejpozději rok před zahájením školní docházky nastupuje dítě do mateřské školy, kde získává nové sociální prostředí. Matka nastupuje zpět do zaměstnání. Dítě srovnává rodiče se svojí učitelkou, samo sebe s jinými dětmi, později i svou rodinu s jinými rodinami. Po nástupu do školy je atmosféra v rodině ovlivněna postojem dítěte ke škole a ke školním výsledkům dítěte. Řada rodin přikládá školním výsledkům velkou váhu a chce, aby školní výsledky byly, co nejlepší. Pokud je rodina funkční, musí si najít nějaké společné činnosti ve volném čase. Spokojenost s rodinným životem a celková životní spokojenost se obvykle snižuje s narůstajícím věkem dítěte. V adolescenci se pro dítě stává důležitější skupinou parta vrstevníků, než rodina. Adolescence nemusí však ve všech rodinách probíhat bouřlivě, ve většině rodin nedochází k vážným rozepřím a v některých rodinách toto období proběhne v naprostém klidu. Ve zcela výjimečných případech se v dospívání dítěte pouta mezi generacemi zcela přetrhají. Rodina ve fázi opuštěného hnízda je taková, kde děti opouštějí svoji původní rodinu a zakládají svou vlastní rodinu. V této fázi se manželé mohou věnovat především sami sobě, svým zájmům, své profesy. V některých manželstvích se v této fázi může objevit krize, protože partneři zjistí, že jejich hodnotové orientace jsou naprosto rozdílné a manželství se rozpadne. Muži se dožívají nižšího věku, a z tohoto důvodu vývoj rodiny obvykle končí vdovstvím ženy (Matoušek, 1997, s. 51 – 63).

1.1.3 Typy rodin

Velmi podstatné je vymezení typů rodin, protože v dnešní době existuje velká rozrůzněnost v typech rodin. I to v jakém typu rodiny dítě vyrůstá, je velmi ovlivňuje.

• Úplné rodiny

Funkční úplná rodina má za úkol splnit řadu předpokladů, jedná se o tyto funkce: Má za úkol začlenit všechny členy rodiny do jejího fungování. Má ekonomicky podporovat všechny její členy, jedná se zejména o uspokojení základních potřeb. Dále má za úkol vychovávat děti a pečovat o ně. Má také ochraňovat své zranitelné členy, jako jsou např. děti, senioři, handicapovaní atd. (Sobotková, 2007, s. 71).

V 19. století byla rodina jiná než dnes. Ženy nepracovaly a věnovaly se pouze péči o děti, manžela a domácnost. Ten, kdo do rodiny přinášel peníze, byl pouze muž. Dnes je situace zcela rozdílná. Převažují rodiny, kde je zaměstnaná i žena a v domácnosti zůstává s dítětem pouze první tři až čtyři roky, poté dítě začne navštěvovat mateřskou školu a matka se vrací zpět do zaměstnání. Dnes již lze zajistit, aby oba rodiče budovali kariéru a zároveň zvládali chod celé domácnosti a rodiny (Možný, 2006, s. 175 - 189).

Matka může být v domácnosti zastoupena i jiným členem. Ve Švédsku vznikla idea, že by to mohl být otec, již v 70. letech 20. století. Otec se může starat o dítě i domácnost a umožnit matce návrat do práce. Jsou tak nahrazeny mateřské dávky dávkami rodičovskými, musí být ve výši alespoň minimální mzdy. U nás došlo ke změně mateřské dovolené na rodičovskou v roce 2001. Přesto je mužů na rodičovské dovolené méně než žen (Možný, 2006, s. 192).

Během posledního století nastala změna, nevěsta se již nestěhuje do domácnosti ženicha, ale zakládá vlastní domácnost (Možný, 2006, s. 252).

„Až do počátku moderní doby musely děti často už od sedmi nebo osmi let pracovat – pomáhat rodičům na poli. Ty z nich, jimž nebylo určeno pokračovat v práci rodičů, odcházely často už v útlém věku z domova, aby posluhovaly v jiných domácnostech nebo se vyučily řemeslu. Po odchodu z domova se s rodiči setkávaly už jen zřídka“ (Giddens, 1999, s. 157).

Rodina v západní společnosti je monogamní, což je zakotveno v zákonech. Manželství vzniká z romantické lásky, neobjevují se již téměř žádné domluvené sňatky. Rodina má obvykle příjmení po otci, ale většinou se usazuje blízko matčiny rodiny (Giddens, 1999, s. 156 - 158).

• **Neúplné rodiny**

Již na začátku 20. století se začaly objevovat rodiny, které byly neúplné. Stávalo se tak díky vzrůstajícímu počtu rozvodů, ale nestávalo se tak pouze z tohoto důvodu, ale také díky ovdověním a v posledních letech díky vzrůstajícímu počtu žen, které mají dítě za svobodna. Neustále se zvyšuje počet dětí, které se narodí mimo manželství. Dříve byly svobodné matky považovány často za nemorální a velmi často je jejich okolí přijímalo negativně. Zatímco dříve se svobodnými matkami stávaly spíše mladé dívky, dnes jsou to spíše ženy ve středních letech, které jsou dobře zajištěné a rozhodly se vychovávat dítě bez otce (Sobotková, 2007, s. 170 - 173).

Většinu rodin s jedním rodičem tvoří osamělé matky, které k tomu mohou mít různé důvody. Buď se jedná o ženy, kterým zemřel manžel, které jsou společností litovány. Nebo jde o ženy, které mají děti s bývalým manželem, či přítelem, postoje veřejnosti jsou k této skupině žen různorodé. Tyto ženy bývají obviňovány z neudržení vztahu. Jiní zase říkají, že je lépe nefunkční vztah ukončit. Další skupinou žen jsou matky, které zůstaly záměrně svobodné (tamtéž).

Nejčastěji však rodina s jedním rodičem vzniká díky rozchodu partnerů nebo rozvodem manželství. Ukazuje se, že i rodiny, ve kterých je pouze jeden rodič, mohou velmi dobře fungovat, pokud je splněno několik faktorů. Zda je rodina schopna se přeorientovat i přes velké změny a osamělý rodič udržuje pocit kontroly. Také záleží na tom, jak rodina zvládne stres vycházející z vnějšího prostředí a v neposlední míře záleží na tom, jak je rodina podporována ze strany příbuzných, přátel a známých. I tam, kde partner odešel, může díky své snaze osamělý rodič udržet rodinný stav a pomoci dětem úspěšně se vyrovnat s novou situací. Záleží také na osobnosti rodiče. Díky rozpadu vztahu musí rodina zaujmout také nové role, kterými bude nahrazovat rodiče, který odešel. Např. při odchodu otce matka zaujme pozici „hlavy rodiny“ (tamtéž).

„Velmi důležitá jsou rovněž vývojová hlediska: individuální vývojová fáze členů rodiny i fáze životního cyklu rodiny do značné míry determinují, jakým problémům bude osamělý rodič čelit. Například starší matka ovdoví v době, kdy její dospělá dcera má sama problémy v manželství, mladá vdova bude spíše zahlcena starostmi s výchovou dětí a finančními problémy. Reakce na separaci, či ovdovění a následná adaptace je silně podmíněná věkem dětí – dvě třetiny žen se rozvádí do třiceti let věku, a většina dětí je tedy v době rozvodu v předškolním či na začátku školního věku. Vdovy obecně bývají starší, a jejich děti tedy již dospělejší, více samostatné“ (Sobotková, 2007, s. 174).

Matka, která zůstane sama s dětmi, je vystavena řadě nových situací a problémů. Je to stres z oblastí, se kterými se žena bude denně potýkat – finance, vedení domácnosti, zaměstnání. Jedná se ale i o problémy citového charakteru – vztahy s dětmi, napětí mezi ní a bývalým partnerem. Matka v těchto chvílích může pociťovat beznaděj a ztrátu energie. Může se objevit i zvýšená podrážděnost, což může ovlivnit vztah s dětmi (Sobotková, 2007, s. 174 - 175).

Zájem odborníků se přesunul i na osamělé otce s dětmi. Ti se stávají osamělými zejména, když matka zemře, odejde od rodiny nebo z důvodu vážné nemoci není schopna zajistit péči o rodinu. Problematická je skupina otců, která získá dítě do péče po rozvodu i přes odpor matky, jejich počet v západních zemích roste (Sobotková, 2007, s. 176).

Děti se i přes počáteční stres na nepřítomnost jednoho z rodičů během dvou až tří let zvyknou. Psychologové věří tomu, že se dítě lépe vyvíjí v dobře fungující rodině s jedním z rodičů než v úplné rodině, která je vysoce konfliktní (Sobotková, 2007, s. 175).

• Doplněné rodiny

Stoupající počet rozvodů neznámá, že špatná zkušenost odrazuje muže a ženy od snahy se znovu pokusit o trvalý vztah. Opakované manželství se značně odlišuje od manželství prvního. Má vyšší náchylnost k tomu, že se rozpadne. Opakované manželství bývá uzavíráno nedlouho po rozvodu a to zejména v případě mužů, kteří nebývají omezováni počtem svobodných partnerek. Nová manželství ovšem většina

manželů považuje za úspěšnější než to předešlé, avšak v novém vztahu často dochází ke komplikacím ve vztahu mezi rodiči a dětmi (Možný, 2006, s. 224 - 225).

Je obtížné definovat opakované manželství. Může to být manželství dvou partnerů, kdy má každý své děti z předchozího manželství. Nebo může mít děti jen jeden z nich. Dalším případem je, že jsou oba svobodní, ale jeden z nich měl dítě za svobodna. Záleží na tom, zda děti jsou chlapani nebo děvčata. Pokud se do nově vzniklého manželství narodí další dítě, vzniká i nevlastní sourozenectví (tamtéž).

Statistiky považují za rodiny s nevlastními dětmi ty, kde děti žijí spolu s nevlastními rodiči. Lze k nim zahrnout i ty, kdy se člověk stane nevlastním rodičem dítěte, které s ním nežije ve společné domácnosti, a dítě do této domácnosti pravidelně dochází (Giddens, 1999, s. 171).

Nevlastní rodičovství také nese několik mýtů, jedná se o „mýtus zlé macechy, nevlastní matky“, který je znám především z pohádek, přesto, že počet doplněných rodin neustále stoupá, tento mýtus neztrácí na síle. Pozice nevlastní matky je stále vnímána negativně. Další mýtus je „mýtus okamžité lásky“, kdy společnost očekává, že nevlastní matka bude okamžitě milovat nevlastní děti, jako by se jednalo o její vlastní děti. Málokdo si uvědomuje, že sama nevlastní matka je ohrožena nejistotou, zda zvládne všechny své nové povinnosti, zda dokáže udržet rodinnou pohodu. Často se nejedná o jednoduchou záležitost. Je potřeba, aby žena přijala své nevlastní rodičovství a netajila ho. Je potřeba, aby děti získaly dostatek času na přivyknutí novému manželskému svazku a poté, až bude tento svazek pro děti dostatečně stabilní, by měly přijmout rodičovskou autoritu nevlastního rodiče. Také lze nechat rodičovskou odpovědnost na přítomném biologickém rodiči dítěte. Je vhodné zaujmout tuto pozici zejména v rodině, ve které jsou dospívající děti, pro které bývá tato situace značně obtížná (Sobotková, 2007, s. 180 - 183).

Přijmout nevlastní rodičovství je nejvíce stresující část života nové rodiny. Po vzniku nové rodiny má nový partner/partnerka velmi obtížnou úlohu. Podle psychologů by se měl nový rodič snažit působit spíše jako kamarád a rádce, než jako rodič. Nejobtížnější je to s adolescenty, ti již nepotřebují tolik rodičovské péče a příliš rychlá snaha nevlastního rodiče o autoritu, či rychlé sblížení, nemusí skončit vždy s úspěchem.

Mladší děti se sblíží s novým rodičem poměrně snadno, zvláště v případě pokud k nim má tento rodič pěkný vztah. Pro pubescenty bývá sžívání s novým rodičem dost obtížné, protože v tomto období mívají sklon k velké kritičnosti, často se staví do opozice a zaujímají radikální názory (Sobotková, 2007, s. 184 - 189).

Děti se v nevlastní rodině nestávají obětí situace, ale mohou vidět své rodiče šťastnější než dříve a stávají se odpovědnější a sociálně zralejší (tamtéž).

Rodič dětí by měl respektovat, že jeho nový partner nemusí nutně hned milovat jeho děti. Silný partnerský vztah je zásadní pro úspěšné fungování nevlastní rodiny, ale nemůže být podmiňován láskou nevlastního rodiče k nevlastním dětem a závist na tom. Pro tento problém neexistuje rychlé efektivní řešení, je to otázka času, jelikož do důvěry a intimity nelze nutit (tamtéž).

Pokrevní vztahy nejsou nepřekonatelnou překážkou v navazování pevných vztahů, mohou mít ozdravnou funkci v životě. Pokud nová rodina plní plně funkci rodiny, je vše v pořádku (Matějček, Dytrych, 2005, s. 71).

Dále budou uvedeny role otce a matky v rodině. Matka i otec na děti působí jiným způsobem, mohou používat i jiný výchovný styl.

1.1.4 Role matky

Matka je pokládána za důležitý článek ve vývoji dítěte, její role je pouze těžko nahraditelná a zastupitelná.

Interakce matky s dítětem je takřka dokonalá a až udivující. Pokud je matka na přijetí dítěte vnitřně připravena a je dobře vybavena mateřskými instinkty a postoji, bývá vztah mezi ní a dítětem plný pohody. Dnes je již prokázáno, že citový vztah dítěte k matce je vztahem důvěry, bezpečí a jistoty. Matka mu pomáhá poznávat svět a snaží se ho zbavovat nebezpečnosti (Matějček, 2003).

Ukázalo se, že většina mladých dívek považuje mateřství za součást svého životního plánu. Existují i ženy, které vědomě děti mít nechtějí a samozřejmě také ty, které je mít chtějí, ale nemohou. Některé ženy považují rodičovství za jistou „obětí“. Musí obětovat svou kariéru, mají méně peněz, nejsou tak svobodné a mateřství má rovněž dopad na

manželství. Rodičovství je tak nezvratné rozhodnutí, které nelze vzít zpět (Sobotková, 2007, s. 156 - 157).

„Přínosy rodičovství (Sobotková, 2007, s. 158):

1. **Rozvoj vztahů:** *Mateřství přináší nový, většinou radostný vztah s dítětem a dodává novou dimenzi ve vztahu k partnerovi – žena vidí manžela v nové roli otce, manžel vidí svou ženu v nové roli matky. Mateřství je také základem pro nová přátelství s jinými matkami a s rodinami, které mají malé děti.*
2. **Osobní naplnění:** *Mateřství je pro některé ženy také příležitost k sebevyjádření a osobnímu rozvoji, dodává pocit osobní hodnoty, event. smysluplnosti života.*
3. *Z reprezentativní studie Gormlyové et al. (1987) [cit. dle Sobotková, 2007] doplníme další z uváděných důvodů, proč mít děti. Je to pokračování rodu – pro některé rodiče je velmi podstatný pocit, že prostřednictvím dětí přesáhne jejich rodina do budoucnosti.*
4. *Rodičovství je výzva, zdroj podnětů, dává lidem příležitost poznávat sebe i druhého tak, jak by to bez dítěte nebylo možné.*
5. *Rodičovství je známkou dospělosti. Zde je pozoruhodný rozdíl mezi muži a ženami – tento důvod uvádí 79 % žen, ale jen 21 % mužů.“*

Nyní si většina žen své mateřství „načasuje“ podle toho, kdy se na něj cítí být dostatečně připravená. Zatímco mladé matky považují mateřství za osud. Starší matky ve věku nad 35 let mají již dostatečný pocit sebedůvěry a lépe se vyrovnávají s komplikacemi spojenými s těhotenstvím a mateřstvím. Starší matky se rozhodují pro dítě v pozdějším věku z rozličných důvodů. Původně neplánovaly dítě vůbec a nyní ho chtějí, chtěly se finančně zabezpečit, necítily se dostatečně emocionálně zralé. Nebo již mají dítě z předešlého manželství a nyní mají první dítě s novým partnerem. Ukázalo se, že starší matky reagují citlivěji a rychleji na projevy dítěte než mladší matky. Častěji zapojují své děti do různých zájmových aktivit, také pociťují častěji než mladší matky

nedostatek pomoci od svého partnera a otce dítěte a od rodičů (Sobotková, 2007, s. 158 - 159).

Mateřství zahrnuje několik funkcí. Jedná se o funkci biologickou, která zahrnuje zejména těhotenství. Poté jde o funkci psychologickou, kde se jedná o sebepojetí matky, funkci interpersonální, kde se řeší zejména vztahy a o funkci socio – kulturní, která řeší postoj společnosti k matkám a k mateřství (Sobotková, 2007, s. 156 - 157).

Během 20. století se ukázalo, že od určitého věku dítěte není nutné, aby matka trávila s dítětem 24 hodin denně, a že to nebrání, aby se mezi nimi vyvíjel vřelý, intimní a nepřerušovaný vztah. Naopak pokud by bylo rostoucí dítě neustále s matkou, nemohlo by plně rozvíjet svou osobnost (Možný, 2006, s. 184).

Matka dítě učí, že umí uvařit dobroty, večer se musí mýt a pokud se dítě zraní, maminka mu bolístku pofouká. Matka dítě učí, jak se stát ženou, jak lze vycházet se ženou a jak jí porozumět (Mertin, 2004, s. 73 - 75).

1.1.5 Role otce

Otec v životě dítěte, ať už se o dítě stará nebo ne, hraje důležitou roli. Jeho funkce je neméně důležitá než funkce matčina. Otec dítěti ukazuje jiný „svět“ mužským očima, protože dítě se v dětském věku setkává převážně se ženami (v mateřských i základních školách převažují ženy).

„Otec je definován jako rodič mužského pohlaví. Rozlišujeme roli biologickou (otec je ten, kdo dítě zplodí), sociální (otec je ten, kdo se o dítě dlouhodobě rodičovsky stará, kdo je vychovává) a právní (komu přináleží rodičovská odpovědnost, práva a povinnosti). V naší společnosti jsou všechny tři role ve většině případů spojeny“ (Bakalář, 2002, s. 190).

Otcové se na péči o děti podílejí zejména ve středních vrstvách, tam otcové dětem čtou večer pohádky, ukládají je do postýlek a podílejí se i na modlení před spaním (Možný, 2006, s. 103).

Ještě v 70. letech 20. století nebyl otec ve výchově považovaný za důležitého. Muži mohou mít menší ponětí o dětských projevech, méně zkušeností s péčí o děti a

domácími pracemi (jídlo, úklid, oblečení, příprava do školy atd.). Pro otce je typické, že poskytují dětem řadu podnětů a hrají si s nimi více než matky. Muži mají jiný styl rodičovství než ženy, ale děti se mohou v jeho péči cítit stejně dobře jako v péči matky (Sobotková, 2007, s. 176 - 177).

Od otce se dítě učí, jak se chovat k mužům, jak jim rozumět a jak s nimi vycházet. Už malé dítě pozná, že tatínek vaří jiná jídla, večerní koupel není tak důkladná a s případným zraněním se tolik nenadělá. Zapojení muže do výchovy umožňuje příznivý vývoj dítěte. Už od prvních dnů života dítěte by otec měl být zapojen do výchovy, jeho přístup je stejně důležitý jako přístup matky. Dítě by mělo vidět, že s ním otec tráví volný čas, chrání svou rodinu. Pokud v rodině chybí otec, měl by jeho roli přijmout dědeček (Mertin, 2004, s. 73 – 75).

Muži se často až do čtyřiceti let cítí na roli otce málo zralí, ale cítí se nezralí i na oddanost vůči své ženě a nejsou schopni projevovat lásku a emoční blízkost. Často je potřeba, aby žena muže vedla k citovému vztahu vůči jí a dětem, muži se často dětem otevrou, až když dosáhnou adolescenčního věku (Říčan, 2004, s. 262).

Člověk je biologický druh, kde otec velmi investuje do výchovy dětí. Biologicky je vhodná účast otce na výchově zejména proto, že dítě se rodí nezralé a jeho dospívání je velmi dlouhé. Pro dítě je dobré, aby o něj pečovali oba rodiče, matka i otec. Z těchto důvodů ženy věnují výběru partnera vysokou pečlivost, aby byl schopen pečovat o potomky a v období po porodu i o ni (Matoušek, 1997, s. 13).

Možný ve studii o velkoměstské rodině uvádí, že dnešní děti mají volnější vztah k otci, hovoří s ním o sportu, politice, méně se zajímá o školu, méně vypráví dětem o svém zaměstnání. Otcové zpravidla méně zasahují dítěti do volby povolání než matka, to byla dříve otcovská doména. Otcové více rozkazují, děti s nimi mívají horší vztah než s matkou (Matoušek, 1997, s. 35).

Otec je významný pro děti obou pohlaví. Synové mají díky otci před sebou mužský vzor, který s narůstajícím věkem nutně potřebují. Je pro ně vzorem tím, co dělá a jak spolupracuje s matkou (Matoušek, 1997, s. 113).

Otcové dlouhou dobu byli ve vývojové psychologii opomíjeni, byli považováni pouze za živitele rodiny. Role otce se začala studovat v druhé polovině 20. století. Pro dítě je otec k optimálnímu rozvoji velmi důležitý. Otcové mají svůj vlastní styl výchovy, nejsou ani lepší, ani horší než matky. Děti, které vyrůstají s otcem, jsou ve vývoji v předstihu, než děti, které vyrůstají bez otce. Mají lepší prospěch ve škole, už v pěti letech jsou samostatnější, šikovnější a méně úzkostlivé. Pokud má dítě důvěrný vztah k otci, má v dospívání nižší tendenci k užívání drog. Je-li citový vztah s otcem dobrý, tak pozdější partnerský vztah bývá pro dítě spokojenější (Richter, 2007, s. 8 – 11).

Otec podle vývojové psychologie má dítěti poskytnout vstup do světa a vymanit se z úzké blízkosti s matkou. Je tím, kdo dává podněty. Ale i otec může již od začátku navázat úzký vztah se svým dítětem. Měl by s dítětem rozvíjet odlišný vztah, než jaký má s matkou (Kast, 2004, s. 114 – 115).

Na roli matky a otce v rodině navazuje kapitola o výchovných stylech, které se v rodinách používají a tím, co výchovu ovlivňuje.

1.2 Výchovné styly

Kapitola o výchovných stylech je „jádrem“ této diplomové práce, což vyplývá i z jejího názvu. Nejprve budou krátce popsány obecně styly výchovy a členění různých autorů a poté budou rozklíčovány nejčastěji užívané typy výchovy. Bude použita terminologie Čápa a Mareše, tedy autokratický, liberální a sociálně integrační styl výchovy, a terminologie E. E. Maccobyové a J. A. Martina, tedy styl autoritářský, autoritativně-vzájemný, zanedbávající a shovívavý.

1.2.1 Způsob výchovy a typologie výchovných stylů

„Termín způsob výchovy, popřípadě výchovný styl, vyčleňuje z vysoce složitého souboru výchovných procesů klíčové momenty: zejména emoční vztahy dospělých a dětí, jejich způsob komunikace, velikost požadavků na dítě, způsob jejich kladení a kontroly. Projevuje se též volbou výchovných prostředků a způsobem reagování dítěte na ně (Čáp, Mareš, 2007, s. 303).“

Ve způsobu výchovy hraje podstatnou úlohu emoční vztah k dítěti, o kterém mluvil už Jan Amos Komenský. Kladný emoční vztah k dítěti zahrnuje příznivý tón řeči, kontakt z očí do očí, naslouchání dítěti, zájem o činnost dítěte, opakování toho o čem dítě mluví, společné prožívání emočních stavů, příznivé hodnocení a dobrou pohodu při společné práci, či zábavě (Čáp, Mareš, 2007, s. 310 – 314).

To jaký styl výchovy rodiče zvolí, ovlivňuje řada podmínek. Záleží na tom, jaké vlastnosti a zkušenosti má rodič, jaké jsou vztahy mezi dítětem a rodičem, na vlastnostech a zkušenostech dětí. Výchovu ovlivňují i změny a události v blízkém okolí dítěte a i široké podmínky sociokulturní. Existuje i vztah mezi rysy a povahami rodičů a stylem výchovy. Záleží i na zkušenostech, které si rodiče přináší ze svého dětství (tamtéž).

Způsob výchovy by se měl měnit i vzhledem k věku dítěte. Zejména v pubescenci a adolescenci. Často právě v tomto období se rodiče chovají k dospívajícímu jako k malému dítěti, měli by být citliví na jejich problémy. Styl se mění také s vývojem rodičů a celé situace rodiny (Čáp, Mareš, 2007, s. 315).

Velká část změn osobnosti je výsledkem spontánních interakcí, intuitivních postupů rodičů a různých podmínek sociálního prostředí. Ve výchově se užívají vlivy, které nejsou v podstatě záměrné (Řezáč, 1998, s. 194).

Různí autoři uvádějí mnoho stylů výchovy. Například J. Čáp a P. Boschek uvádějí model devíti polí. První je výchova autokratická (silné výchovné působení), druhá je výchova liberální (slabé řízení), třetí je pesimální forma (rozporné řízení), čtvrtá je výchova přísná a přitom laskavá, pátá je optimální výchova (střední řízení), šestá je laskavá a liberální, sedmá je výchova s rozporným řízením, osmá je výchova v „kamarádském“ vztahu rodičů a dětí a devátá je výchova emočně rozporuplná (Řezáč, 1998, s. 198 – 199).

Lewin rozlišil tři styly výchovy: autokratický, integrační a liberální. Schaefer hovoří o modelu dvou dimenzí rodičovských postojů i silném a slabém řízení a o záporném a kladném vztahu (Čáp, Mareš, 2007, s. 306).

Řezáč hovoří o následujících nevhodných stylech působení na dítě: nejednotný přístup, proklamativní přístup, povolný přístup, nedůsledný přístup, potlačující přístup, podplácející přístup, rozmazlující přístup, protekční přístup, skleníkový přístup, moralizující přístup, puntičkářský přístup, přístup zanedbávající (nedostatečný, deprivující), přístup úzkostný, přístup autoritářský a přístup perfekcionista (Řezáč, 1998, s. 200 – 203).

Rodiče ve své výchově používají autoritu v různé míře. Autorita matek a otců vyplývá z toho, že o dítě pečují, podporují ho, poskytují mu domov, pocity bezpečí a jistoty. Ukazují dítěti své životní zkušenosti, moudrost a citové jistoty. Rodina je pro dítě přirozenou oporou a jistotou v jeho životě (Vališová, 1999, s. 75 – 76).

Ve výchově je potřeba brát v úvahu, že matka i otec mohou přistupovat k určitému problému různými způsoby. Vždy by však mělo u rodičů dojít ke shodě. Oba pravděpodobně chtějí dosáhnout stejného výsledku, ale rozdílné může být to, jakým způsobem ho dosáhnout. Většinu problémů lze řešit více způsoby, ale správné jsou ty, které jsou účinné (Dainowová, 1995, s. 132 – 133).

Při výchově platí pravidlo, že dané kroky vedou ke konkrétním výsledkům. Pokud je například dítě unavené, bývá výchovné působení velmi obtížné. Účinným a silným nástrojem výchovy je důslednost. Stejně tak řád, rodiče ovšem musí chápat, že řád není možné zcela vždy přesně dodržet. Výchovné postupy musí být různé, nelze zcela vždy použít stejnou odměnu, či trest. Když rodiče vychovávají dítě rozmanitými přístupy, je to pro něj více přínosné, než když užívají stále týž přístup, který postupně ztrácí na účinnosti. Během výchovy hraje roli zejména vzor chování. Rodiče sami by se měli chovat podle „pravidel“, aby tím ukázali správný příklad. Tělesný kontakt slouží jako působivý nástroj výchovy, pro dítě je „mazlení“ s rodiči obvykle příjemné a učí je citový vztah, který je i pro pozdější citový život v dospělosti (Mertin, 2011, s. 41 – 49).

„Zvolit nejvhodnější výchovné postupy pro vlastní dítě představuje samozřejmé právo i povinnost rodičů. Každý postup má určité přednosti, úskalí i rizika, každý vede k trochu jiným výsledkům. Je však třeba snažit se alespoň částečně sladit vlastní výchovná očekávání a cíle s výchovnými způsoby a prostředky, které používáme. Proto je tak důležité, aby si rodiče ujasnili, co od dítěte očekávají, jak si je představují jako dospělé. O výchově nelze nic tvrdit absolutně, ale například je mnohem méně pravděpodobné, že vychováváme samostatně myslící kriticky uvažující osobnost při chladném až nepřátelském a současně striktně autoritativním způsobu výchovy. Podobně při velmi liberálním, tedy volném výchovném stylu bez větších hranic se zvyšuje pravděpodobnost, že už hodně malé dítě přeroste přes hlavu rodičům, časem i blízkému okolí, společnosti a možná i samo sobě a bude celý život těkat od jedné činnosti ke druhé bez valných výsledků“ (Mertin, 2011, s. 60 – 63).

Výchovný styl rodičů nebývá po celý život dítěte stejný. Někteří rodiče mají pocit, že až s nástupem dítěte do školy mu vytýčí hranice. Jiní ještě v adolescenci používají výchovné způsoby, které na dítě platily okolo desátého roku a dnes jsou již nefunkční. Nezáleží jenom na věku dítěte, ale i na věku rodičů. Pokud se stanou rodiči ve starším věku, mohou být náročnější na školní přípravu, ale může to být i naopak a výchova může být volnější (tamtéž).

Instinkty, které vedou působení výchovy a fungují velmi spolehlivě, se nazývají „přirozená výchova“, často se na ni dnes pod vlivem nejrůznějších příruček o výchově

zapomíná. Její jednotlivé prvky je možné uplatnit, sice přesně nevíme, zda utváří kritické myšlení, utváření sociálních vztahů, ale některé její prvky máme pevně zakořeněny a používáme je (např. těsný kontakt mezi matkou a dítětem po narození) (Mertin, 2011, s. 146 – 147).

Čáp (2007, s. 304) definuje výchovné styly: autokratický (autoritativní, dominantní), slabé vedení (liberální vedení, liberální výchova) a sociálně integrační (sociálně integrativní, demokratické vedení). Při autokratickém se používá velké množství rozkazů, hrozeb a trestů a v malé míře se objevuje porozumění. Slabé vedení neklade na děti téměř žádné požadavky, nekontroluje plnění svých požadavků. Sociálně integrační výchova udílí méně rozkazů a podporuje iniciativu dětí, působí pomocí příkladů. I děti tento přístup hodnotí jako nejlepší (Čáp, Mareš, 2007, s. 304).

Výchovný styl se mění i v důsledku společenských podmínek a změn. Děje se tak i s klesajícím počtem dětí v rodině, věk rodičů se zvyšuje, prarodiče obvykle ještě pracují. Dítě je v rodině i ve společnosti svébytnou bytostí, která touží po respektu okolí. Každá rodina uznává jiné výchovné postupy. Dětem je poskytováno více volnosti a respektu. Rodiče již nejsou neomezenými „vládcí“ svých dětí a nedotknutelnými autoritami, ale spíše staršími kamarády svých dětí. K jednomu výchovnému cíli je možné dojít více výchovnými cestami, které jsou na stejně dobré úrovni. Podstatná je důslednost a dodržování zásad (Mertin, 2011, s. 66 – 77).

Autoritativní vedení vyvolává přílišné napětí, dráždivost a zvyšuje agresivitu. Demokratické vedení vykazuje lepší výsledky v chování a kázni dětí. Tyto tři styly výchovy jsou výrazné, ale velmi zjednodušené. Je dobré využít ještě typologii H. J. Eysencka, která je modelem dvou dimenzí. První je dimenze emočního vztahu k dítěti (kladné postoje, láska), druhý je dimenze řízení (to může být minimální nebo maximální). I tento model má své nedostatky. Martin v roce 1983 vymezil typologii rozlišující čtyři typy, či styly výchovy: pokud jsou rodiče nároční a kontrolující a zároveň odmítající, jde o autoritářský styl. Rodiče nároční a kontrolující a zároveň akceptující používají autoritativně-vzájemný styl. Nenároční a nekontrolující a odmítající rodiče využívají zanedbávající styl a nenároční a nekontrolující a akceptující rodiče mívají shovívavý styl (Čáp, Mareš, 2007, s. 306 – 307).

Analyticko-syntetický model v devadesátých letech došel k modelu devíti polí, výchovu rodičů lze vymezit v rovinách obecnosti vzájemně propojených. Jedná se o emoční vztahy záporné, záporně kladné, kladné a extrémně kladné. Řízení je silné, střední, slabé nebo rozporné. Výchova je podle těchto souvislostí tradiční (patriarchální), liberální s nezájmem o dítě, rozporná se záporným vztahem, výchova je emočně rozporná od každého rodiče jiná, výchova je sice přísná a přitom laskavá, může být i optimální se vzájemným porozuměním, laskává bez požadavků a hranic, kamarádský vztah s dobrovolným dodržováním norem a v neposlední řadě může být i rozporně řízená s relativně vyváženým kladným emočním vztahem (Čáp, Mareš, 2007, s. 306 -307).

Výchova v českých rodinách bývá ovlivněna „hmotnou stimulací“ a používáním tělesných trestů. Nejčastějším trestem je hubování a nejčastější odměnou pochvala. Na druhém místě v odměnách jsou dárky a peníze. Trestem umístěným na druhém místě je výprask. Dvě třetiny dětí jsou trestány spíše výjimečně (pouze několikrát za rok). Pětina dětí prožívá trest poměrně často, v rozmezí jednou za měsíc nebo jednou za týden (Matoušek, 1997, s. 37).

Každá rodina má své hodnoty, svůj „rodinný kodex“. Může se stát idejí rodiny, tím se řídí její chování. Může se stát opakem veřejného tlaku. Kodexem se určuje, co, kdy a jak se má, co dělat, aby to bylo správné (Matoušek, 1997, s. 41).

1.2.2 Autokratický styl

Za autoritářský (jak bývá také autokratický styl označován) styl lze považovat takový, kdy jsou vztahy v rodině nastaveny pouze na příkazy a zákazy, dítě je stále kontrolováno, nemá možnost se samo rozhodovat, nést zodpovědnost za své činy. Nejsou brány v úvahu jeho názory a zájmy. U takto vychovávaného dítěte hrozí pocity frustrace. V budoucnu se může objevit řada závažných problémů, jedinec se může stát apatický, přehnaně impulzivní, může se stát asociální. Rodiče požadují poslušnost, vyžadují dril. Tato výchova užívá velké množství trestů. Často se rodiče domnívají, že tresty dítěti prospívají, protože vyžadují důslednost. Autoritářství může vyžadovat i pouze jeden z rodičů, který vytváří „ovzduší“ strachu a násilí. Děti z těchto rodin lze snadno poznat, mohou být vylekané a zakřiknuté nebo naopak záludné, až agresivní (Helus, 2007, str. 157 – 158).

Autoritářskou výchovu obvykle používá ten, komu se nedaří být autoritou (Vališová, 1999, str. 87).

Vyznačuje se vysokým stupněm direktivnosti a rigidnosti (ulpělosti, nepružnosti) v prosazování požadavků na poslušnost dítěte. Rodiče s dítětem málo komunikují, spíše uplatňují striktní zásadu „mlč a dělej, co ti říkám“. Významnou roli hraje trestání, v neposlední řadě i fyzické (Baumrindová, cit. dle Helus, 2007, s. 169).

Leman (2006, s. 156 - 157) uvádí, že děti vyrůstající v tomto výchovném stylu, musejí dělat přesně to, co se jim řekne a nic k tomu neříkat. Pokud neposlouchají příkazy, následuje výprask.

Autoritativní výchovu označují Čáp a Mareš (2007, s. 304, 305, 309, 319) také jako autoritativní nebo dominantní vedení. Rodiče, používající tento styl, jsou velmi přísní, hrozí, trestají a poskytují dítěti málo samostatnosti. Dítě bývá napjaté, může být agresivní, hrozí i bouření se proti autoritám. Rodič, který dítě považuje za neukázněné, neochotné nechat si domluvit, nemožné důvěřovat mu, používá tento výchovný styl. Opírá se o omezování dítěte, hrozby a tresty. Bývá charakterizována záporným emočním vztahem k dítěti a zároveň silným řízením.

1.2.3 Liberální styl

„Vyznačuje se důrazem na poskytování maximální volnosti dítěti. Požadavky a omezování jsou minimální, trestání je eliminováno. Významnou roli hraje ve vztahu k dítěti předpoklad, že „nakonec určitě přijde k rozumu“, „samo musí vědět, oč mu jde“, „ať se samo rozhodne a pak vidí, k čemu to vede“ (Baumrindová, cit. dle Helus, 2007, s. 169).

Leman (2006, s. 157 - 158) tento styl nazývá jako shovívavou výchovu, dle něho z tohoto vlivu, či spíše „nevlivu“ vycházejí tyraní, kteří ovlivňují chod celé rodiny. Bývá tím, co zapřičiňuje vzdor. Děti později často cítí k rodičům nenávisť, že jim neurčili žádné mantinely a k ničemu je nevedli. Rodiče nejsou dostatečně důslední a netrvalí na splnění svých požadavků.

„Liberální výchova ... Slovo liberalismus znamená česky svobodný, volný, nespoutaný. Liberální výchovný přístup poskytuje dětem značnou volnost. Někdy se zdá, že o vedení

tu ani nejde. I zde, když dva dělají totéž, nemusí to být totéž. Některé děti zcela bez problémů a zjevného tlaku přijímají autoritu rodičů, či jiných vychovatelů, jiné se témuž brání. Někdy se dokonce zdá, že děti dokáží odlišit liberalismus rodičů vyplývající z programového rozhodnutí a liberalismus vyplývající z bezradnosti. První varianta je z hlediska působení na dítě zřejmě úspěšnější“ (Novák, Dvořáčková, 2008, s. 36).

Dítě trpí nedostatkem řádu, rodiče nejsou schopni mu určit jasné cíle výchovy. Přemíra volnosti dítěti ubližuje, nemá žádný řád, učí se lenosti, egoismu, sobectví. Takové dítě si svých rodičů neváží, nemohou mu „mluvit“ do jeho života. Občas se může objevit ze strany jednoho z rodičů snaha o autoritu, ta bývá marná (Helus, 2007, str. 159 – 160).

V dospělosti těmto lidem vyhovuje proměnlivé životní prostředí, mnoho podnětů, dojmů a změn situací. Mají nízkou přizpůsobivost, mívají tendence k bohémскому životnímu stylu, snadněji navazují kontakty s lidmi a jejich psychika je vyrovnanější (Řezáč, 1998, str. 195).

Slabé vedení nebo také liberální, jak o něm hovoří Čáp a Mareš (2007, s. 304 – 305) značí, že rodiče ovlivňují dítě málo nebo vůbec. Pokud je vysloven požadavek, zpravidla nenásleduje kontrola jeho naplnění.

1.2.4 Sociálně integrační styl

„Vyznačuje se jasným stanovením zásad a principů vymezením toho, co je správné a co ne. Oproti prvnímu stylu – autoritářskému – zde ale rodiče s dítětem komunikují a dbají, aby požadavkům dobře rozumělo a jasně vědělo, čemu slouží a proč platí nekompromisně, byť ne rigidně. Rodiče, kteří požadavky takto v komunikaci s dítětem uplatňují, jsou mu v jejich plnění pomocí, vzorem (modelem), autoritou hodnou následování; odtud i název tohoto stylu“ (Baumrindová, cit. dle Helus, 2007, s. 169).

„Baumrindová prokázala, že děti vyrůstající v podmínkách stylu opřené o autoritu, a to nezávisle na věku (od dětí předškolních, až po žáky středních škol), na etnickém původu a statusu, dosahují lepších výsledků v ukazatelích vývoje osobnosti, testech rozumových schopností a výsledcích školní práce, než děti ostatních dvou stylů“ (Helus, 2007, s. 169).

Rodiče, používající autoritativní styl, nechtějí své děti ovládat a rozhodovat za ně, ale nechtějí, aby děti rozhodovaly a ovládaly je. Používají disciplínu a tím děti usměrňují (Leman, 2006, s. 158).

O tomto stylu píše Čáp a Mareš (2007, str. 304 – 305) jako o sociálně integračním, sociálně integrativním nebo demokratickým. Rodiče působí spíše příkladem, dítě dostává na výběr z více možností řešení problému, s dítětem hovoří. Nejedná se o zcela tradiční způsob výchovy. Dítětem bývá zpravidla nejlépe hodnocen, obvykle působí dobře na chování a kázeň.

Lewin, který hovoří o tomto stylu, jako o sociálně integračním stylu uvádí následující formy tohoto stylu: respektování práv, neprojevení převahy nad dítětem, spravedlnost, důvěra, klidnost, porozumění, přihlížení k citům dítěte, podpora samostatnosti, působení příkladem, přímé řízení ve chvíli, kdy je to nezbytné, používání návrhů, věcná informace namísto příkazu, nepoužívá příliš odměn a trestů (Čáp, Mareš, 2007, s. 312 – 313).

I malé děti považuje za svébytné bytosti. Je respektována jejich důstojnost. Důležitý je zde experiment, rodič přihlíží i špatným zkušenostem dítěte, dokud nejsou důsledky neúnosné. Demokratická výchova se nebrání odměnám, ani trestům, ale ty musejí být přiměřené. Základem je spolupráce a partnerství (Novák, Dvořáčková, 2008, s. 37).

1.2.5 Výchovné styly dle E. E. Maccobyové a J. A. Martina

Maccobyová a Martin ve svém výzkumu v roce 1983 rozlišili následující styly rodičovské péče.

1.2.5.1 Autoritativně-vzájemný styl

Styl autoritativní, který je vyžadující, ovládající, přijímající, reagující a orientovaný na dítě. Tento styl je vřelý, rodiče se zajímají o názory a pocity dítěte, vyžadují po dítěti zodpovědnost. Děti bývají nezávislé, přátelské, spolupracující a spokojené (Vališová, 1999, s. 89 - 90).

Rodiče se vyznačují náročností a kontrolou, akceptací dítěte. Jedná se o optimální formu výchovy vyznačující se vzájemným porozuměním a přiměřeným řízením. Výchovné působení je sice přísné, ale laskavé (Čáp, Mareš, 2007, s. 306).

1.2.5.2 Autoritářský styl

Styl autoritářský, který je vyžadující, ovládající, odmítající, nereagující, orientovaný na rodiče. Rodičovská péče vyžaduje po dítěti moc, ovládnutí, absolutní poslušnost. Dítě má sklon k sociální izolaci. Děvčata bývají závislá, naproti tomu chlapci bývají agresivní ke svým vrstevníkům (Vališová, 1999, s. 89 - 90).

Vyznačuje se náročnými a kontrolujícími rodiči s odmítajícím postojem k dítěti. Výchova je autokratická, tradiční, patriarchální (Čáp, Mareš, 2007, s. 306).

1.2.5.3 Shovívavý styl

Shovívavý styl, který je nevyžadující, neovládající, přijímající, reagující a orientovaný na dítě. Rodiče po svém dítěti nevyžadují téměř nic. Dítě je pozitivní a živě citově naladěné, ale může být nezralé, neodpovědné a nedokáže spoléhat samo na sebe (Vališová, 1999, s. 89 - 90).

Nenároční a nekontrolující rodiče, kteří akceptují své dítě. Mají k němu kladný emoční vztah, výchova je laskavá, bez kladení požadavků a určování hranic. Normy dítě dodržuje dobrovolně, pokud chce, s rodiči má kamarádský vztah (Čáp, Mareš, 2007, s. 306).

1.2.5.4 Zanedbávající styl

Zanedbávající styl je ten, který je nevyžadující, neovládající, odmítající, nereagující, orientovaný na rodiče. Tito rodiče jsou příliš zaměstnaní svými činnostmi, málo se zajímají o své děti. Dítě bývá náladové, nesoustředěné, neovládá své city, nezajímá se o školu, hrozí mu záškoláctví a toxikomanie (Vališová, 1999, s. 89 - 90).

Vyznačuje se velmi slabým řízením, liberální výchova s nezájmem o dítě. Rodiče jsou nenároční a dítě nekontrolují, vlastně jej odmítají a nemají o ně zájem (Čáp, Mareš, 2007, s. 306).

1.3 Výchovní styl matek a otců

Tato kapitola navazuje na kapitolu, která se týká výchovných stylů. Výchovné styly se mohou lišit nejen u rodičů opačného pohlaví, ale i podle toho, jakého pohlaví je vychovávané dítě.

Rodičovský styl výchovy otce a matky se výrazně odlišuje. Otcové tráví s dětmi méně času než matky. Otec poskytuje dětem jiné zkušenosti, klade větší důraz na dodržování řádu, vede děti k větší samostatnosti (Vágnerová, 2005, s. 149).

Styl chování rodičů se v adolescenci více rozlišuje. Mění se styl komunikace, zájem rodičů, emocionální vztahy, rodičovské vedení i rodičovská autorita. Pokud mají adolescenti možnost svobodně vyjádřit svůj názor a mají pocit, že se na ně bere ohled, nevadí ani konflikty (Macek, 1999, s. 67).

1.3.1 Výchovní styl matek vzhledem k synům

Chlapci se začínají od matky separovat v období mezi patnáctým až šestatřicátým měsícem. Jsou více negativní než dívky. Říkají ne často i na věci, které mají rádi. Matka se musí v tomto období chopit zodpovědnosti. Úcta k její autoritě se tvoří právě v tomto období. Bez vedení, které je pevné a laskavé se chlapci stávají sobeckými a mají ničivé pohnutky, které mohou škodit jim i ostatním členům rodiny (Dobson, 2003, s. 109).

Okolo čtrnáctého roku začíná u chlapců zlomové období. Nastávají konflikty s matkou. Syn má touhu se od matky odpoutat. Začíná být líný, hrubý, může začít i vyhrožovat. Otec by se v tomto období měl matky zastat a ukázat synovi, že jeho chování k matce není vhodné. Má své manželce zajistit synovu zdvořilost a úctu. Pokud muž poskytuje své ženě oporu, cítí se žena sebejistěji (Biddulph, 2007, s. 103).

Tendencí matky je syna chránit, vařit mu, pečovat o něj a zadržovat ho, když má pocit, že jí uniká (Trapková, Chvála, 2009, s. 122).

Přesto, že by to syn nepřiznal, svoji matku obvykle hluboce miluje. Dříve na ni kvůli chlapeckým hrám neměl čas, ale nyní s ní může hovořit dlouho do noci. Pokud je ochotná mu naslouchat, může se dozvědět o jeho kamarádech a kamarádkách, starostech

i plánech. Pokud sexualita chlapce ještě spí, je toto sblížení snazší (Trapková, Chvála, 2009, s. 129).

Problematické je přijímání autority, obzvláště té ženské. To může představovat pro matku problém, protože její syn si cení více osob stejného pohlaví (Janošová, 2008, s. 23, 97). Jak matky vidí chlapeckou hru? Matky nerozlišují hru chlapeckou, kterou vidí veskrze pozitivně, ale i hra určená dívkám se jim nezdá negativní a rády se k ní připojí.

Podle Matouška (1997) se erotický prvek ve vztahu matky a syna neztrácí ani po odeznění oidipovského komplexu, ale je přítomný i v dalších letech. Během puberty se zájem chlapce přesouvá na dívky stejného věku. Citová blízkost ve vztahu k matce se přenáší do vzájemného respektu a solidarity. Kvalita jejich vztahu je podstatná pro pozdější vztahy syna k ostatním ženám. Některým chlapcům může být matčina citová blízkost na obtíž a může jim přinášet komplikace v budoucích partnerských vztazích (Janošová, 2008, s. 179-180).

Syn by se měl od matky naučit i to, že péče o děti a kontakt s nimi, není doménou žen, a není to práce, ale je to radost pro osoby obou pohlaví. V pozdním předškolním a školním věku chlapci vyhledávají „mužské zájmy“. Díky tomu se zvyšuje touha vyhledávat muže – otce, tím, ale neklesá význam matky. I tu potřebuje mít nablízku. Dospívající chlapec potřebuje od matky vedení a pomoc, ale zároveň jí může odmítat. Nelze to vynutit tvrdými postupy, tendence ke konfrontaci nejsou vhodné (Novák, Dvořáčková, 2008, s. 20 - 25).

Podle sociologa Petera Karla chlapci tráví 80 % času se ženami, s tím souvisí, že v dospělosti neumí jednat jako muži. To narušuje i vztahy se ženami. Muži díky tomu připomínají velké děti (Dobson, 2003, s. 71).

Chlapci někdy mají schopnost ignorovat svoji matku. Doporučuje se, aby matky na sebe upoutávaly pozornost syna dotykem, když se syn otočí, může mu matka sdělit potřebnou informaci s jistotou, že si ji syn opravdu uvědomí (Dobson, 2003, s. 104).

1.3.2 Výchovní styl otců vzhledem k synům

Otec inspiruje život svého syna. Může být autoritou, rádcem, ochráncem a ukázkou toho, jak žít. Měl by mít dostatek pochopení, vlídnosti i respektu. Poskytuje pocit

bezpečí, synovi imponuje jeho vzor. V dospívání je syn ke svému otci kritický, což souvisí i s přirozeným vývojem. Je vnímavý k chybám, nedostatkům i případným rozporům mezi slovy a činy. V každém případě, ale touží po jeho uznání a lásce. Otec si přeje být na syna hrdý. Může se od svého syna i učit hravosti a tvořivosti, tím se liší člověk od živočišné říše, mláďata se od rodičů neučí (Novák, 2008b, s. 18 - 19).

Otec synovi má být vždy poblíž, dostatečně se mu věnovat, učit ho dobrému vztahu k přírodě, ženám, práci. Neměl by jej zbytečně stresovat. Pro chlapce je důležité, aby jeho otec byl férový a upřímný a k těmto dvěma vlastnostem ho také vedl. Důležité je vytvářet i rodinné tradice a rituály, mít neustále cíl, který bude přitažlivý i pro syna (Novák, 2008b, s. 114 – 115).

Syn se snaží svého otce překonat, při společné práci s otcem se snaží jeho zkušenost „odkoukat“. Vztah otce a syna bývá v dospívání místem soubojů. Syn, který získá otcovu laskavost a uznání, prožívá s ním mužská dobrodružství, tím naruší generační bariéru a stává se otci „dospělým partnerem“. Takové přijetí je velkým zážitkem, syn vidí i otcovy chyby, přestává ho obdivovat bez kritiky a otec, se tak stává dobrým partnerem (Trapková, Chvála, 2009, s. 134 – 136).

Přísný otec, který není zdrojem přirozené autority, neposkytující synovi ochranu a záruku, že nebude pohlcen světem žen, těžko bude v dospělosti schopen dobrého vztahu se ženou (Trapková, Chvála, 2009, s. 127).

Syn chce být se svým otcem a chce být takový jako on. Může takový být pouze v případě, že s ním otec bude trávit čas. Potřebuje, aby s ním otec trávil čas, dělal s ním různé věci, zároveň ho nezraňoval, ani neznevažoval. Chlapec vyrůstající bez otce, neprovozující žádný sport, nesetká se s učitelem ve škole, se nemusí blíže poznat s žádným mužem. Představu o muži si tak vytváří jenom z toho, co vidí v televizi a u svých vrstevníků (Biddulph, 2007, s. 98, 14).

Otec, který má zájem o své dítě, kontroluje úkoly, netráví veškerý svůj čas u televize a v zaměstnání, sleduje čas svých dětí a vypráví jim o tom svém. Plánuje výlety. Všestranně se zajímá o rodinný život. Synovi ukáže jak být dostatečně nezávislý a asertivní (Biller, s. 16, cit. dle Bakalář, 2002, s. 129).

Otec reaguje na hry svého syna jednoznačně. Přijímá pouze jeho hru typicky chlapeckou, odmítavě reaguje na hry, které jsou určeny děvčatům. Posmívá se mu, hračkou mu odejme nebo se alespoň zamračí (Janošová, 2008, s. 97).

U synů otcové podporují zejména mužnost, soutěživost, statečnost, tělesnou zdatnost a dostatek sebevědomí. Otcové hledají u syna často naplnění vlastních neuskutečněných přání. Otec se identifikuje se svým synem. Výchovu synů považují otcové za důležitější než výchovu dcer, tu přenechávají matkám (Fagot, et al. 1992, cit. dle Janošová, 2008, s. 102).

Otec vyvolávající v synovi neschopnost být úspěšný jako je on sám, pociťuje v životě nespokojenost. Syn bude mít stejné hodnoty jako jeho otec. Snaha vyhnout se neúspěchu se může projevit, že syn bude chtít být zcela jiný než jeho otec, plyne to ze snahy vyhnout se vlastnímu selhání. Nejbližším vzorem pro chlapce, jak se chovat k ženám, je jeho otec. Záleží na tom, kolik otec prokazuje ženě respektu, otevřenosti v citech. To všechno ovlivňuje synův vztah k ženám a jeho partnerkám (Janošová, 2008, s. 180 – 182).

Pokud chlapci chybí mužský vzor, může cítit nejistotu ve své mužské identitě, nadměru závislosti k vrstevníkům, potíže s mužskými autoritami, chlapec se může snažit vyhnout se všemu, co lze považovat za projev ženskosti (Janošová, 2008, s. 187).

U chlapce bez otce se zvyšuje možnost vyloučení ze školy, vzniku kriminality, možnost emocionálních problémů a potíží s chováním (Dobson, 2003, s. 69).

1.3.3 Výchovný styl matek vzhledem k dcerám

Matky schvalují děvčatům hry holčičí, ale i hry chlapecké jim nevadí a mohou se k nim často i připojit a s dívkou si zahrají i hru chlapeckou (Janošová, 2008, s. 97).

Matka a dcera jsou pro sebe navzájem zdroj opory, souznění a solidarity (Novák, 2008a), s. 9).

Matka nese za dceru již od oplodnění osobní zodpovědnost. Díky matce získává dcera celý kontext života, výchovu i prostředí, nelze opomenout ani geny. Mateřská láska je něco zcela mimořádného (Novák, 2008a, s. 103).

Dceru ovlivňuje více matka jako osoba stejného pohlaví. Matčiny zkušenosti ovlivňují osud jejího dítěte (Novák, 2008a, s. 112-113).

Fyzický kontakt s dcerou je obvykle užší než se synem. Dcera si brzy uvědomuje matčiny chyby, zároveň ji napodobuje projevem, tónem hlasu. Společně vytvářejí rituály. Matka může být překvapena tím, že dcera nejedná zcela stejným způsobem jako ona (Novák, 2008a, s. 99).

Dívky od svých matek často slýchají různé požadavky, např. aby byly hodné, šikovné, úspěšné ve škole. Dále napomenutí, pokárání, výčitky a dokonce i výhrůžky a zákazy. Vztah matky a dcery přináší i nadměrná očekávání, která přináší třeba i zklamání. Dcera se nechová zcela podle jejích představ. Dcera si může vytvořit k matce vztah na hranici závislosti. Je to do jisté míry pochopitelné, matka je osoba, která o ni pečovala od nejranějšího dětství. Také vzpomínky mohou být zkreslené, zaměřené na určité okolnosti a situace. Závislost bývá citová, ale i prostorová. Nastávají ovšem chvíle, ve kterých se potřebuje dcera matce vzdálit. Závislostí na matce jsou vystaveny zejména dcery matek dominantních a podrobujících je kontrole. Dcera představuje pro matku často její lepší nebo horší já. Může ji trestat, za to že nespĺňuje její představy a tím opakuje chyby svých rodičů (Novák, 2008a, s. 37 – 38, 50 - 58).

V dospívání dívka potřebuje, aby ji matka začala vnímat jako sobě rovnou, umožnila ji podílet se např. na práci v kuchyni. V této době také nejvíce ovlivňuje dceřin postoj vůči mužům, záleží na matce, jak se později dcera dokáže osamostatnit a vhodně si zvolí partnera pro život (Trapková, Chvála, 2009, s. 113 - 114).

U děvčat se mohou objevit dvě formy socializace, první je, že velmi brzy začnou žít v partnerském životě, nebo se tohoto zřeknou a věnují se intelektuálnímu rozvoji. Tím nastává to, že v druhém případě žena nespĺňuje očekávání sociální role a to je role matky a partnerky. Pokud se žena věnuje plně svému zaměstnání, ukazuje to, že pro ni byla lákavá role otce jako živitele. Pro matku je důležité nejen to, že dítě potřebný čas chrání, ale i to, že ho ve správný čas dokáže nechat jít svou vlastní cestou (Kast, 2004, s. 17 – 18, 42 - 43).

1.3.4 Výchovný styl otců vzhledem k dcerám

Otec musí dceři dodávat pocit, že ji obdivuje a oceňuje. Díky tomu může dívka navázat dobrý vztah s mužem. Při kontaktu s otcem získá pocit jistoty a vlastní hodnoty a pochopí mužské kladné i záporné stránky (Biddulph, 2007, s. 106).

Vztah otce k jeho dceři je velmi důležitý, protože jeho úkolem je ukázat dívce, jak vycházet s muži. Pokud vztah není pozitivní, může mít dívka v budoucnosti negativní postoj k mužům (Bakalář, 2002, s. 129).

Otci je vcelku jedno jestli se jeho dcera věnuje hrám typicky dívčím nebo má i chlapecké záliby, jeho reakce na chlapecké zábavy je pouze mírně negativní (Janošová, 2008, s. 97).

Otcův vztah k dceři lze označit za osudový. Dcera je poslední žena, kterou může ovlivnit (Novák, 2009, s. 8).

„Otec a dcera je označení nic neříkající o čase. Je značný rozdíl mezi třiceti a třemi lety nebo osmdesáti a třiapadesáti. Jeden ze zakladatelů dětské klinické psychologie, profesor Robert Konečný popsal následující vývoj rodičovských postojů dle věku dítěte (Novák, 2009, s. 23):

- 1. Do sedmi let postoj opatrovníka a společníka při dětských hrách.*
- 2. Do jedenácti let postoj vysvětlující autority s důrazem na jasná a rozumová vysvětlení.*
- 3. Kolem dvanácti let postoj energického vůdce a vzoru*
- 4. Kolem třinácti až patnácti let postoj taktně usměrňujícího důvěrníka. Člověka, jemuž se je možno svěřit a najít u něj pochopení.*
- 5. Po patnáctém roce přístup staršího přítele a rádce, který již dokáže respektovat patřičnou míru samostatnosti dítěte“ (Novák, 2009, s. 23).*

Dcera zůstává pro otce po celý život „jeho holčičkou“ a má k ní ochranný postoj. Otec chce pomocí dcery často realizovat to, co sám nedokázal, což může přinášet napjatost (Novák, 2009, s. 23).

Během dospívání potřebuje dcera trávit čas se svým otcem bez své matky, aby na svou osobnost získala náhled mužskými očima (Trapková, Chvála, 2009, s. 118).

Ve výchově hraje podstatnou roli nejen to, jak rodiče na dítě výchovně působí, ale i to, jak spolu rodiče a děti navzájem komunikují.

1.4 Komunikace v rodině

Komunikace je základem sociální interakce. Každodenní život je naplněn verbální i neverbální komunikací. Ovlivňují nás veškeré formy sdělení (Hayesová, 2003, s. 29).

Dítě komunikuje od prvního dne života. Během druhého měsíce jsou jeho pohledy více zaměřené. Od šestinedělí již matku záměrně pozoruje. Konec druhého měsíce je typický úsměvem (Matějček, 2000a), s. 21).

Komunikace se stává podstatnou ihned po narození. Má mnoho aspektů. Všechna komunikace je získaná, nemluvně přichází na svět se surovým materiálem a je ovlivněno osobami, které mu poskytují péči (Satirová, 1994, s. 52 - 53).

„Hmat je nejdůvěrnějším spojením mezi lidmi, dotyku lze věřit více než slovům (Satirová, 1994, s. 60).

O komunikaci se poprvé dozvídáme v rodině, navzájem se v ní informujeme a zlepšujeme díky ní vztahy (Satirová, 1994, s. 75).

Satirová (1994) rozlišuje čtyři způsoby, jakým spolu lidé komunikují. Usmířování (placating), obviňování (blaming), vypočítávání (computing) a rušení (distracting) (Satirová, 1994, s. 77).

... čtyři univerzální modely, kterých lidé používají, aby se vyhnuli hrozbě odmítnutí. Když se jednotlivec cítí ohrožen, má na to reagovat a nechce při tom dát najevo svou slabost, pokouší se to zakrýt následujícími způsoby (Satirová, 1994, s. 80):

- 1. Usmířit, aby se druhý nerozčílil;*
- 2. Obvinit, aby ho ten druhý považoval za silného (odejde-li, bude to jeho chyba, ne moje);*
- 3. Vypočítávat – stavět se k hrozbě, jako by byla neškodná, a schovávat vlastní sebehodnocení za velká slova a intelektuální pojmy;*
- 4. Rušit – bude hrozbu ignorovat a chovat se, jako by neexistovala (a ta snad, dělala se to dostatečně dlouho, skutečně zmizí) (Satirová, 1994, s. 80).*

Pomocí jazyka matka dítěti ukazuje, co dává smysl. Dítě si přisvojuje svůj mateřský jazyk. Dítě brzy zjistí, že svět se skládá ze dvou jazykových kódů a to z ženského a

z mužského. Tyto dva kódy se liší rytmem, přízvukem na první slabice, hrudními tóny atd. Pro mužský způsob vyjadřování je typická ironie, není příliš vcitivý, je ztělesněným bojovníkem. Ženský jazykový kód se odehrává i na mimojazykové úrovni. Důležitou součástí jejího vyjadřování je instinkt, emoce, někdy i zmatenost (Trapková, Chvála, 2009, s. 67 – 72).

Hluboko v sobě máme zakořeněnou představu, vyprávět si. Potřebujeme si povídat (Trapková, Chvála, 2009, s. 79).

Pokud se komunikace přeruší, dochází k odcizení, mlčení je znakem problému a může znamenat začátek konce rodiny (Dobson, 2003, s. 119).

V rodinném prostředí je nezbytně nutné, aby spolu lidé komunikovali. Komunikace je proces, ve kterém hraje svoji roli její obsah, způsob i mimojazykové prostředky. V každé komunikaci je vztah mezi tím, kdo vysílá a kdo přijímá informace (Matoušek, 1997, s. 68).

Každá komunikace se odehrává v jinak početných skupinách (rodinách), může v ní být dokonce více osob, než je přítomných. V každé rodině jsou vztahy ovlivněny pravidly, ta určují, jak se člověk má ke komu chovat. Každý den se v komunikaci objevují komunikační stereotypy rodiny. Ty fungují jak v rodinách funkčních, tak v rodinách nefunkčních. Komunikace rodiny je protunata i přezdívkami, které se v rodině používají místo křestních jmen. Každá rodina má vytvořen svůj vlastní příznačný slovník, který je pro někoho jiného srozumitelný jen částečně nebo není srozumitelný v některých významech vůbec. Pro rodinou komunikaci je příznačný také určitý rytmus, například v komunikaci během večere se objevuje pravidelný rytmus v konverzaci, rytmem je i otvírání úst, řezání masa atd. Každý z členů rodiny má jinou potřebu být s druhými v interakci (Matoušek, 1997, s. 69 – 72).

„Ve funkčních rodinách ... mluví každý sám za sebe. Promluvy jsou jasné, přímé, adresované. Komunikace je živá, aktivní. Je v ní hodně dialogů, které plynule přecházejí od jedné dvojice k druhé. Rodina je otevřená pro nové myšlenky a nová řešení problémů. V komunikaci je hodně humoru. Sociální i jiná realita je rodinou interpretována nezkresleně, je zpracovávána pod vlivem rodinných tradic, které rodinu

hodnotově orientují.“ Atmosféra v těchto rodinách je velmi pozitivní, vzájemný kontakt jim působí potěšení (Matoušek, 1997, s. 133)

V batolecím věku se u dítěte rozvíjí komunikace, to ovlivňuje jeho vztah s druhými lidmi. Komunikace slouží ke kontaktu s druhými lidmi a něco si pomocí ní sdělujeme (Vágnerová, 2000, s. 91 – 92).

Pro dítě v předškolním věku jsou rodiče citově velmi podstatní. Pro dítě jsou středobodem světa. Dítě přijímá veškeré postoje, hodnoty a projevy rodičů, tak jak je vidí. Pokud se dítěti v předškolním věku rozpadne rodina, tak to není schopné vůbec přijmout a pochopit. Často berou příčinu rozchodu rodičů na sebe. V předškolním věku je dítě již schopno přesně vyjádřit své názory a city. Okolo čtyř let dítě rozliší, jak komunikovat s dospělými, s vrstevníky nebo s malými dětmi. Často se v komunikaci zapomene zmínit o důležitých částech situace (Vágnerová, 2000, s. 125 – 126, 132 - 133).

Ve školním věku již dítě plně rozlišuje způsob komunikace s dospělými, s dětmi, podle situace ve škole nebo doma. V tomto období si dítě osvojuje pravidla chování, která mu určuje škola. Snaží se chovat správně, protože chtějí být pozitivně hodnoceni (Vágnerová, 2000, s. 161 – 162).

V komunikaci mezi rodiči a jejich dětmi je podstatné, aby se vzájemně respektovali. Je dobré, aby se děti ptaly svých rodičů na ně samotné. Měli by vzájemně respektovat své soukromí. V komunikaci se objevují nejen významná témata, jako je svoboda a soukromí, ale i témata běžného každodenního života, např. práce v domácnosti, peníze, volný čas. V těchto věcech mají rodiče obvykle poslední slovo. Vytvářejí přesná a jasná pravidla, a od dětí očekávají jejich dodržování. Těžká je změna pravidel, ve kterých jsou odražené něčí hodnoty, např. rodiče chtějí, aby se pravidelně každý den děti učily (Ryanová, 1996, s. 60 - 69).

V komunikaci vždy jde o dvě věci, o sdělování a naslouchání. Komunikace může být velmi složitá. Jedno sdělení může vyznít od různých lidí různě. Záleží i na tom, co od komunikace, kdo očekává. Pokud dítě očekává, že rodiče nějakou jeho žádost odmítnou, pravděpodobně k tomu opravdu dojde. V komunikaci se často také bojíme, že námi

vyřčená skutečnost někomu ublíží, a proto raději jsme neupřímní. I mezi blízkými lidmi v rodině se může objevit strach z vyjádření svých skutečných názorů, či pocitů. I přes otevřenou komunikaci není nutné mluvit otevřeně zcela o všem. Je třeba se vyvarovat slov „nikdy“ a „vždycky“, tato slova nepůsobí na druhé dobře, stejně tak urážky a odbíhání od tématu. Otevřená komunikace vyžaduje v každé rodině čas (Ryanová, 1996, s. 81 - 95).

I řešení problémů probíhá v různých rodinách různě, ale vždy záleží na otevřenosti a upřímnosti v komunikaci. Pokud si rodina svůj problém přizná a čelí mu, je připravena se s ním vypořádat (Ryanová, 1996, s. 115).

Komunikace je pro lidi potřebná. Je nezbytně nutnou částí všech oblastí života: života pracovního, soukromého i veřejného. Pro komunikaci není důležité pouze mluvit a být pochopen druhými, je důležité i naslouchat. Je důležité sledovat i mimojazykové projevy. Jedna z nejbohatších a nejkomplexnějších komunikací je komunikace mezi rodiči a dětmi, ta se odehrává na několika rovinách. Je plná dvojznačností. Rodiče se musí naučit svým dětem naslouchat a přijímat ho opravdu jako dítě a stanovit mu určité hranice (Petitcollin, 2009, s. 7 - 13).

Rodiče jsou průvodci životem svých dětí, ukazují jim nabyté zkušenosti, moudrost. Připravují je na překonávání nástrah, které je mohou v životě potkat, a jsou důslední. Rodiče poskytují dětem hranice, které jim přinášejí pocit jistoty. Úzkost a nejistota dítěte může vycházet z toho, že nezná hranice. Vděčná rodičovská role spočívá v kladných podnětech, jako je mazlení, vyprávění příběhů atd., ale je nutná i méně uspokojivá role, a to zákazy a trestání (Petitcollin, 2009, s. 59 – 65).

Hovořit neznamena pouze poskytnout informaci, ale i potřebu někomu něco sdělit, vyjádřit své pocity slovy. Vyjádřené pocity slouží ke zklidnění. Projev druhého člověka můžeme vyslechnout, přijmout ho nebo ho dále rozšiřovat. Až 80 % komunikace by mělo být naslouchání. Pokud je efektivní, tak i odpověď bude náležitá. Je ohromné množství situací, kde můžeme sdělit svůj názor, jde vždy pouze o to ujmout se slova a prosadit své argumenty (Petitcollin, 2009, s. 107 - 111).

V mezilidské komunikaci jsou tyto faktory: zdroj, který něco sděluje, sdělení a příjemce. Jedno sdělení v sobě zpravidla obsahuje více různých poselství. Sdělení se skládá z věcné obsahové stránky, informace o mluvčím a je i vyjádřením vztahu mezi mluvčím a příjemcem. Každé naše chování je komunikací, lze říci, že vlastně nelze nekomunikovat, i to, že právě člověk nemluví, je nějaká komunikace (Schulz von Thun, 2005, s. 19 – 26)

Během komunikace lidé velmi málo používají otevřené výzvy, tedy velmi málo otevřeně řeknou, co skutečně chtějí. Děje se tak z mnoha důvodů i v rodinách. Mluvčí může mít strach projevit se a dát najevo svůj požadavek, další je strach z toho, že bude odmítnut. Výchova v rodině často vede k tomu, že se dítě naučí svá přání dávat najevo. Dalším důvodem může být strach z toho, že příjemce komunikace se bude obávat říci „ne“ (Schulz von Thun, 2005, s. 176 – 178).

Rodině, kde je pečovatelská funkce naplňována, je jedním z hlavních úkolů výchovy, aby děti viděly modely chování, kdy uvidí vhodné řešení problémů bez použití násilí, porušování smluv a celkové chování bez násilí. V rodině se děti seznámí s určitým modelem chování, s pravidly hry. Ale málokdy se dozví o tom, že existují i jiné modely. V dobře fungující rodině ohromný vliv hraje důvěra. Již v prvním roce života dítěte se pokládají základy důvěry. Vzniká ze zkušenosti z minula, ne z toho, co bude následovat. Rodině bývá přisuzováno předávání hodnot, často jsou sdělovány orálně, nemusí nutně být ukázány životním příkladem. Mohou vznikat i na základě negativní zkušenosti a negativního příkladu, např. nenávisť místo lásky a v budoucnosti se řídíme tím, co jsme si zidealizovali. Schopnost domluvit se je jednou z nejdůležitějších, kterou rodina má naplňovat. Druhým věnujeme pozornost, je pro nás důležité, jak se jim daří, projevujeme jim úctu. Jakmile se dítě učí mluvit, učí se také další věci, jako zvolit ta správná slova, používat výzvy, mlčet, když je to potřeba, rodinné úmluvy. Nejhorším způsobem komunikace je, když se vždy a ihned hledá viník a určuje se, jak selhal. Systém by měl být otevřený, do komunikace se mohou zapojovat i cizí lidé, ale zároveň i uzavřený, protože v každé rodině existují hranice, které jsou nepřístupné (Pernerová, 2000, s. 15 - 59).

Pokud v rodině platí všeobecné zákazy mluvení dětí, je něco v nepořádku. Dítě se musí naučit komunikaci v rodině (Pernerová, 2000, s. 109 – 110).

Připravenost na konflikty a na nutnost někomu pomáhat, vyslovit svůj problém, to jsou aspekty pro rodinnou komunikaci zcela nezbytné. V rodinné komunikaci je potřeba sblížení. I malé dítě vycítí nesoulad mezi rodiči. Rodina obohacuje slovní zásobu, každá rodina používá specifické větné konstrukce, vlastní výrazové prostředky, styl hovoru. Rozhovor je vždy oslovující a naslouchající, nějakým způsobem směřovaný (Pernerová, 2000, s. 144 – 150).

Formování postojů a práce s emocemi se odehrává pomocí komunikace. Může rozšířit pravdu i lež. Dnes můžeme komunikovat se svou rodinou ze všech koutů světa nejrůznějšími způsoby (telefon, e-mail, fax). Toto může vyvolat pocity opuštění a podpořit sounáležitost. Potřeba komunikovat patří k základním potřebám člověka. Komunikaci ovlivňujeme a ona ovlivňuje nás. Jde v ní o záměry hovořících, motivaci ke komunikaci, porozumění i neporozumění a účinky na psychiku. Každá komunikace probíhá v čase, prostoru za určitých okolností. Komunikace má čtyři hlavní funkce: informovat, zasvětit, přesvědčit a pobavit (Vybíral, 2000, s. 11 - 23).

Dítě se v období od dvou do šesti let naučí zhruba jedno slovo za hodinu, zapamatuje si ho bez kontextu. Pro dítě jsou slova zvuky, poté se tyto zvuky opakují v určitých chvílích, následuje fáze napodobování a nakonec se dítě naučí ta správná slova používat v konkrétní situaci. Nejbouřlivější vývoj řeči probíhá zhruba mezi rokem a půl až třetím rokem dítěte. Začíná se rozšiřovat i pasivní slovní zásoba. Zhruba v deseti letech dítě má podobnou, ne však zcela totožnou a plnohodnotnou, slovní zásobu jako dospělý člověk (Vybíral, 2000, s. 91 – 95).

Rodiče dospívajících mají možnost pomocí naslouchání je utěšit a naučit je přijímat jejich špatné nálady. Je podstatné naučit se nezlehčovat pocity, ale vcítit se do nich, neignorovat je, ale nějak na ně reagovat. Všechno není nutné logicky objasňovat, ale lze zapojit fantazii, i když věc nelze realizovat. Nemusí se zcela zavrhnout své mínění, ale lze se do dospívajícího vcítit (Faber, Mazlish, 2007, s. 20 – 29).

Zaručení spolupráce nelze v dospívání zcela zajistit. Rodiče se pokusí vyvarovat se obviňování, nadávání, výhrůžek, příkazů a přednášek a moralizování, varování, mučení, srovnávání, sarkastických poznámek a prorokování, pokud se toto vše podaří je spolupráce mnohem jednodušší. Když rodič popíše problém, nevyvolá tolik odporu jako v případě rozkazu, namísto útoku řekne, co cítí, namísto obviňování popíšeme situaci jasně a přesně. Výhrůžky a příkazy lze nahradit nabídnutím možností řešení. Není potřeba vést zdoluhavou přednášku, stačí říci jedno slovo. Vyčíslování toho, co je špatné nevede k úspěchu tolik, jako naznačení svých hodnot a očekávání. Pokud rodič nahradí pokárání, které většinou ukazuje, jinak humorem, povzbudí tím v dítěti sebevědomí. Existuje i možnost, jak se vyhnout pomalejší odpovědi na otázku a tou je napsat svůj požadavek (Faber, Mazlish, 2007, s. 39 – 59).

Sdělením svých pocitů, očekávání, ukázáním nápravy chyby, nabídnutím možností a jednáním se vzbudí v dospívajícím ochota (Faber, Mazlish, 2007, s. 69 – 76).

Přimět dospívajícího ke společné práci lze pomocí několika kroků, zeptat se, jak to vidí on, ukázat své vlastní vidění, vyzvat dospívajícího k přemýšlení o problému, napsat všechny své návrhy bez hodnocení, prohlédnout seznam a rozhodnout se, který z návrhů je přijatelný pro obě strany (Faber, Mazlish, 2007, s. 90 – 95).

Pokud se dospívající necítí dobře, může ho kritika odradit, ale naslouchání ho povzbudí. Vyhýbání se pocitům lze nahradit vyjádřením vlastních myšlenek a pocitů slovy. Při pochvale dětí je namísto hodnocení lepší popsat konkrétní věci, které se rodičům líbí a jak se jim to líbí (Faber, Mazlish, 2007, s. 116 – 142).

Rodičovský úkol je vytvoření prostředí, ve kterém děti mohou rozvíjet svou osobnost a své schopnosti, chránit jejich zdraví a poskytují jim pocit bezpečí. U dospívajících je podstatné si uvědomit, že mají své vlastní názory a chtějí se sami rozhodovat, v této chvíli nastává pomoc při odpoutání se od rodiny. V komunikačním procesu se obě strany navzájem chápou, nejen v myšlenkové rovině, ale i v citové. Rodiče musí být ochotni s dětmi mluvit o tom, co si myslí a co prožívají. Měli by své děti povzbuzovat k tomu, aby i ony byli stejně otevřené vůči nim. Je důležité, aby rodiče přijímali své děti takové, jaké jsou, vytvářeli pozitivní atmosféru (Dainowová, 1995, s. 11 – 20).

Zejména v období dospívání dětí mohou být vztahy více napjaté, proto je dobré řídit se na obou stranách několika pravidly: právem být sám sebou, právo na úctu od druhých lidí, na vyjádření svých pocitů a myšlenek, právo na svobodné rozhodování, možnost zmýlit se, moci vyslovit svá přání, nepochopit to, co druhý říká. I rodič má právo změnit své rozhodnutí, základním rodičovským právem je být nezávislý na souhlasu okolí. Uvědomění si práv, ale nestačí, následuje odhodlání se jimi řídit. Dospívajícím musí být stanoveny hranice, kterými se řídí (Dainowová, 1995, s. 38 – 45).

Naslouchání druhému je velmi složitý proces, je nutné zapojit kritiku, snahu pochopit, co druhý říká. Při komunikaci je účinné zopakovat to, co druhý řekl a tím si ověřit, zda jsme to správně pochopili, následovat by měly otázky, povzbudit, vcítit se a pokusit se vyhnout se chybným úsudkům. Pokračováním bývá vyjednávání, které by mělo být zakončeno dohodou, která vyhovuje oběma stranám (Dainowová, 1995, s. 59 – 65).

Styl komunikace se mění i v závislosti na věku dítěte a rodičů. Tato práce se zajímá o dospívající chlapce a děvčata, proto se v další části bude zabývat vývojovými specifiky v období dospívání.

1.5 Vývojové charakteristiky dítěte staršího školního věku (pubescence)

1.5.1 Základní znaky pubescence

Toto období začíná zhruba v jedenácti letech a končí asi v patnácti letech. Jedná se o dobu, která je z celého života snad nejvíce dramatická a zajímavá. V tomto období prochází dítě nejdůležitější částí pohlavního a psychického dospívání. Zcela se mění vztahy s vrstevníky, rodiči a celou další rodinou. Je to období, kdy se člověk rozhoduje o svém budoucím povolání. V této etapě, která začíná jedenáctým rokem, se mění systém školního vzdělávání – namísto jednoho učitele je jich mnoho, objevuje se i první platonická láska. Lze pozorovat velmi znatelné rozdíly mezi jednotlivými dětmi, jak po duševní, tak po tělesné stránce (Říčan, 2004, s. 169 - 171).

Období dospívání lze rozdělit na dvě fáze: raná adolescence se označuje jako pubescence, je to období mezi jedenáctým až patnáctým rokem, největší změnou v tomto období je fyziologické dospívání, změněný způsob myšlení. Důležitým mezníkem je ukončení povinné školní docházky. Na ni navazuje pozdní adolescence, která trvá od patnácti do dvaceti let, je ukončeno dospívání a dokončuje se biologický, psychický i sociální vývoj (Vágnerová, 2005, s. 323 – 325).

Adolescence se skládá ze třech fází. První je časná, trvá zhruba od deseti, jedenácti let do třinácti let, střední adolescence trvá od čtrnácti do šestnácti let a pozdní adolescence je vymezená od sedmnácti do dvaceti let (Macek, 1999, s. 12).

V adolescenci má dítě přijmout vlastní tělo a fyzické změny, rozvinout komplexní a abstraktní myšlení, změnit vztah k dospělým, informovat se o ekonomické nezávislosti, připravit se na život v rodině a v partnerském vztahu, rozvinout svůj intelekt, emocionální vztah, uvědomit si, co pro něj bude důležité v dospělosti, ujasnit si žebříček hodnot. V adolescenci se člověk ocitá mezi dvěma póly, dětstvím a dospíváním (Macek, 1999, s. 21, 32).

Dospívající prochází několika rozpornými situacemi. Jde o rozdíly mezi tělesným zráním, které často předčí jejich sociální zralost, poté o tom jaké hodnoty mají oni jako mladá generace a jaké má ta starší. Mohou se cítit nejistě i z toho, že jejich rodina uznává jiné hodnoty než ostatní vnější společnost (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Etapu dospívání nelze překonat rychle, ani jednoduše. Je potřeba trpělivosti rodičů i dospívajících. Všichni se jeví jinak a znovu se spolu seznamují (Satirová, 1994, s. 281).

Macek (1999, s. 45) zařazuje období puberty do období adolescence. Adolescencí označuje celé druhé desetiletí života člověka. Ale vzhledem k tomu, že je to období dlouhé a bohaté na biologické, psychické a sociální změny, tak ho člení na časnou, střední a pozdní. Časná adolescence odpovídá období od deseti, jedenácti let do třinácti let. V tomto období nastávají změny, které jsou prvním překlenutím z dětství do dospívání. Začíná pohlavní dozrávání a většinou se v této etapě i ukončí. Zvedá se zájem o vrstevníky druhého pohlaví.

Střední adolescence se udává v období od 14 do 16 let, dospívání je objektem úvah a hodnocení. V této době se dospívající začínají značně odlišovat od svého okolí, oblékáním, hudbou. Je znakem životního stylu, kultury mládeže (Havighurst, 1987; Abma, 1992, cit. dle Macek, 1999, s. 45).

1.5.2 Psychické znaky pubescence

Dle Piagetovy periodizace (cit. dle Langmeier, Krejčířová) se nacházejí děti od jedenácti do dvanácti let při kognitivním vývoji v etapě tzv. formálních operací. Freud ve své psychoanalýze období od počátku dospívání, to znamená asi od dvanácti let, nazývá genitálním stádiem. Od této doby navazuje mladý člověk vztahy mimo rodinu, obvykle si partnera vybírá podle rodiče opačného období než je on. Freudův žák E. H. Erikson dělí období na základě společenských, kulturních a historických podmínek vývoje dítěte. Léta dospívání Erikson označuje hledáním vlastní identity, která bojuje proti pocitům nejistoty o své roli mezi ostatními lidmi (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Mění se i myšlení. Novinkou jsou formální logické operace, což znamená, že dítě myslí nezávisle na obsahu. Znamená to, že to dítěti umožňuje myslet o něčem, co neexistuje.

Pubescent uvažuje i o smyslu hodnot, může pochybovat o Bohu. Nový způsob myšlení má obvykle za následek velkou kritičnost a nespokojenost (Říčan, 2004, s. 174 - 175).

Nálady dítěte v období pubescence jsou také velmi nestabilní, velmi často se mění a převažují především negativní emoce, jako je rozmrzelost, zloba, neklid a mohou se objevit i deprese. Dospívající často sám nerozumí tomu, co se s ním děje a často ani neumí vysvětlit své chování. Nejčastěji hledají příčinu svého smutku ve svém okolí. V tomto období se zvedá sebeovládání a klesá citová bezprostřednost (Říčan, 2004, s. 177 - 180).

V dospívání je nejdůležitější přijmout svou tvář, jak po stránce psychické, tak i fyzické. Pubescent se mnohem více prohlíží v zrcadle, než jak to dělal po celé dětství. Projevuje se to zejména u děvčat. V období dospívání o svůj vzhled začíná dbát a pozorně ho sledovat každý dospívající. Důležité je přijmout, ale i svoji vnitřní stránku. Pubescent zkoumá své vlastní nitro, zjišťuje, zda je šťastný a z otevřeného člověka se může stát člověk velmi uzavřený. Mívá pocit, že nikdo jiný nemůže mít stejné pocity, jako má on sám. Začíná si uvědomovat, že bude muset jednat samostatně a naučit se brát zodpovědnost za své činy (tamtéž).

Rozvíjí se pohled sám do sebe, dítě se seznamuje se svým vnitřním světem a se světy svých blízkých. Prověřuje autoritu svých rodičů. Dospívající se stává „nespravedlivým soudcem“ (Matějček, 2000a), s. 84).

V dospívání se objevuje kolísavost nálad, větší citová labilita a tendence reagovat podrážděně i na nepatrné podněty. Objevuje se i nedostatek sebeovládání. Může také dojít k větší uzavřenosti a k odporu svoje city navenek projevovat. Objevuje se únik do fantazie, občas se objevuje únik do nižšího vývojového období (např. návrat k oblíbeným dětským knihám) (Vágnerová, 2000, s. 214 – 216).

Během dospívání si člověk uvědomuje, že je zodpovědný za svůj život. Klíčový význam na něj má styl rodičovské výchovy a vzdělávání. Adolescenti používají vlastní výrazové prostředky. Slova jsou často zkratkami, používají vlastní označení situací, do kterých se dostávají, užívají slangových výrazů, některá slova slouží pro posilování

solidarity mezi vrstevníky, slovník ukazuje i určitou hodnotovou orientaci (Macek, 1999, s. 38 – 39, 50 - 51).

1.5.3 Sociální znaky pubescence

Dospívání je podle Junga důležitější než dětství. V době dospívání dochází k fyziologickým změnám, odpoutání od otce a matky a změně psychiky. Ke konci dospívání dochází k integraci archetypu stínu, jedinec by měl rozpoznat a naučit se žít se svými negativními vlastnostmi (Vágnerová, 2005, s. 39).

Podle Eriksona se v období dospívání rozvíjí vlastní sebepojetí. Dospívající získává nové zkušenosti a odmítá tradice (Vágnerová, 2005, s. 45).

Podle B. Rogoffové je dospívání fází srovnávání cizího názoru s obecnějším pohledem. Děti starší dvanácti let srovnávají názor někoho jiného s tím, co je obecně známo (Vágnerová, 2005, s. 55).

Mění se také hodnota volného času. Někteří dospívající v tomto období hodně čtou, chlapci volí spíše bojové hry, a pokud si dívky hrají s panenkami, tak na ně spíše vyrábějí oblečení a doplňky. Pokud se jedná o sport, tak v kolektivním sportu jde o pocit vítězství a to, že něco dokázali. V dospívání se také objevuje zájem o tajemství a o umění (Říčan, 2004, s. 176 - 177).

V životě dospívajícího se v souvislosti s pohlavním dozráváním objevuje přecitlivělost na podněty zvenku. Citové konflikty mohou být tak nápadné, že toto období bývá označeno jako období bouří a krizí (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 143).

Klesá závislost na rodičích. Mladý člověk potřebuje zejména pevnou ruku ve výchově, ale opatrně a nenásilně. Také názory, které zastávají rodiče, jsou pro dospívajícího v této době důležité, ale většinou je příliš nerespektuje a považuje za nejlepší stavět se do opozice. V pubertě se také objevuje vysoká averze k trestům, a to ve škole i doma. Objevuje se i zvýšená kritika učitelů, kteří mívají také nelítostné přezdívký. Vzpoura v pubertě je nevyhnutelná a má svůj význam. Může se u každého jedince projevat různým způsobem. Velkou zkouškou vztahů v rodině je volba povolání. Je důležité, aby rodiče dítěti dovolili samostatnou volbu, případně mu jen pomohli v případě

nerozhodnosti. Dítě by nemělo mít pocit, že na něj někdo tlačí (Říčan, 2004, s. 181 - 183).

Vztah k vrstevníkům je v pubertě jednou z nejdůležitějších věcí. Skupina vrstevníků má na mladého člověka velký vliv. Slovo skupiny má pro dospívajícího největší váhu. Dospívající touží po věrném kamarádovi, kterému se bude moci svěřit se všemi svými pocity a obavami. První zamilování bývá platonické, první láska je často náhlá, na první pohled. Bývá plachá, neboť dospívající neumí vyjádřit, co cítí. Pro dospívajícího člověka je důležitý pocit samostatnosti a je podstatné v něm podporovat samostatné rozhodování a nebránit mu v hledání sama sebe (tamtéž).

Puberta již předem může vzbuzovat obavy rodičů, v rodině začíná být těsno, dítěte je všude plno. Dospívající používají věci dospělých, dcera tajně nosí matčino oblečení, syn otce štvě tím, že mu přehazuje náradí v dílně. Neustále dochází ke střetům (Trapková, Chvála, 2009, s. 107).

Rodina hraje podstatnou úlohu v životě dítěte. Rodiče pro dítě školního věku určují celou řadu potřeb. Rodina slouží jako vzor chování, zdroj jistoty a bezpečí, uspokojuje pocit seberealizace a pomáhá utvářet představu o budoucnosti. Role otce dítěte ve školním věku začíná mít nový charakter, umožňuje dítěti se odpoutat od matky, slouží jako zásobárna rad a zkušeností, má zcela jinou autoritu než matka, jedná se o „sváteční autoritu“, matčiny zásahy jsou oproti tomu stereotypní a méně účinné. Pro syna jsou podstatné i představy a očekávání, které na něj otec má, roste jejich význam. I vztah mezi otcem a matkou je pro dítě důležitý, přenášejí si ho do svého budoucího života, budou očekávat takové vlastnosti u svého budoucího partnera, jako má rodič opačného pohlaví (Vágnerová, 2000, s. 170 – 174).

V pubertě nastávají změny v komunikaci. Dochází k neporozumění a zvýšeným konfliktům, dospívající se chce stát rovnocenným partnerem rodiče, ale zároveň přestává být ochotný k vzájemné komunikaci anebo provokuje. V komunikaci s vrstevníky si často dospívající utváří určitou pózu, používá specifická spojení slov, fráze, specifická osvojení. Ve skupině se často hihňají, jsou hlasití a neustále se postrkují. Častá je u nich komunikace telefonická a počítačová (Vágnerová, 2000, s. 231 – 232).

Vztahy v rodině se v pubescenci proměňují, dospívající má snahu se od rodičů odpoutat, chce se individualizovat. V rodině mu zůstává stále jen role dítěte, přibývají mu povinnosti, ale ne práva. U rodičů si dospívající cení nejvíce upřímnosti a statečnosti. Rodiče již nejsou těmi nejdůležitějšími, daleko důležitější roli v životě hrají vrstevníci. Vztah matky s dcerou může být ohrožen rivalitou, matka podporuje rozvoj ženské role. Otec a syn k sobě cítí zvláštní vztah a loajalitu. Syn společnost otce už nemusí tolik vyhledávat. Vztah otce a dcery slouží pro model mužské role, otec může žárlit na vrstevnické ctitele (Vágnerová, 2000, s. 237 – 243)

Pro překlenutí období dospívání není nezbytně nutný mezigenerační konflikt. Konflikty v rodině nejsou na závalu, pokud má dospívající pocit, že se může svobodně vyjádřit a že na něj dospělý berou ohled. Je možné říci, že je méně konfliktů mezi dítětem a rodičem stejného pohlaví. Rodiče se někdy na počátku dospívání pokouší zvýšit kontrolu a to ještě zvyšuje napětí a vyvolává časté konflikty. Přesto dospívající vnímají své rodiče jako důležité osoby, které je nejvíce ovlivňují (Macek, 1999, s. 65 – 70).

Ve výzkumech se prokázalo, že chlapci se na svou budoucnost začínají zaměřovat dříve než dívky. Dívky se více orientují na svůj budoucí rodinný život. Touha dosáhnout určitého vzdělání se mezi dívkami a chlapci neliší, po budoucím úspěchu touží spíše chlapci než dívky (Macek, 1999, s. 89 – 90).

Chlapci a dívky se liší v činnostech, které provozují ve volném čase. Dívky často čtou, chlapci se věnují sportu a masmédiím. Pro chlapce jsou důležitější peníze a sláva, dívky se více starají o své zdraví, častěji hledají pomoc u přátel a reagují emocionálně (Macek, 1999, s. 181).

1.6 Shrnutí poznatků prezentovaných v teoretické části

Rodina má řadu funkcí, jedna z nejdůležitějších funkcí je funkce biologická. Dnes, kdy v celém západním světě klesá porodnost, je jednou z nejdůležitějších. Zdá se, že se všechny funkce z rodiny postupně ztratily a převzal je stát, kromě jedné, a to funkce citové, která v rodině zůstává stále a nelze ji nahradit. Nejdůležitější fází rodinného života je přechod k rodičovství. Je to přechod, ke kterému dochází pod silným kulturním tlakem, který je namířen především na ženu. Sociální postavení ženy je těsně propnuto s mateřstvím. Postoje k mateřství se ale průběžně mění. Dítě může být plánované, ale i neplánované. Mnoho dětí se rodí v nesezdaném soužití (Možný, 2006, s. 9 - 27).

Zvýšená rozvodovost, nesezdaná partnerství vedou častěji k tomu, že děti vyrůstají v rodině pouze s jedním rodičem. Poslední výzkumy, ale ukazují, že je pro dítě lepší plnohodnotnější život pouze s jedním rodičem než v domácnosti obou rodičů, kteří se neustále hádají. Díky tomu, ale stoupá i možnost, že do domácnosti přibude nový rodič, buď nová matka, ale v našich podmínkách spíše nový otec. Neboť u nás se svěřují po rozvodu děti častěji do péče matky. Pokud je otec sám s dětmi, je to nejčastěji způsobeno smrtí jeho partnerky, či manželky a matky jeho dětí. Pravděpodobnost toho, že rodič vstoupí do nového manželství, je více u mužů než u žen. Neboť muži mají v kterémkoliv věku větší šanci najít svoji novou partnerku mezi mladšími ženami (Sobotková, 2007, s. 170 - 178).

Také role otce a role matky se postupně mění. Matka dětem ukazuje, jak se v budoucnu mají chovat k ženám, jak porozumět ženě a jak žít s ženou. Otec ukazuje dětem, jak se v budoucnu mají chovat k muži, jak porozumět muži a jak žít s mužem (Mertin, 2004).

„Rodina jako celek, rodinné hnízdo, má být útočištěm ve světě, kde je často příliš mnoho honby za úspěchem, tvrdosti, přetvářky, vysokých nároků, anonymity. Zde si lze nejrůznějším způsobem hrát, je možné se i nezávazně pohádat, snad si i zazpívat (zatímco jinak všude vládne reprodukováná hudba) Lidské vztahy jsou zde přednější než

výkon a prestiž – a to je jedna ze základních lekcí, které má právě školák v rodině dostat pro celý život (Říčan, 2004, s. 161)“.

Období pubescence je velmi bouřlivé, jak po stránce fyzické, tak po stránce duševní. V tomto období se velmi rychle rozvíjí logické myšlení nezávislé na obsahu, rozvíjí se kritické myšlení a stoupá cena volného času. Pro pubescenta je velmi obtížné udržet své emoce v normě a prochází kritickým obdobím, kdy musí přijmout sám sebe. Klesá závislost na rodičích a roste kritičnost vůči rodičům a celkově proti „celému světu“. Nejsilnější a nejdůležitější je vztah k vrstevníkům a objevuje se první zamilovanost (Říčan, 2004, s. 169 - 188).

„Mateřská láska je bezvýhradná, bezpodmínečná – potomek je milován ne proto, jaký je a co činí, nýbrž jen a jen proto, že existuje, že je náš. Mateřská bytost dítě ochraňuje, pečuje a strachuje se o ně, soucítí s každou jeho bolístkou a tím spíše s bolestí. Láska otcovská je jiná, stimuluje, povzbuzuje. Dáváme ji najevo slovy i mimoslovně tehdy – otcové i matky – když máme z potomka radost, že dělá to, co se nám líbí, co nás těší, co považujeme za správné. Pokud by dítě bylo zahrnuto výlučně láskou mateřskou, hrozí nebezpečí, že se naučí pouze lásku přijímat a později v životě bude jen vyžadovat a třeba i vydíráním vymáhat, aby je každý měl obdivně rád – ať jedná jakkoliv. Jestliže by dítě zažívalo pouze lásku otcovskou; jestliže by vycítilo, že je akceptováno a milováno jen na principu „něco za něco“, má do budoucna co dělat, aby se v dospělosti buď nestalo nejistým tvorečkem, který se každému snaží úzkostlivě zalíbit a zavděčit; anebo člověkem, který s lidmi dovede o čemkoliv pouze kšeftovat.“ (Plaňava, 2005, str. 102 – 103).

„Od období dětství se autorita v dospívání liší v tom, že už nejde o tak řečenou generalizovanou autoritu. Syn začne pohlížet na otce zrakem kritickým, přehodnocujícím. Tatínek může nadále zůstat autoritou třeba v nějaké rukodělné či jiné činnosti, přestane jí však být v oblasti oblékání nebo hudebních zálib. Obdobně maminka pro dceru. Moudrý, tedy se sebou vyrovnaný a současně změnám otevřený rodič si tohle vše nejen uvědomuje, nýbrž se dokáže sám vzdát části své autority, tzn. přímého ovlivňování z mocenské pozice“ (Plaňava, 2005, str. 105 – 106).

„Děti nejlépe hodnotí postup sociálně integrační. Dávají dále většinou přednost slabému řízení před autokratickým, přitom však projevují nespokojenost se slabým řízením... (Čáp, Mareš, 2007, s. 304).

Dcera potřebuje v dospívání trávit čas s otcem, který v ní obdivuje ženu a má ji uvést do mužského světa. Podobně syn potřebuje matku, která má snahu ho chránit. Otec se synem často „bojuje“, otec musí čelit synovým výzvám. Sigmund Freud hovořil o matce, jako o jedinečné bytosti, která představuje pozdější prototyp vztahu lásky (Trapková, Chvála, 2009, s. 118 – 139).

2 Praktická část

2.1 Cíl šetření a stanovení výzkumných hypotéz

2.1.1 Cíl šetření a výzkumný problém

Cílem šetření je zjistit, jak popisují a hodnotí dospívající chlapci a děvčata výchovné přístupy rodičů v soudobých českých rodinách ve vybraném regionu.

V teoretické části práce bylo popsáno, že matka má v životě dítěte nezastupitelnou a jen těžko nahraditelnou roli. Vztah dítěte k matce je vztahem důvěry, bezpečí a jistoty. Matka dítě učí, jak vycházet se ženou a jak jí porozumět. Matčina autorita je ženská, tedy odlišná a jinak dětmi přijímaná, než autorita otce. Dítě se od otce učí, jak se chovat k muži, jak jim rozumět a jak s nimi vycházet. Otcové mají svůj vlastní styl výchovy, který není ani lepší, ani horší, než styl výchovy matky. Často dítěti více rozkazují, mívají k němu horší vztah, než má matka. Pokud dítě vyrůstá s otcem, bývá ve vývoji v předstihu, než dítě, které vyrůstá bez otce. Vývojová psychologie uvádí, že otec dítěti poskytuje vstup do světa a vymaňuje ho z úzké blízkosti s matkou. Jeho vztah s dítětem je odlišný, než ten, jaký má s dítětem matka.

Ve stylu rodičovské péče hraje podstatnou roli emoční vztah, který mají k dítěti rodiče. Kladný emoční vztah zahrnuje např. zájem o dítě, tón řeči, oční kontakt, společné prožívání emočních situací, společné trávení volného času atd. Styl rodičovské péče ovlivňuje řada faktorů. Záleží na vlastnostech rodičů, jejich zkušenostech z dětství, věku. Tento styl se mění ale i podle věku dítěte, jinak rodiče přistupují k batoleti, jinak k dospívajícímu. Rozdílně přistupuje k dítěti matka i otec. Ve výchově chtějí dosáhnout stejného účinku, ale k cíli dospějí každý jinou cestou. Další částí stylu rodičovské péče je, jaké rodiče kladou na dítě požadavky a jak kontrolují jejich plnění. Maccobyová a Martin rozlišují čtyři styly rodičovské péče. Autoritativně-vzájemný, který je vřelý, rodiče dítě kontrolují. Dalším je autoritářský styl, který je orientovaný na rodiče, mají odmítající postoj k dítěti a hodně ho kontrolují. Třetím je styl shovívavý, vyznačuje se

kladným emočním vztahem k dítěti, ale rodiče po něm nic nevyžadují. Poslední je styl zanedbávající, je orientovaný na rodiče, ti nemají zájem o dítě a nekontrolují jej.

Odlišný je přístup otce i matky k dcerám a synům. Liší se i vnímání rodičovské péče dospívajících. V době puberty má syn tendenci se od matky odpoutat přesto, že ji hluboce miluje. V pozdně předškolním věku se chlapec začíná zajímat o „mužské zájmy“. Syn se snaží otcovy zkušenosti poznat, učí se od něho férovosti, upřímnosti, dobrému vztahu k ženám, soutěživosti, statečnosti a tělesné zdatnosti. Výchovu syna otec považuje za důležitější než výchovu dcery, tu přenechává matce. Matka s dcerou jsou si vzájemnou oporou, ovlivňuje ji více jako osobu stejného pohlaví. Vztah matky a dcery může být na hranici závislosti. V době dospívání dcera potřebuje, aby ji matka vnímala jako sobě rovnou. V tomto období ovlivňuje matka dceřin postoj vůči mužům. Pro otce dcera navždy zůstává jeho „malou holčičkou“, kterou má potřebu ochraňovat. Během dospívání s ním dcera potřebuje trávit více času než s matkou, aby na svou osobnost získala pohled mužskými očima.

Co je vlastně výchovný styl? Výchovný styl zahrnuje následující složky: emoční vztah rodičů k dětem, způsob komunikace, velikost požadavků na dítě, způsob kladení těchto požadavků a v neposlední řadě kontrolu jejich splnění. Zahrnuje také volbu výchovných prostředků a reakci dětí na tyto prostředky.

Výzkumný problém:

Vnímají chlapci a děvčata rozdílně výchovu? Jak chlapci a děvčata vnímají přístupy otců a matek? Jaké výchovné prostředky se používají v rodinách?

2.1.2 Stanovení výzkumných hypotéz

Teoretická hypotéza (dále jen H1)

H1 Předpokládáme, že ve vnímání výchovného stylu matky a otce budou mezi děvčaty a chlapci rozdíly.

Pracovní hypotézy

Děvčata budou popisovat výchovný styl otce a matky jinak než chlapci.

Děvčata budou hodnotit výchovný styl otce a matky jinak než chlapci.

Děvčata preferují jiný výchovný styl než chlapci.

2.2 Popis terénu a výzkumného souboru

Výzkum byl prováděn ve dvou vybraných základních školách v Prachaticích v měsíci březnu 2013. Město Prachatice se nachází v jihozápadní příhraniční části České republiky. Jeho rozloha je 3901 ha. K 31. 12. 2012 měly Prachatice 11 859 obyvatel. (Prachatice....., 2013, [on-line]).

Město Prachatice má vzhledem k ČR a ke srovnatelně stejně velkým městům relativně kvalitní bytový fond. V průmyslové struktuře města převažuje průmysl se strojírenskými, elektrotechnickými a dřevařskými obory. Zastoupení má i potravinářský průmysl a stavebnictví. Ve městě Prachatice je rozsáhlá síť středisek volného času, nejrůznějších typů škol, sociálních, sportovních, kulturních a zdravotnických zařízení. (Prachatice..., 2008, [on-line]).

V rámci účelového výběru byli vybráni jako respondenti žáci osmých ročníků dvou základních škol. Výběrový soubor je tvořen 49 % chlapců a 51 % dívek. Bylo hodnoceno jejich pohlaví a typ rodiny, ve které vyrůstají.

2.3 Nástroje sběru dat

Byla zvolena metoda strukturovaného rozhovoru, která je sice časově náročnější, ale umožní výzkumníkovi vysvětlit respondentům případné nejasnosti u otázek a je zajištěna vyšší validita výzkumu. Tato metoda je vhodná zejména vzhledem k věku respondentů, protože v běžném zkoumání pomocí dotazníku by svým odpovědím nevěnovali tolik pozornosti a mohli by je zlehčit.

„Výzkum ve společenských vědách stojí před základním úkolem řešit určitý problém (...) na základě shromážděných faktů, tzn. spolehlivých, empiricky podložených informací o jevu. Proto také předpokladem úspěchu je správné vymezení základní otázky a nalezení objektivní metody získání a vyhodnocení informací“ (Buriánek, 2003, s. 24).

Často se používají kvantitativní metody. Zkoumají se převážně jevy hromadné povahy a velké skupiny respondentů (Buriánek, 2003, s. 24 - 25).

2.3.1 Technika dotazování

Názory lidí se zjišťují většinou formou dotazování, to může mít podobu rozhovoru nebo dotazníku. Jsou to velmi náročné techniky a otázky musí být kladeny jasně a srozumitelně, ne však sugestivně, aby přinášely objektivní výsledky od respondenta. Dotazování vyžaduje dobrou přípravu (Buriánek, 2003, s. 28 - 29).

Metoda rozhovoru má řadu výhod: je zde přímý kontakt respondenta a výzkumníka, možností je i větší pružnost a volnost při kladení otázek, je možné dovysvětlit otázky a předejít nedorozumění, snazší získání osobních informací, sledování neverbálních projevů dotazovaného. Nevýhodou je časová náročnost, složitější zaznamenání odpovědí, kvalita informací závisí na kvalitě výzkumníka, obtížnější vyhodnocení (Skutil a kol., 2011, 89 – 90).

Rozhovor může být strukturovaný, polostrukturovaný nebo nestrukturovaný. Strukturovaný rozhovor je soubor předem připravených otázek a odpovědí. Jedná se v podstatě o dotazník realizovaný ústní formou. Vyžaduje precizní přípravu (Skutil a kol., 2011, 89 – 90).

2.4 Technika šetření

Šetření bylo prováděno formou strukturovaného rozhovoru. Většina položek představuje modelové situace, které v rodině mohou nastat. Všechny otázky mají vždy „podotázku“, která zjišťuje, jak dospívající hodnotí své rodiče. Vzhledem k tomu, že výzkum byl prováděn formou strukturovaných rozhovorů, při zpracování bylo nutno odpovědi k otevřeným otázkám kategorizovat.

Před samotným šetřením byl proveden předvýzkum, který probíhal na Základní škole v Prachaticích se třemi žáky a třemi žákyněmi devátého ročníku. Po předvýzkumu byly upraveny kategorie u položky číslo 4, kde byla kategorie ano rozšířena na ano, pravidelně a ano, výjimečně.

Samotné výzkumné šetření probíhalo na dvou Základních školách v Prachaticích. V týdnech od 25. 3. do 27. 3. a od 2. 4. do 5. 4. 2013. Tazatelem byla sama autorka této práce. Rozhovory probíhaly během vyučování. Respondent byl vždy s tazatelem sám v kabinetu. Každý rozhovor probíhal cca 30 minut.

Popis položek v rozhovoru:

1) *Kdo jsi?*

2) *Kolik Ti je let?*

3) *Kdo tvoří Tvoji rodinu, se kterou bydlíš:*

Položky 1 – 3 jsou otázky identifikační.

4) *Pokud nebydlíš s otcem/matkou, stýkáš se s ním/ní?*

Položka číslo 4 je otázka filtrační.

5) *Pokud navštěvuješ nějakou zájmovou činnost, na kterou jsi chtěl/a chodit a ta Tě po nějaké době přestane bavit?*

Položka číslo 5 byla položena, aby bylo zjištěno, jaký styl výchovy rodiče použijí a jak tento styl hodnotí chlapci a dívky. Jedná se o otázku uzavřenou. Její součástí je otevřená otázka k popisu hodnocení rodičů.

6) *Představ si, že přineseš ze školy špatnou známku. Jak se zachová:*

Položka číslo 6 zjišťuje, jaký způsob trestu používají rodiče, když dítě přinese špatnou známku. Jedná se o otázku polootevřenou. Její součástí je otevřená otázka k popisu hodnocení rodičů.

7) Zajímá Tvé rodiče, co děláš ve svém volném čase?

Položka číslo 7 se zajímá o to, zda se rodiče o své dítě zajímají. Jde o uzavřenou otázku.

8) Ptají se Tě doma, co jsi ten den prožil/a?

Položka číslo 8 je otázka otevřená a má za úkol ověřit, zda se rodiče o své dítě zajímají. Jedná se o kontrolní otázku k otázce číslo 7. Její součástí je otevřená otázka k popisu hodnocení rodičů.

9) Představ si, že Ti matka nařídí, abys doma uklidil/a. Ty tento požadavek nesplníš. Co udělá matka?

Položka číslo 9 zjišťuje, jaké výchovné prostředky používá matka a jak je dospívající vnímají. Jedná se o otázku uzavřenou. Její součástí je otevřená otázka k popisu hodnocení matky.

10) Představ si, že otci slíbíš, že s ním půjdeš vybírat vhodný dárek pro matku. Ty ale ve smluvený termín nepřiđeš. Co udělá otec?

Položka číslo 10 je otázka uzavřená. Jejím cílem je zjistit, jaký výchovný prostředek použije otec v případě, že dospívající dítě něco nesplní. A jak to dítě vnímá. Její součástí je otevřená otázka k popsání hodnocení chování otce.

11) Pokud trávíš volný čas s rodiči, co s nimi děláš?

Jedná se o otázku otevřenou. Slouží k tomu, aby bylo zjištěno, jakým způsobem tráví dospívající s rodiči svůj volný čas. Součástí je otázka, jak dané trávení volného času hodnotí.

12) Představ si, že máš jet s rodiči na návštěvu k babičce, ale jet se Ti nechce a to i rodičům oznámíš. Co udělá matka a co otec?

Položka číslo 12 je otázka uzavřená. Zjišťuje, jak dospívající vnímají, jak se zachovají rodiče, když jejich dítě nechce splnit jejich požadavek. Součástí je otevřená otázka, jak je zvolená možnost dospívajícími hodnocena.

13) Máš přijít domů od kamaráda/kamarádky nejpozději v 19:00, ale ty se o půl hodiny zpozdiš. Co udělá matka, co udělá otec?

Třináctá otázka je polootevřená. Pokouší se zjistit, jak dospívající vnímají a hodnotí, co udělají rodiče, pokud nesplní to, na čem se dohodli.

14) V pololetí se Ti nepovede vysvědčení podle představ rodičů. Co pro zlepšení udělá matka, co otec?

Ve čtrnácté otázce, která je uzavřená, je zjišťováno, jak dospívající vnímají řešení rodičů. Součástí je otevřená otázka, jak je dané řešení dospívajícími hodnoceno.

15) Rozhodneš se, že se chceš dostat na střední školu, která má nějaké náročné přijímací řízení. Abys uspěl/a, začneš se přípravě věnovat. Co na to matka, co otec?

Položka číslo 15 je položena jako uzavřená. Zajímá se, zda rodiče podporují své dítě, a jak to dítě vnímá. Součástí je otázka otevřená, která se zajímá o hodnocení řešení.

16) Pokud s rodiči řešíš nějaký problém, jak to vypadá? Co udělá matka a co otec?

V položce číslo 16 se zjišťuje, jak dospívající vnímají řešení problémů s rodiči. Jde o uzavřenou otázku. V otevřené otázce je hodnocení dospívajících.

17) Když si o něčem povídáš s rodiči, tak matka: (tak otec:)

Položka číslo 18 má charakter uzavřenosti. Jejím cílem je zjistit, jak dospívající vnímají rozhovory vedené s rodiči. Otevřená podotázka obsahuje hodnocení toho, jak se rodiče chovají.

18) Představ si, že ve škole něco provedeš. Do žákovské Ti učitel/ka napíše, že se rodiče mají dostavit do školy. Co na to matka, otec?

Poslední osmnáctá položka je polootevřená. Zajímá se, jak dospívající vnímají řešení problému a v otevřené otázce, jak toto řešení hodnotí.

2.5 Prezentace výsledků šetření, jejich analýza a interpretace

Autorka si je vědoma, že výsledky nejsou zcela objektivní, to by museli být předmětem zkoumání i rodiče a musely by být porovnávány výsledky zkoumání rodičů a jejich dospívajících dětí. Ale cílem práce bylo zjistit, jak výchovné působení vnímají a hodnotí dospívající děti.

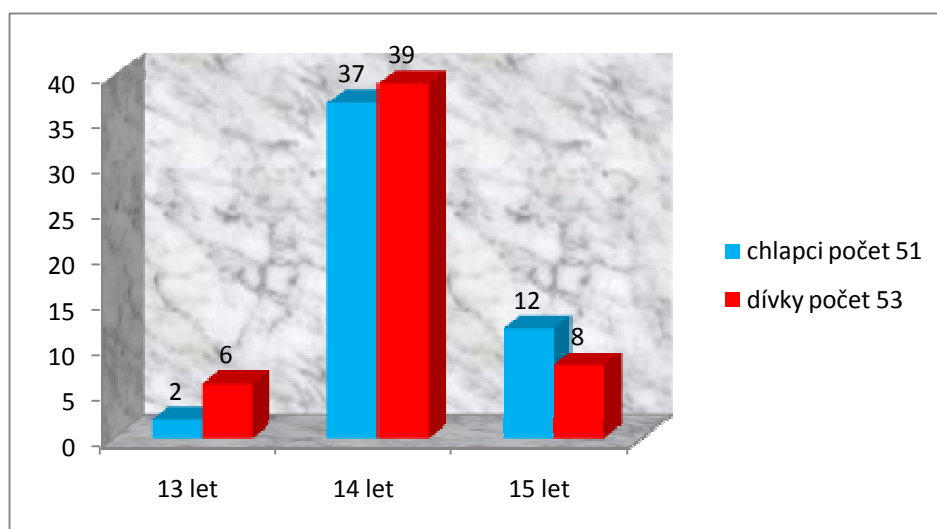
Po uskutečnění rozhovorů následovalo roztrídění dat podle pohlaví respondentů. Dále byla data tříděna podle toho, zda se jednalo o matku nebo o otce. U otevřených otázek byly vytvořeny kategorie podle odpovědí respondentů. Data byla zanesena do programu MS Excel pro další vytvoření tabulek a grafů u jednotlivých položek.

Popis výběrového souboru

Tab. 1

	chlapci		dívky	
	%	počet	%	počet
	49	51	51	53
13 let	4	2	11	6
14 let	73	37	74	39
15 let	23	12	15	8

Graf 1

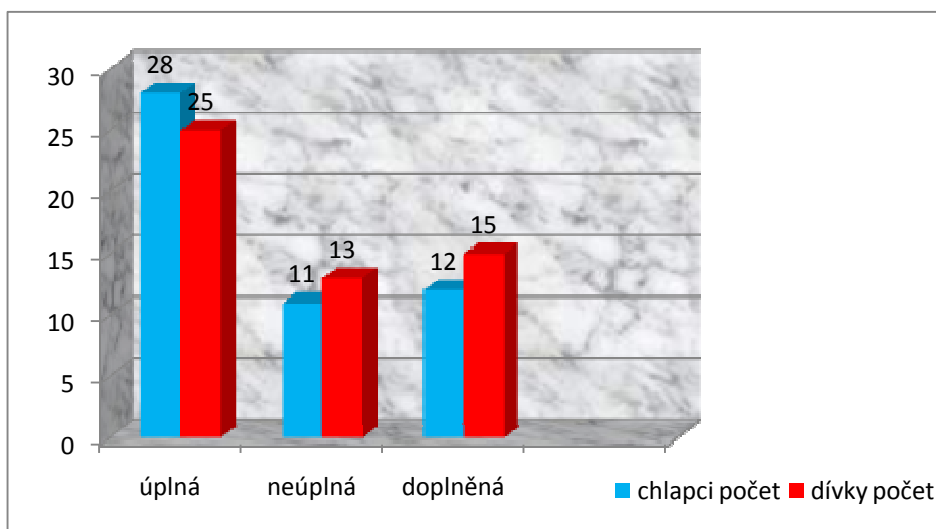

Tab. 2

Typy rodin, ze kterých jsou dospívající respondenti

	chlapci		dívky	
	%	počet	%	počet
úplná	55	28	47	25
neúplná	22	11	25	13
doplněná	23	12	28	15

Graf 2

Chlapců, kteří nebydlí s jedním z rodičů (vždy se jedná o otce) nebo je jejich rodina doplněná, je celkem 23. Z toho 14 se s otcem stýká pravidelně, 2 výjimečně a 7 se s ním vůbec nestýká.

Dívek, které nebydlí s jedním z rodičů (vždy se jedná o otce) nebo je jejich rodina doplněná, je celkem 28. Z toho 4 se s otcem vídají pravidelně, 8 výjimečně a 16 se s ním nevidá nikdy.

Chlapci a děvčata, kteří s otcem nežijí a nestýkají se s ním, nejsou zahrnuti v částech, kde jsou zpracována data o reakcích a hodnoceních otců.

Položka 5 - Pokud navštěvuješ nějakou zájmovou činnost, na kterou jsi chtěl/a chodit a ta Tě po nějaké době přestane bavit?

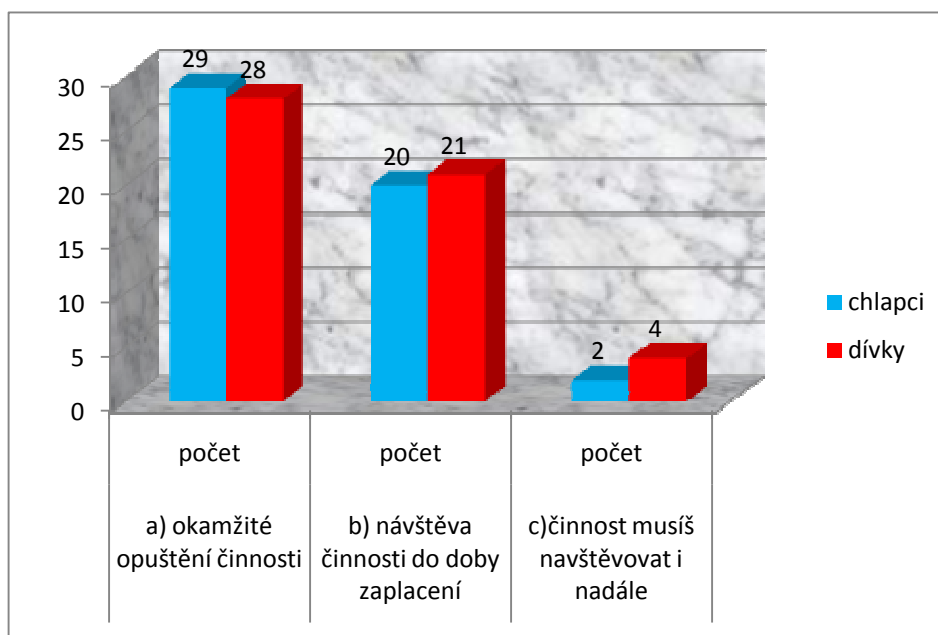
Možnost a) okamžitě můžeš činnost opustit, b) musíš na činnost chodit tak dlouho, na jak dlouho ji máš zaplacenou, c) činnost musíš navštěvovat i nadále

Tab. 3

Reakce matky

	a)		b)		c)	
	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	57	29	39	20	4	2
dívky	53	28	39	21	8	4

Graf 3

29 chlapců a 28 dívek uvedlo, že matka jim dovolí činnost hned opustit.

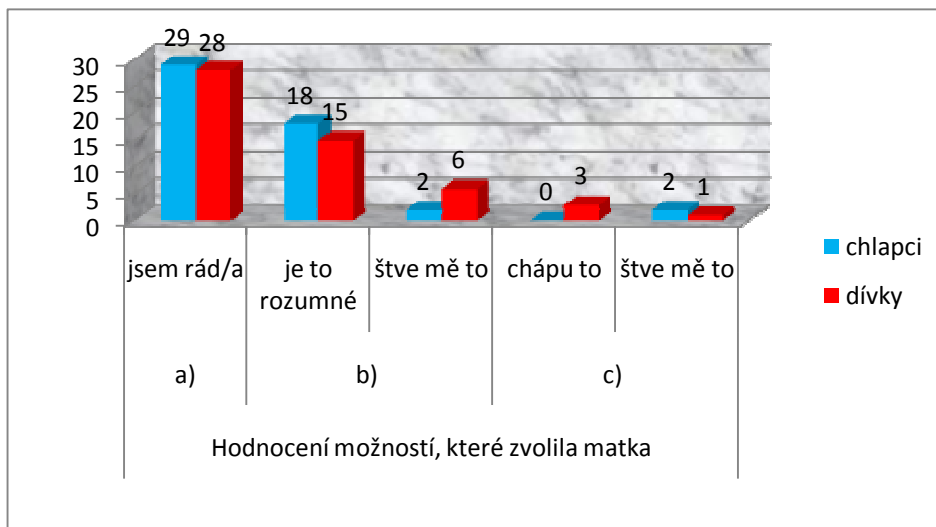
Hodnocení těchto možností u dospívajících je následující:

Tab. 4

Hodnocení možností, které zvolila matka

	a) jsem rád/a	b) je to rozumné	štve mě to	c) chápu to	štve mě to
chlapci	29	18	2	-	2
dívky	28	15	6	3	1

Graf 4

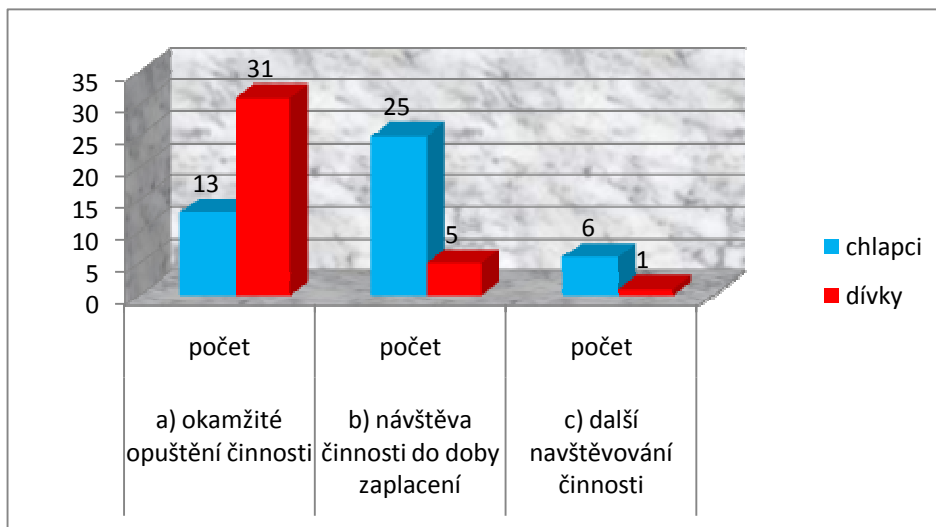

Všichni chlapci (29) i děvčata (28) jsou rádi, pokud jim matka dovolí činnost hned opustit. Možnost, že zájmovou činností musí navštěvovat, dokud ji mají zaplacenou, hodnotí dospívající následujícím způsobem. 18 chlapců a 15 děvčat to považují za rozumné. 2 chlapce a 6 děvčat to štve. Tři dívky chápou, pokud musí navštěvovat činnost i nadále, dva chlapce a jednu dívku tato možnost štve.

Tab. 5

Reakce otce						
	a)		b)		c)	
	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	30	13	56	25	14	6
dívky	84	31	14	5	2	1

Graf 5

16 dívek a 7 chlapců se s otcem nestýká. 31 dívkám to umožní hned i otec. U chlapců tomu, tak v případě otce není, protože u 25 chlapců otec chce, aby syn navštěvoval činnost, tak dlouho, dokud ji má zaplacenou.

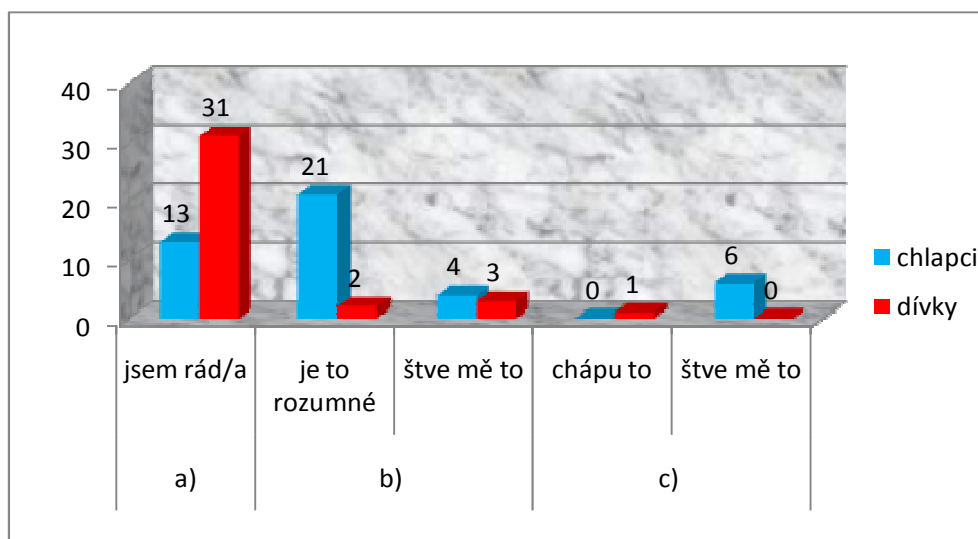
Hodnocení těchto možností u dospívajících je následující:

Tab. 6

Hodnocení možností, které zvolil otec

	a)		b)		c)	
	jsem rád/a	je to rozumné	štve mě to	chápu to	štve mě to	
chlapci	13	21	4	-	6	
dívky	31	2	3	1	-	

Graf 6

Všichni chlapci (13) i děvčata (31) jsou rádi, pokud jim otec dovolí činnost hned opustit. Možnost, že zájmovou činnost musí navštěvovat, dokud ji mají zaplacenou, hodnotí dospívající následujícím způsobem. 21 chlapců a 2 děvčata to považují za rozumné. 4 chlapce a 3 děvčata to števe. Jedna dívka chápe, pokud musí činnost navštěvovat i nadále, a šest chlapců tato možnost števe.

Položka 6 - Představ si, že přineseš ze školy špatnou známku. Jak se zachová matka, jak otec?

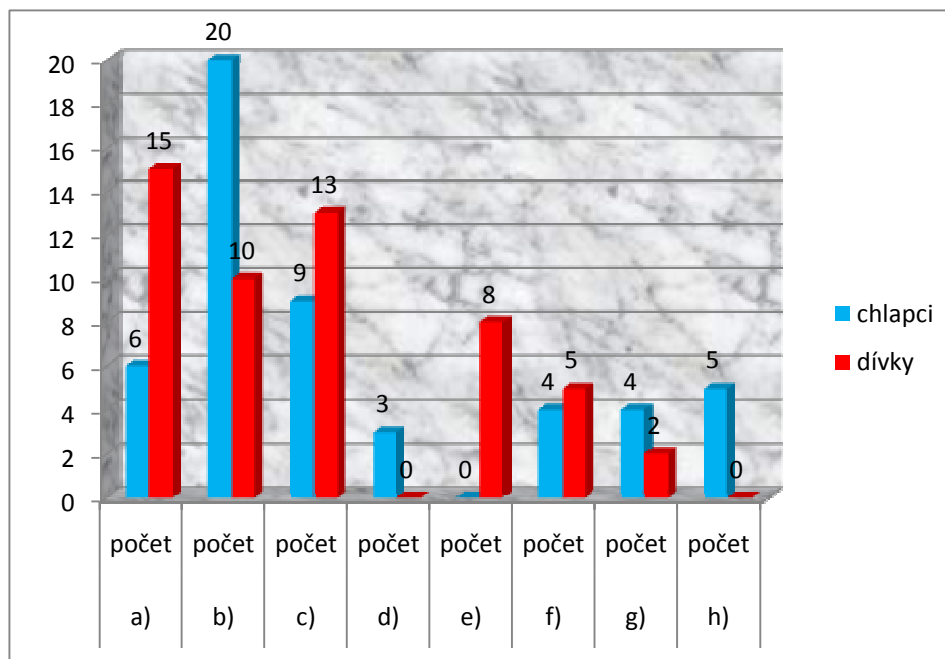
Možnost a) promluví si s Tebou, b) vynadá Ti, c) něco Ti zakáže – co:, d) dostaneš pohravek, e) potrestá Tě – jak:, f) bude se s Tebou učit, g) sežene Ti doučování, h) neřeší to, řeší to s Tebou otec/matka

Tab. 7

Rekce matky

	a)		b)		c)		d)		e)		f)		g)		h)	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	12	6	39	20	18	9	6	3	-	-	8	4	8	4	9	5
dívky	28	15	19	10	25	13	-	-	15	8	9	5	4	2	-	-

Graf 7

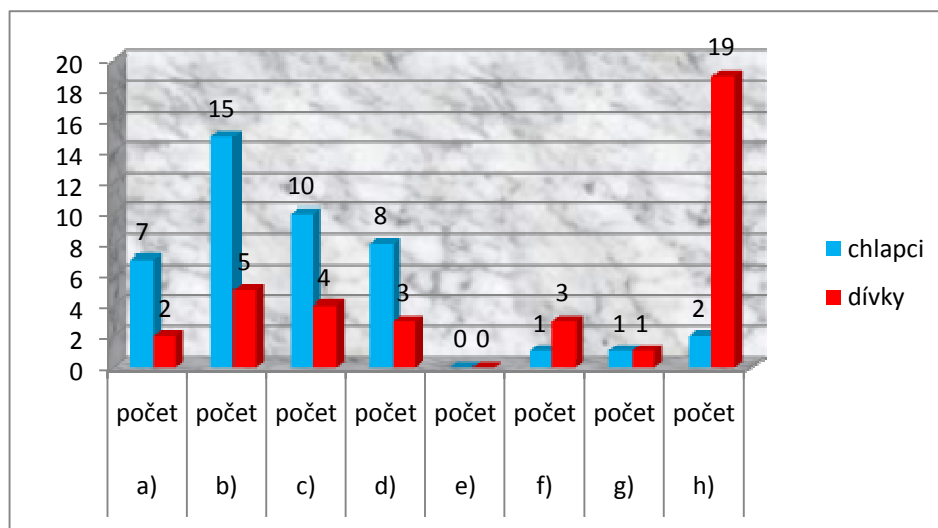

Tab. 8

Reakce otce

	a)		b)		c)		d)		e)		f)		g)		h)	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	16	7	34	15	23	10	18	8	-	-	2	1	2	1	5	2
dívky	5	2	14	5	11	4	8	3	-	-	8	3	3	1	51	19

Graf 8

U všech chlapců je v možnosti c) matkou i otcem zakázán počítač. Možnost c) u dívek je matkami zakázáno ve třech případech chodit ven, ve čtyřech počítač a v šesti televize, otcové čtyřem dívkám zakazují televizi. U dívek je v možnosti potrestání od matek ve všech osmi případech zvolen úklid.

7 chlapců a 16 dívek se s otcem nestýká.

Většinu chlapců matka vynadá, u otce je více vyrovnaná možnost vynadání a zákazů. U děvčat matky volí spíše promluvení si, v zápětí následuje zákaz nebo vynadání. Otcové tento problém s děvčaty zpravidla neřeší a přenechávají ho matce.

Dospívající hodnotí tyto možnosti zvolené rodiči následujícím způsobem.

Vysvětlivky k tabulce 9 a 10: R = jsem rád/a, Š = štve mě to, N = nevadí mi to, H = jsou i horší věci, NR = nerespektují to, CH = chápu to

Tab. 9

Hodnocení možností, které zvolila matka

	a)		b)		c)			d)		e)		f)		g)		h)	
	R	Š	N	H	Š	NR	CH	Š	CH	R	Š	R	Š	R	Š	R	Š
chlapci	6	3	12	-	3	-	6	2	6	-	-	2	2	2	2	1	4
dívky	15	-	4	6	7	3	3	-	-	1	7	4	1	2	-	-	0

Všichni chlapci (6) i dívky (15) jsou rádi, když si s nimi matka v klidu promluví (a). Pokud matka zvolí vynadání, tak to tři chlapce štve, dvanácti to nevadí. Děvčatům to ve čtyřech případech nevadí a šest uvedlo, že jsou i horší věci (b). Zakázání oblíbené činnosti tři chlapce a sedm děvčat štve, tři děvčata to nerespektují a šest děvčat a tři chlapci to chápou (c). Pohlavek udělený matkou dva chlapce štve a šest z nich to chápe (d). Potrestání sedm chlapců štve a jeden z nich je rád (e). Společné učení dva chlapce štve a dva jsou rádi, čtyři děvčata jsou také ráda a jedno to štve (f). Dva chlapce štve, když jim matka sežene doučování a dva jsou rádi. Děvčata jsou za sehnané doučování ráda (g). Jeden chlapec je rád, že matka známky neřeší a přenechává řešení otci, čtyři chlapce to štve (h).

Tab. 10

Hodnocení možností, které zvolil otec

	a)		b)		c)			d)		e)		f)		g)		h)	
	R	Š	N	H	Š	NR	CH	Š	CH	R	Š	R	Š	R	Š	R	Š
chlapci	7	12	3	-	7	-	3	7	1	-	-	1	-	1	-	2	-
dívky	2	5	-	5	2	-	2	3	-	-	-	3	-	1	-	19	-

Všichni chlapci (7) i dívky (2) jsou rádi, když si s nimi otec v klidu promluví (a). Pokud otec zvolí vynadání, tak to dvanáct chlapců štve, třem to nevadí. Děvčatům to v pěti případech nevadí a pět uvedlo, že jsou i horší věci (b). Zakázání oblíbené činnosti sedm chlapců a dvě děvčata štve, dvě děvčata a tři chlapci to chápou (c). Pohlavek udělený otcem sedm chlapců štve a jeden z nich to chápe. Tři děvčata to štve (d). Jeden chlapec a tři děvčata jsou rádi, že se spolu s nimi otec učí (f). Jeden chlapec a jedna dívka jsou rádi, že jim otec sežene doučování (g). Dva chlapci a devatenáct děvčat jsou rádi, že otec známky neřeší a přenechává řešení matce (h).

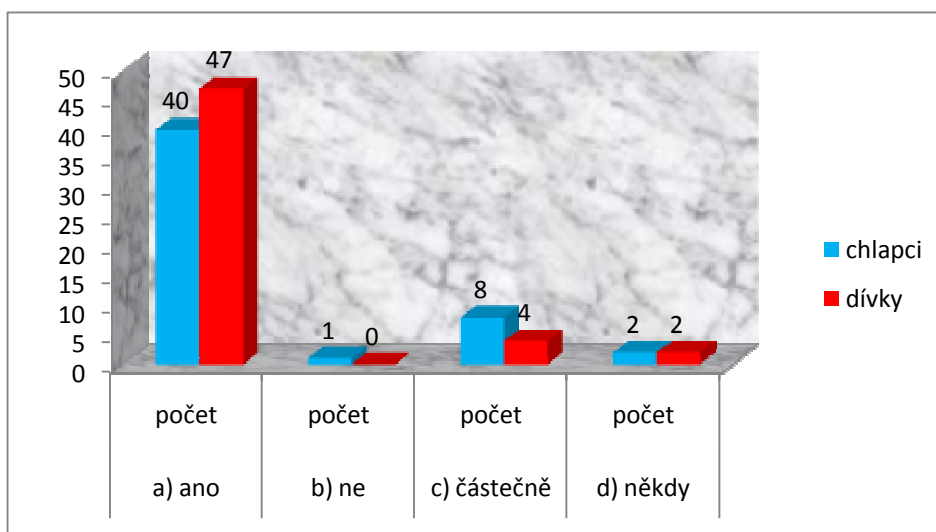
Položka 7 - Zajímá Tvé rodiče, co děláš ve svém volném čase?

Tab. 11

Reakce matky

	a) ano		b) ne		c) částečně		d) někdy	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	78	40	2	1	16	8	4	2
dívky	88	47	-	-	8	4	4	2

Graf 9

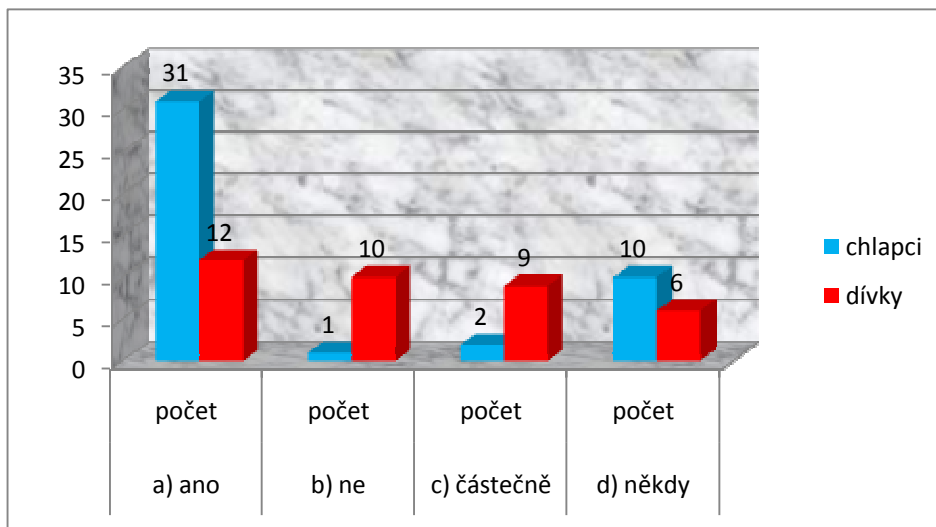

Tab. 12

Reakce otce

	a) ano		b) ne		c) částečně		d) někdy	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	70	31	2	1	5	2	23	10
dívky	32	12	28	10	24	9	16	6

Graf 10

7 chlapců a 16 dívek se s otcem nestýká.

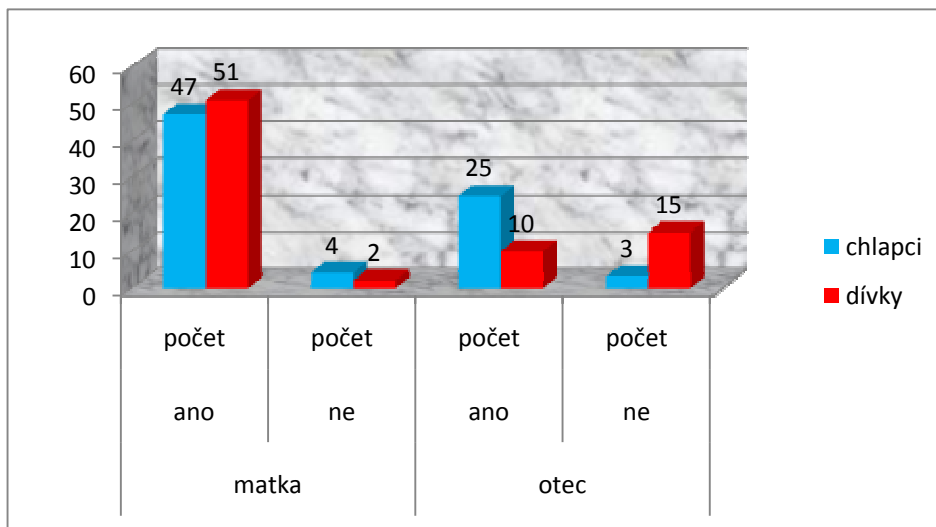
U většiny děvčat i chlapců se matky zajímají o to, co dělají ve volném čase. Otcové se zajímají i o většinu chlapců, oproti tomu u děvčat téměř ve stejné míře ano i ne. Je poměrně překvapující, že u deseti dívek se otcové o volný čas svých dcer vůbec nezajímají.

Položka 8 - Ptají se Tě doma, co si ten den prožila?

Tab. 13

	matka				otec			
	ano		ne		ano		ne	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	92	47	8	4	89	25	11	3
dívky	96	51	4	2	40	10	60	15

Graf 11

23 chlapců a 28 dívek není každý den ve styku se svým otcem.

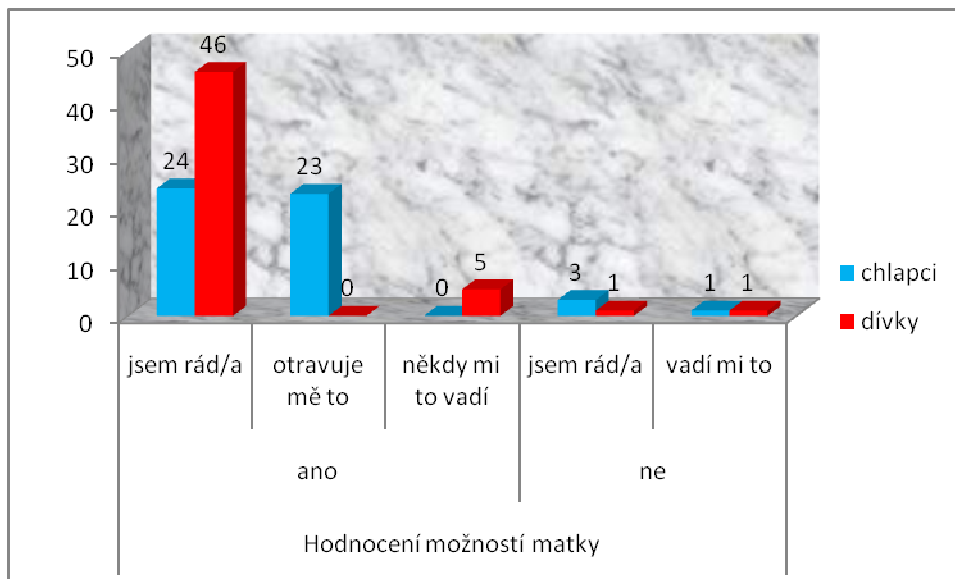
Většina matek se o to, jak jejich syn, či dcera prožili svůj den, zajímá. Naproti tomu otcové se u většiny chlapců o prožitý den také zajímají, ale o dcery v patnácti případech ne. Značí to, že se více zajímají otcové o syny, než o dcery.

Dospívající hodnotí zájem rodičů o prožitku jejich dne následujícím způsobem:

Tab. 14

Hodnocení možností matky					
	ano			ne	
	jsem rád/a	otravuje mě to	někdy mi to vadí	jsem rád/a	vadí mi to
chlapci	24	23	-	3	1
dívky	46	-	5	1	1

Graf 12

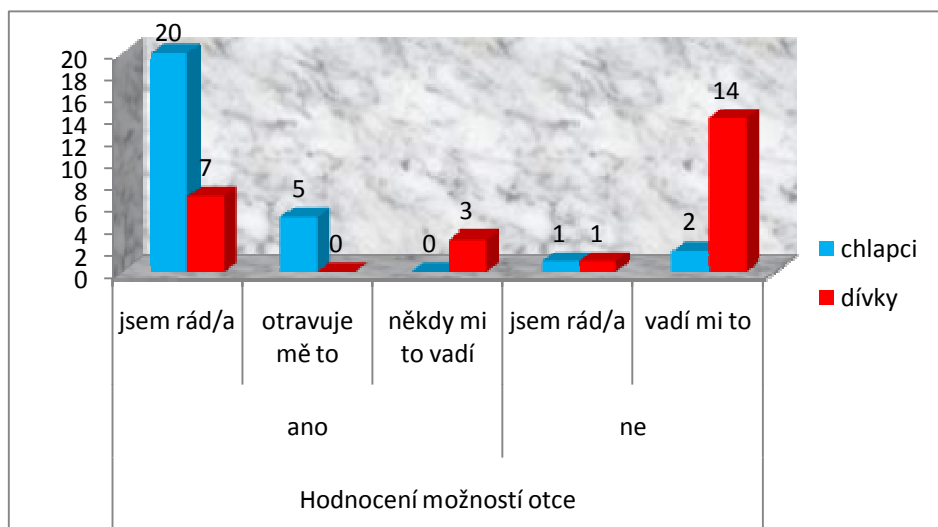

Pokud se matka ptá, na to, co dospívající ten den prožili, tak 24 chlapců a 46 děvčat jsou rádi, 23 chlapců to otravuje a pět děvčatům to nevadí. Když se matka neptá, co dospívající ten den prožili, tak tři chlapci a jedna dívka jsou rádi. Jednomu chlapci a jedné dívce to vadí.

Tab. 15

	ano			ne	
	jsem rád/a	otravuje mě to	někdy mi to vadí	jsem rád/a	vadí mi to
chlapci	20	5	-	1	2
dívky	7	-	3	1	14

Graf 13

Pokud se otec ptá dospívajících na prožitý den, tak dvacet chlapců a sedm děvčat jsou rádi, pět chlapců to otravuje a třem děvčatům to někdy vadí. Když se otec o prožitý den nezajímá, tak jeden chlapec a jedna dívka jsou rádi a dvou chlapců a čtrnácti dívkám to vadí.

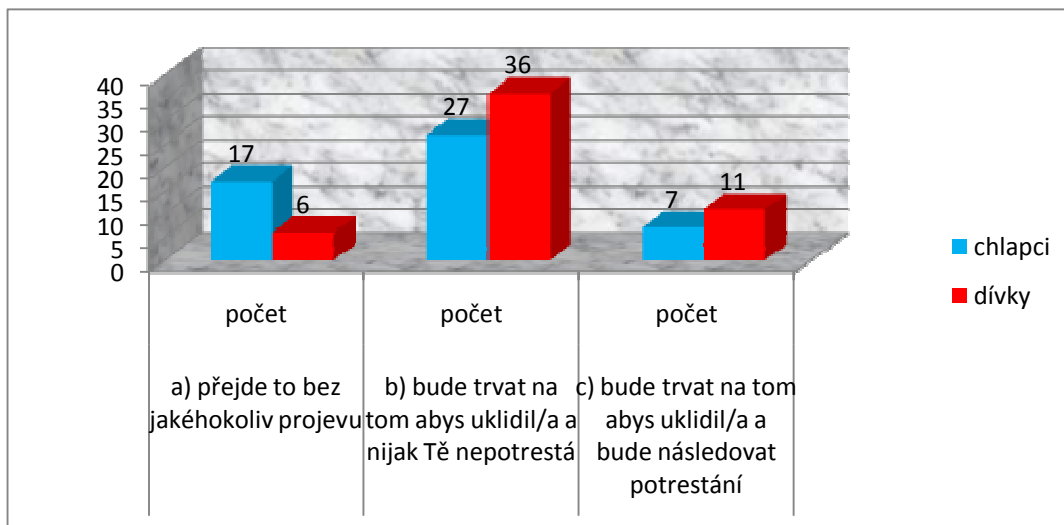
Položka 9 - Představ si, že Ti matka nařídí, abys doma uklidil/a. Ty tento požadavek nesplníš. Co udělá matka?

Možnost a) přejde to bez jakéhokoliv projevu, b) bude trvat na tom abys uklidil/a a nijak Tě nepotrestá, c) bude trvat na tom abys uklidil/a a bude následovat potrestání

Tab. 16

	a)		b)		c)	
	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	33	17	53	27	14	7
dívky	11	6	68	36	21	11

Graf 14

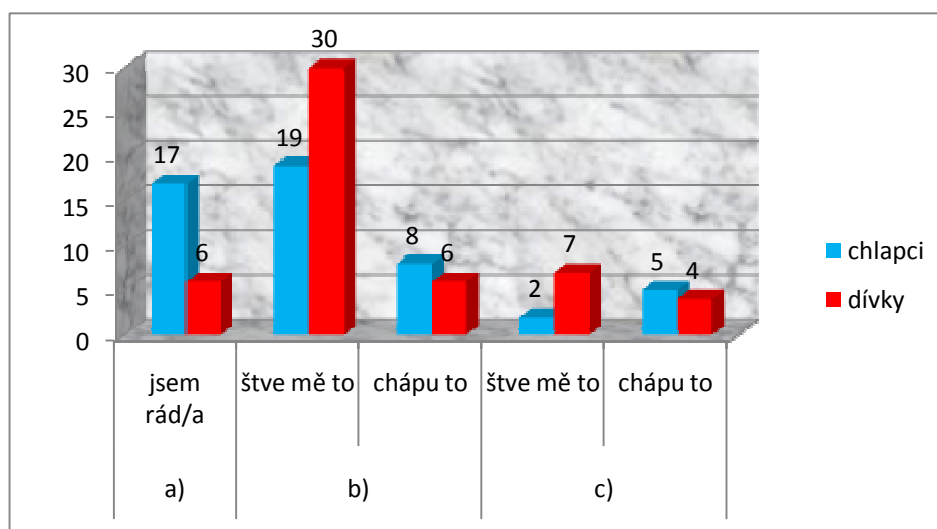
U sedmnácti chlapců to matka neřeší, u dvaceti sedmi trvá na úklidu. U většiny děvčat bude trvat na tom, aby bylo uklizeno, a jedenáct musí uklidit a ještě je matka nějakým způsobem potrestá.

Chlapci a děvčata hodnotí zvolenou možnost následujícím způsobem.

Tab. 17

	a) jsem rád/a	b) štvě mě to		c) štvě mě to	
			chápu to		chápu to
chlapci	17	19	8	2	5
dívky	6	30	6	7	4

Graf 15

Pokud matka na úklidu netrvá, je sedmnáct chlapců a šest děvčat rádo. Jestliže matka na úklidu trvá a nepotrestá je, devatenáct chlapců a třicet děvčat to štve a osm chlapců a šest děvčat to chápe. Dva chlapce a sedm děvčat štve, když matka trvá na úklidu a ještě uloží trest, pět chlapců a čtyři děvčata to chápou.

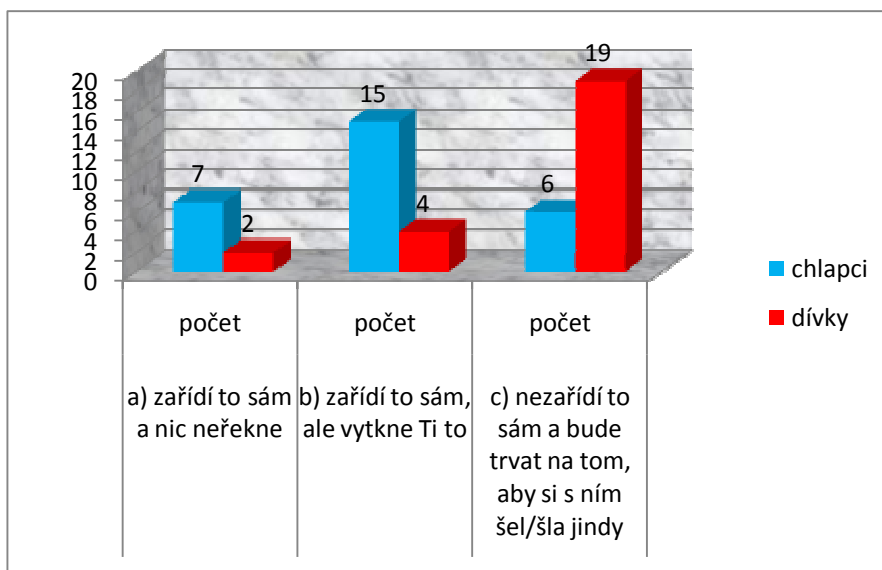
Položka 10 - Představ si, že otci slíbíš, že s ním půjdeš vybírat vhodný dárek pro matku. Ty ale ve smluvený termín nepřiđeš. Co udělá otec?

Možnost a) zařídí to sám a nic Ti neřekne, b) zařídí to sám, ale vytkne Ti to, c) nezařídí to sám a bude trvat na tom, aby si s ním šel/šla jindy

Tab. 18

	a)		b)		c)	
	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	25	7	54	15	21	6
dívky	8	2	16	4	76	19

Graf 16

23 chlapců a 28 dívek s otcem dárek pro matku kupovat nechodí, protože rodiče spolu nežijí.

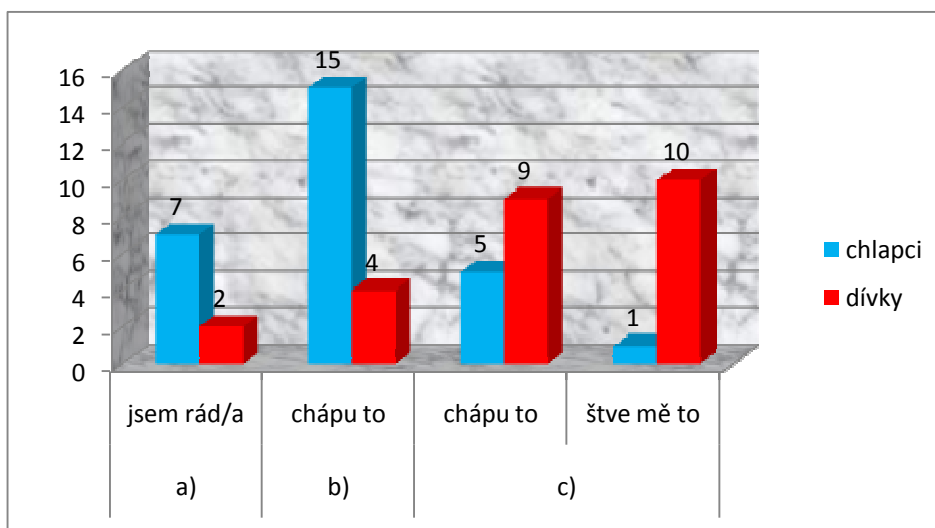
U většiny chlapců otec zařídí nákup sám, ale vytkne mu to. Děvčata ve většině případů musí jít s otcem v jiný termín.

Dospívající hodnotí zvolenou možnost následujícím způsobem.

Tab. 19

	a)	b)	c)	
	jsem rád/a	chápu to	chápu to	štve mě to
chlapci	7	15	5	1
dívky	2	4	9	10

Graf 17

Sedm chlapců a dvě děvčata jsou rádi, když otec zařídí dárek sám a nic jim neřekne. Patnáct chlapců a čtyři děvčata chápou, že to otec zařídí sám, ale vytkne jim to. Jestliže otec nákup dárku nezařídí sám a trvá na jiném termínu, tak to pět chlapců a devět děvčat chápe, jednoho chlapce a deset děvčat to štve.

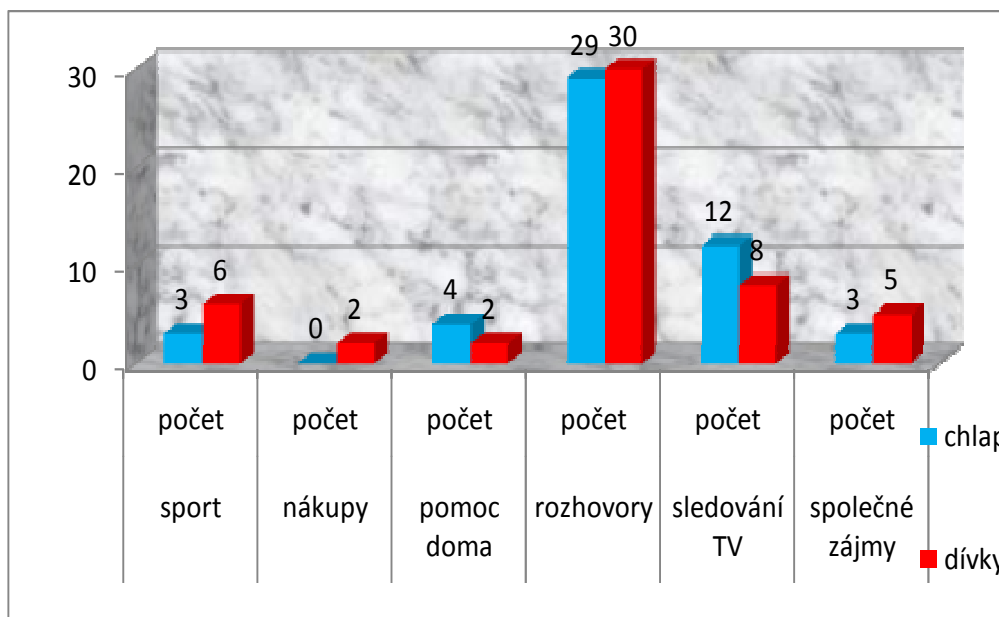
Položka 11 - Pokud trávíš volný čas s rodiči, co s nimi děláš?

Tab. 20

Trávení volného času s matkou

	sport		nákupy		pomoc doma		rozhovory		sledování TV		společné zájmy	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	6	3	-	-	8	4	56	29	24	12	6	3
dívky	12	6	4	2	4	2	56	30	15	8	9	5

Graf 18

Dospívající chlapci i dívky hodnotí to, že tráví s rodiči volný čas pozitivně. Jsou rádi, že mohou s matkou trávit volný čas.

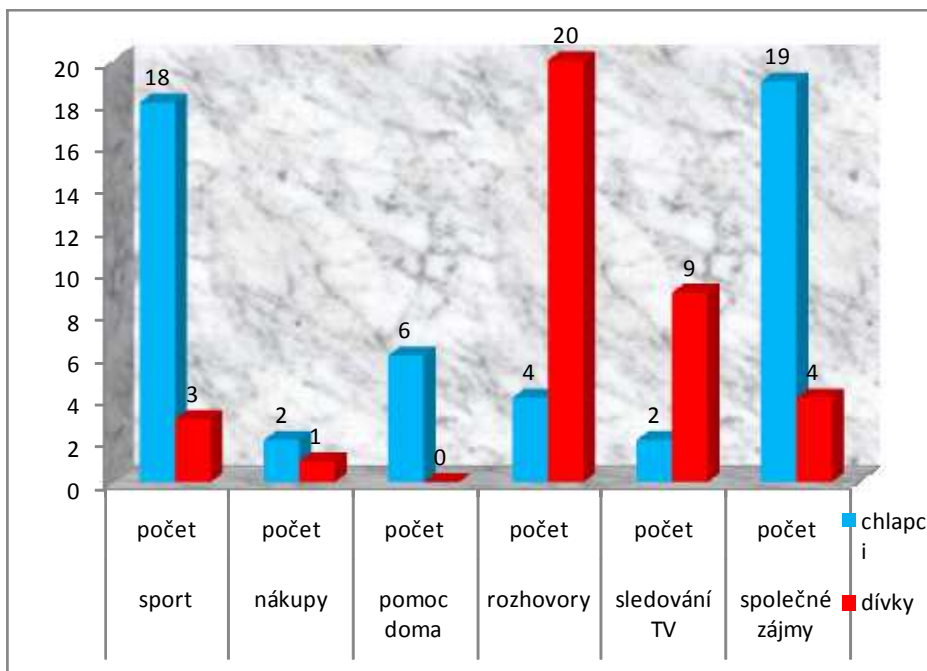
Nejvíce chlapců a děvčat tráví s matkou volný čas rozhovory, poté je to sledování televize. Je zajímavé, že dívky s matkami nakupují, ale u chlapců se tato možnost vůbec neobjevila.

Tab. 21

Trávení volného času s otcem

	sport		nákupy		pomoc doma		rozhovory		sledování TV		společné zájmy	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	35	18	4	2	12	6	8	4	4	2	37	19
dívky	8	3	3	1	-	-	54	20	24	9	11	4

Graf 19

7 chlapců a 16 děvčat se s otcem vůbec nestýká, takže s ním volný čas netráví.

Všichni chlapci a děvčata hodnotí dané trávení volného času pozitivně, pouze pět děvčat by si s otcem raději povídalo, než s ním sledovalo televizi. Děvčata si s otcem v nejvíce případech povídají. Chlapci mají téměř ve stejném množství případů s otcem společné zájmy nebo s ním provozují nějaký sport.

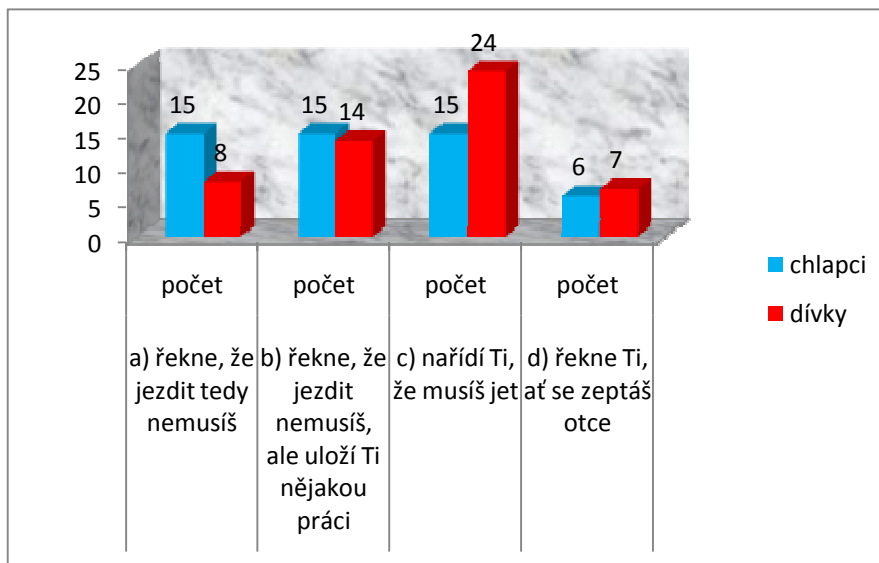
Položka 12 - Představ si, že máš jet s rodiči na návštěvu k babičce, ale jet se Ti nechce a to i rodičům oznámíš. Co udělá matka a co udělá otec?

Možnost a) řekne, že jezdit tedy nemusíš, b) řekne Ti, že jezdit nemusíš, ale místo návštěvy Ti uloží nějakou práci, c) nařídí Ti, že musíš jet, d) řekne Ti, ať se zeptáš otce/matky

Tab. 22

	a)		b)		c)		d)	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapani	29	15	29	15	29	15	13	6
dívky	15	8	26	14	45	24	14	7

Graf 20

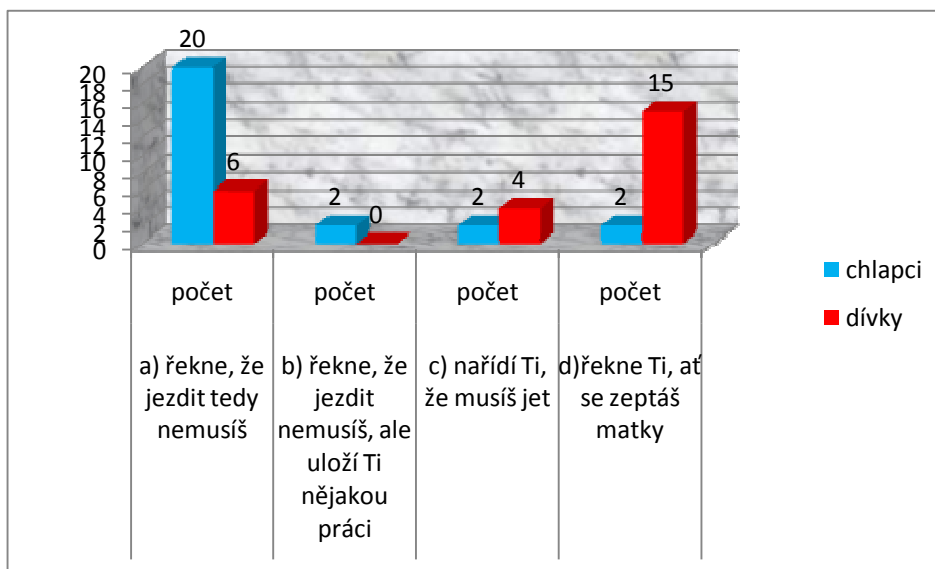

Tab. 23

Reakce otce

	a)		b)		c)		d)	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	76	20	8	2	8	2	8	2
dívky	24	6	-	-	16	4	60	15

Graf 21

23 chlapců a 28 dívek nežije trvale s otcem, takže tuto situaci s otcem neřeší.

U chlapců matky ve stejné míře zvolí všechny tři první možnosti, pouze v šesti případech převedou zodpovědnost rozhodnutí na otce. Téměř polovině dívek nařídí, že

musí jet. Čtvrtině řeknou, že musí jet, ale nařídí jim nějakou práci. Zbývajícím dvou šestinám řeknou, že jezdit nemusí, nebo převedou zodpovědnost na matku.

U chlapců otcové v největší míře řeknou, že jezdit nemusí. Naproti tomu většině dívek řeknou, ať se zeptají matky.

Chlapci a děvčata hodnotí zvolené možnosti následujícím způsobem.

Vysvětlivky k tabulce 24 a 25: R = jsem rád/a, Š = šťve mě to, P = práci stejně neudělám, NZ = návštěvu znepríjemním, CH = chápu to

Tab. 24

Hodnocení možností, které zvolila matka

	a)	b)			c)			d)	
	R	R	Š	P	Š	NZ	CH	R	Š
chlapci	15	11	2	2	7	2	6	6	-
dívky	8	6	2	6	10	3	11	7	-

Patnáct chlapců a osm děvčat je rádo, pokud jim matka dovolí zůstat doma. Když matka dovolí zůstat doma, ale nařídí udělat nějakou práci, tak je jedenáct chlapců a šest dívek rádo, dva chlapce a dvě děvčata to šťve, dva chlapci a šest děvčat práci stejně neudělají. Jestliže matka trvá na tom, aby na návštěvu jeli, tak to sedm chlapců a deset děvčat šťve, dva chlapci a tři děvčata návštěvu znepríjemní a šest chlapců a jedenáct děvčat to chápe. Když matka nechce toto řešit a chce, aby se chlapci a děvčata zeptali otce tak jsou rádi (6 chlapců a 7 děvčat).

Tab. 25

Hodnocení možností, které zvolil otec

	a)	b)			c)			d)	
	R	R	Š	P	Š	NZ	CH	R	Š
chlapci	26	1	1	-	-	-	2	4	-
dívky	6	-	-	-	1	2	1	8	7

Dvacet šest chlapců a šest děvčat je rádo, pokud jim otec dovolí zůstat doma. Když otec dovolí zůstat doma, ale nařídí udělat nějakou práci, tak je jeden chlapec rád a jednoho to šťve. Jestliže otec trvá na tom, aby na návštěvu jeli, tak to jednoho chlapce šťve, dva chlapci návštěvu znepríjemní a dva chlapci a jedna dívka to chápou. Když otec nechce

toto řešit a chce, aby se chlapci a děvčata zeptali matky, tak jsou čtyři chlapci a osm děvčat rádi a sedm děvčat to števe.

Položka 13 - Máš přijít domů od kamaráda/kamarádky nejpozději v 19:00, ale ty se o půl hodiny zpozdíš. Co udělá matka, co udělá otec?

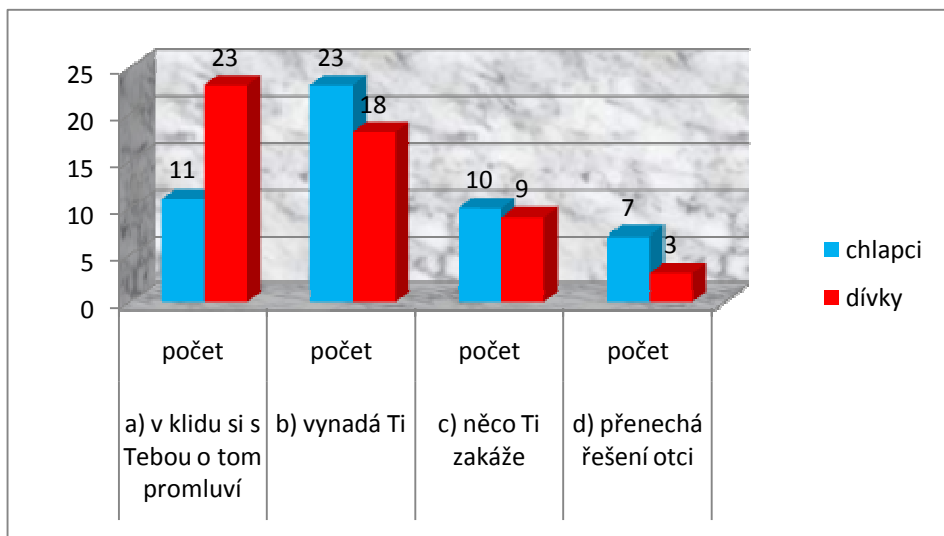
Možnost a) v klidu si s Tebou o tom promluví, b) vynadá Ti, c) něco Ti zakáže – co:, d) přenechá řešení otci/matce

Tab. 26

Reakce matky

	a)		b)		c)		d)	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	22	11	45	23	20	10	13	7
dívky	43	23	34	18	17	9	6	3

Graf 22

Matky dvěma chlapcům zakážou chodit ven a osmi zakážou počítač. Matky pěti dcerám zakážou koukat na televizi, dvěma chodit ven a dvěma počítač.

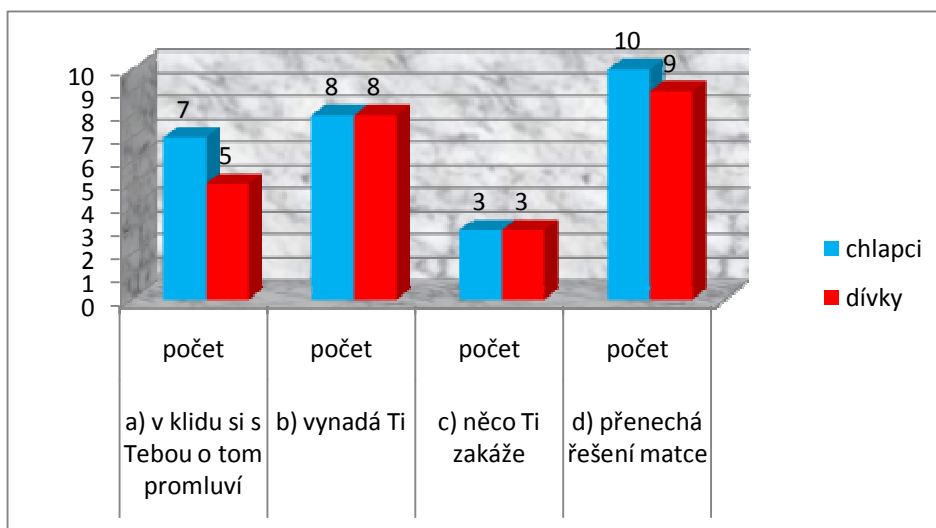
Chlapcům matky téměř v polovině případů vynadají. S pětinou si v klidu promluví a další pětina něco zakážou. S děvčaty si téměř polovina matek v klidu promluví, následuje vynadání.

Tab. 27

Reakce otce

	a)		b)		c)		d)	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	25	7	28	8	11	3	36	10
dívky	20	5	32	8	12	3	36	9

Graf 23

Otcové třem synům zakážou počítač. Otcové třem děvčatům zakážou počítač. 23 chlapců a 28 dívek s otcem trvale nežije, takže tuto situaci neřeší.

Otcové přenechávají u synů řešení matce, následuje vynadání a klidná promluva. I u děvčat přenechávají otcové řešení nejčastěji matkám, nebo děvčatům vynadají.

Synové a dcery hodnotí zvolená řešení matek a otců následujícím způsobem.

Vysvětlivky k tabulce 28 a 29: R = jsem rád/a, Š = štve mě to, N = nevdá mi to, CH = chápu to, NR = nerespektuji to

Tab. 28

Hodnocení možností, které zvolila matka

	a)			b)			c)			d)		
	R	Š	N	Š	CH	NR	Š	N	R	Š	N	R
chlapci	11	13	10	2	6	-	1	-	6	-	-	-
dívky	23	5	3	2	6	1	2	1	-	-	-	-

Jedenáct chlapců a dvacet tři děvčat je rádo, že si s nimi matka v klidu promluví. Jestliže matka zvolí vynadání, tak to třináct chlapců a pět děvčat štve a deseti chlapcům a třem dívkám to nevdá. Zákaz nějaké činnosti dva chlapce a dvě děvčata štve, šest

chlapců a šest děvčat to chápe a jedna dívka to nerespektuje. Když matka přenechá řešení otci, tak to jednoho chlapce a jednu dívku štve, jedné dívce to nevadí a šest chlapců je rádo.

Tab. 29

Hodnocení možností, které zvolil otec

	a)		b)		c)			d)		
	R	Š	N	Š	CH	NR	Š	N	R	
chlapci	7	6	2	-	3	-	9	-	1	
dívky	5	5	3	-	3	-	4	-	5	

Sedm chlapců a pět děvčat je rádo, že si s nimi otec v klidu promluví. Jestliže otec zvolí vynadání, tak to šest chlapců a pět děvčat štve, dvěma chlapcům a třem děvčatům to nevadí. Zákaz nějaké činnosti tři chlapci a tři děvčata chápou. Když otec přenechá řešení matce, tak to devět chlapců a čtyři děvčata štve, jeden chlapec a pět děvčat jsou rádi.

Položka 14 - V pololetí se Ti nepovede vysvědčení podle představ rodičů- Co pro zlepšení udělá matka, co otec?

Možnost a) bude Ti kontrolovat známky, b) bude se s Tebou učit, c) sežene Ti doučování, d) zlepšení nechá čistě na Tobě a za zlepšení známek Ti něco slíbí, e) známky neřeší, f) přenechá řešení otci/matce

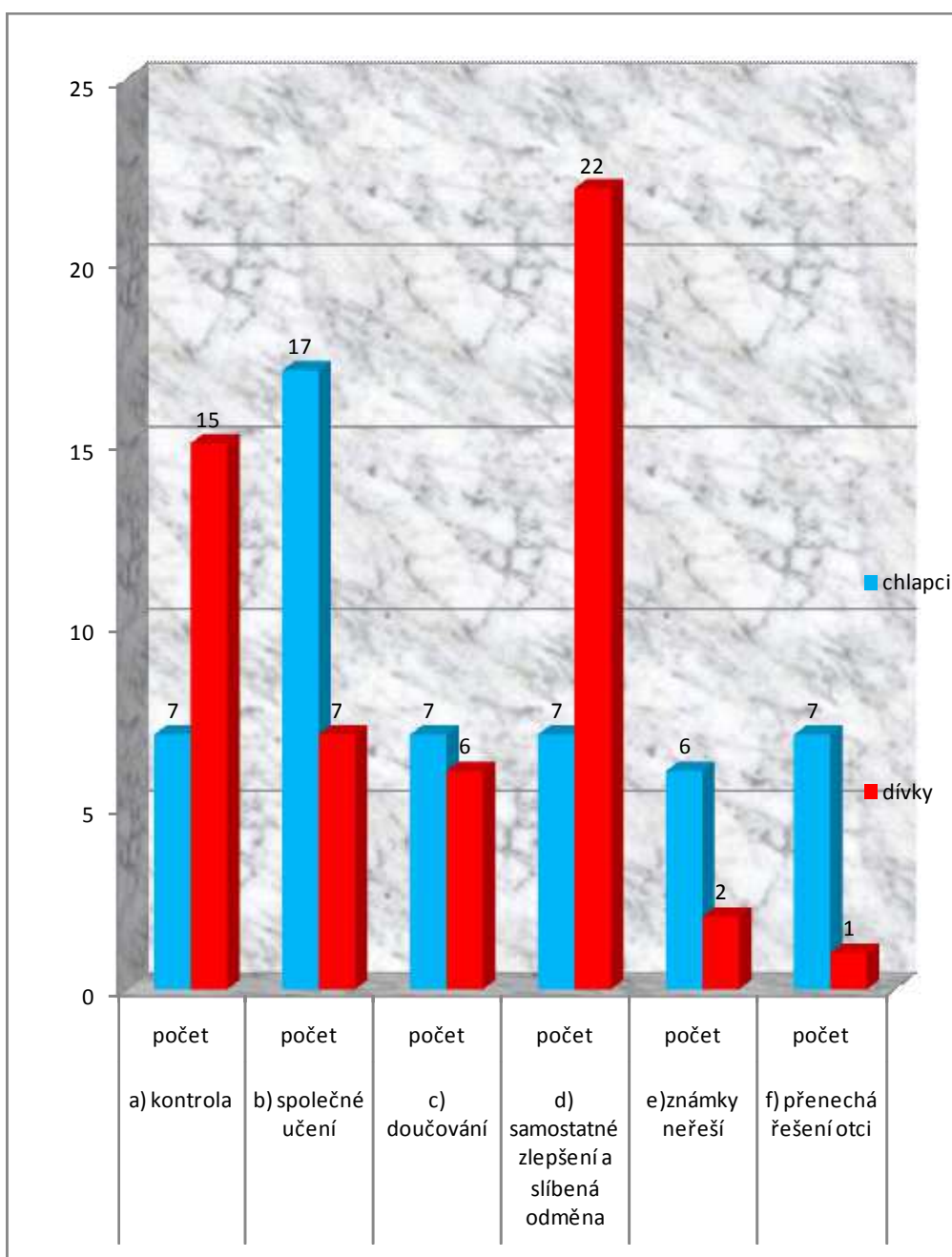
Tab. 30

Reakce matky

	a)		b)		c)		d)		e)		f)	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	14	7	32	17	14	7	14	7	12	6	14	7
dívky	28	15	13	7	11	6	42	22	4	2	2	1

S třetinou chlapců se budou matky učit, další možnosti následují ve stejné míře. Děvčatům matky za zlepšení známek nejčastěji něco slíbí, nebo jim budou kontrolovat známky. Jedenácti procentům dcer matka sežene doučování. Je zvláštní, že v šesti případech u chlapců a ve dvou případech u děvčat matka známky vůbec neřeší. Pouze v jednom případě přenechá řešení známek dcery otci. U synů je tomu tak v sedmi případech.

Graf 24

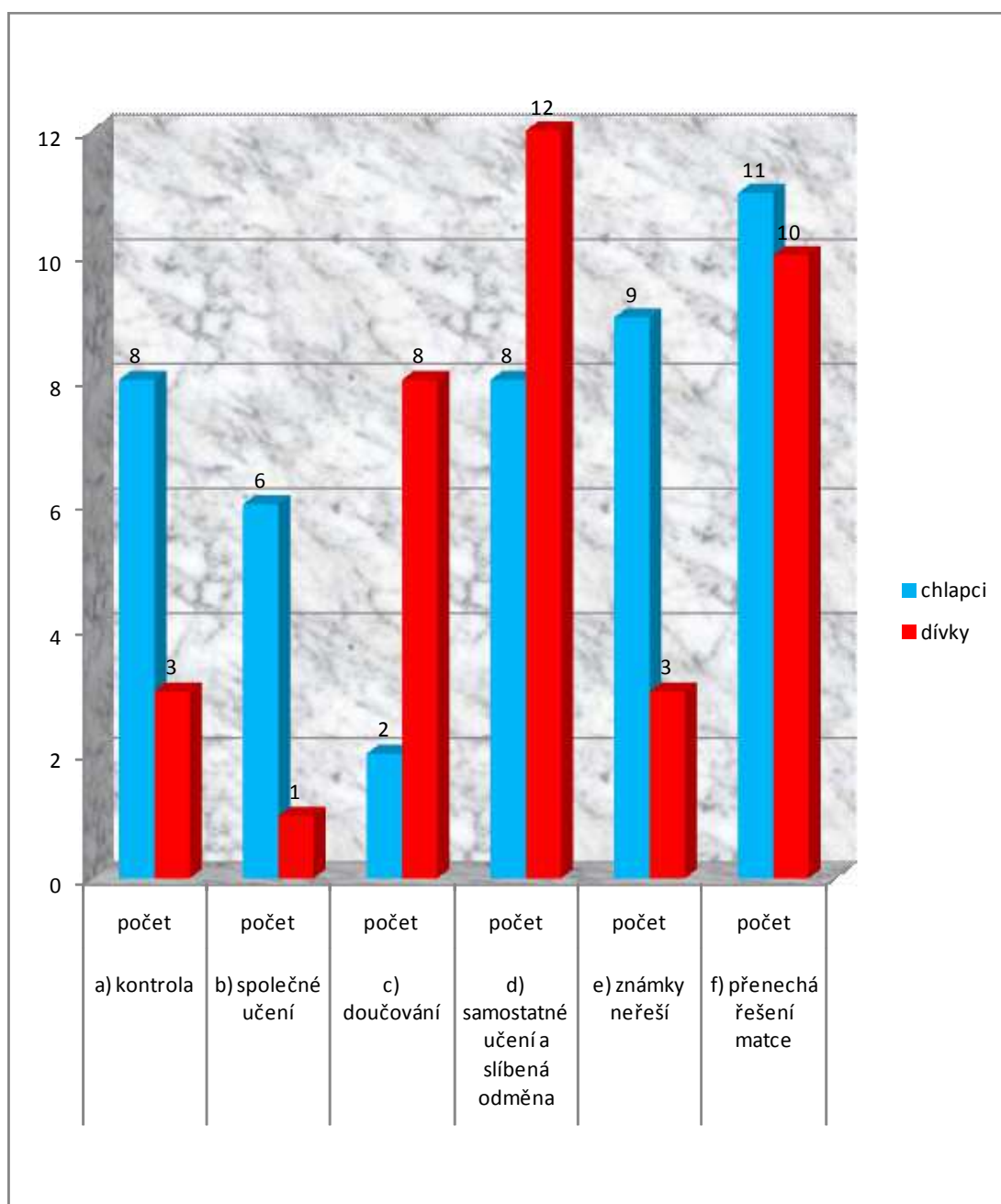

Tab. 31

Reakce otce

	a)		b)		c)		d)		e)		f)	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	18	8	14	6	5	2	18	8	20	9	25	11
dívky	8	3	3	1	22	8	32	12	8	3	27	10

Graf 25

7 chlapců a 16 dívek se s otcem nestýká, takže s ním známky neřeší.

Otcové přenechají řešení vysvědčení matce, nebo známky neřeší.

Otcové nejčastěji dívkám za zlepšení známek něco slíbí, následuje přenechání řešení vysvědčení matkám, nebo jim seženou doučování.

Hodnocení reakcí rodičů je následující.

Vysvětlivky k tabulce 32 a 33: CH = chápu to, Š = štve mě to, R = jsem rád

Tab. 32

Hodnocení možností, které zvolila matka											
	a)		b)		c)		d)	e)		f)	
	CH	Š	R	Š	R	Š	R	R	Š	R	Š
chlapci	5	2	9	8	5	2	7	1	5	1	6
dívky	9	6	2	5	3	3	22	1	1	-	1

Pět chlapců a devět děvčat chápe, že jim matka bude kontrolovat známky, dva chlapce a šest děvčat to štve. Společné učení osm chlapců a pět děvčat štve, devět chlapců a dvě děvčata jsou za ně rádi. Sehnané doučování dva chlapce a tři děvčata štve, pět chlapců a tři děvčata jsou za ně rádi. Za zlepšení známek na nich samotných a za slíbenou odměnu je sedm chlapců a dvacet dva děvčat rádo. Neřešené známky pět chlapců a jednu dívku štve, jeden chlapec a jedna dívka jsou rádi. Přenechání řešení známek otci šest chlapců a jednu dívku štve, jeden chlapec je rád.

Tab. 33

Hodnocení možností, které zvolil otec											
	a)		b)		c)		d)	e)		f)	
	CH	Š	R	Š	R	Š	R	R	Š	R	Š
chlapci	4	4	4	2	1	1	8	1	8	9	2
dívky	1	2	-	1	3	5	12	2	1	2	8

Čtyři chlapci a jedna dívka chápou, že jim matka bude kontrolovat známky, čtyři chlapce a dvě děvčata to štve. Společné učení dva chlapce a jedno děvče štve, čtyři chlapci jsou za ně rádi. Sehnané doučování jednoho chlapce a pět děvčat štve, jeden chlapec a tři děvčata jsou za ně rádi. Za zlepšení známek na nich samotných a za slíbenou odměnu je osm chlapců a dvanáct děvčat rádo. Neřešené známky osm chlapců a jednu dívku štve, jeden chlapec a dvě děvčata jsou rádi. Přenechání řešení známek matce dva chlapce a osm děvčat štve, devět chlapců a dvě děvčata jsou rádi.

Položka 15 - Rozhodneš se, že se chceš dostat na střední školu, která má nějaké náročné přijímací řízení. Abys uspěl/a, začneš se přípravě věnovat. Co na to matka a co otec?

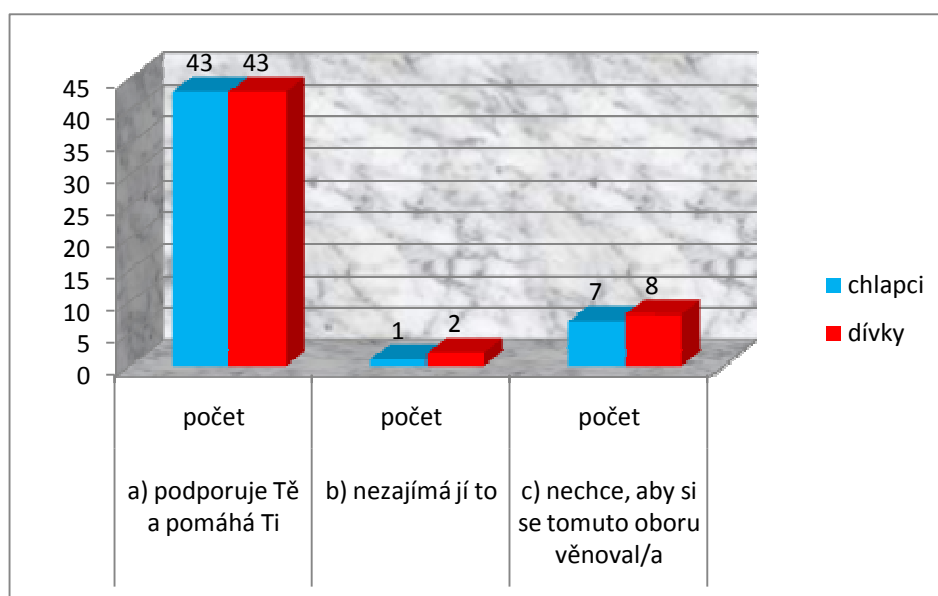
Možnost a) podporuje Tě a pomáhá Ti, b) nezajímá jí/ho to, c) nechce, aby si se tomuto oboru věnoval/a

Tab. 34

Reakce matky

	a)		b)		c)	
	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	84	43	2	1	14	7
dívky	81	43	4	2	15	8

Graf 26

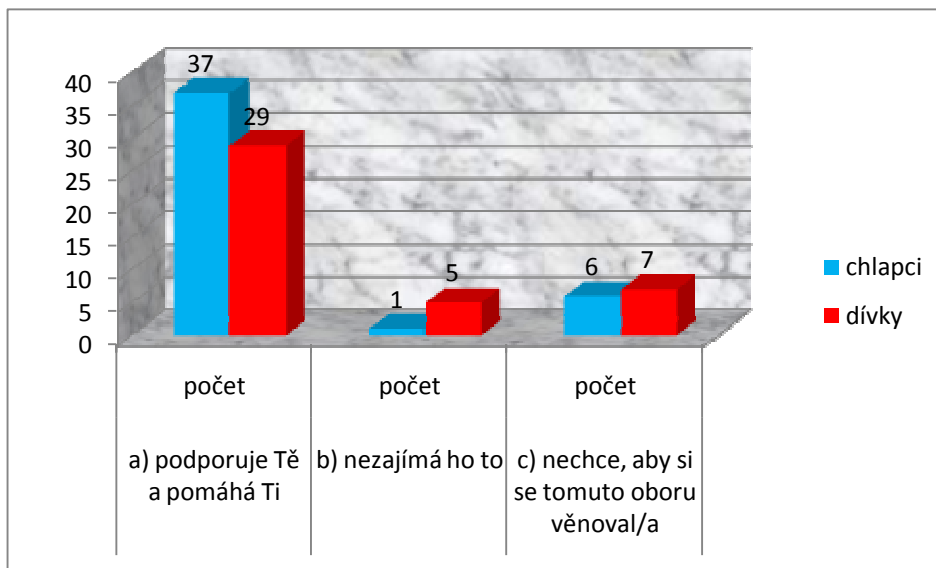

Tab. 35

Reakce matky

	a)		b)		c)	
	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	84	37	2	1	14	6
dívky	71	29	12	5	17	7

Graf 27

7 chlapců a 16 dívek se s otcem nestýká.

Většina otců i matek syny i dcery podporují a pomáhají jim.

Chlapci a dívky hodnotí reakci rodičů následujícím způsobem.

Vysvětlivky k tabulkám 36 a 37: R = jsem rád/a, M = mrzí mě to

Tab. 36

Hodnocení možností, které zvolila matka

	a)	b)	c)	
	R	R	M	M
chlapci	43	-	1	7
dívky	43	-	2	8

Čtyřicet tři chlapců a čtyřicet tři děvčat je rádo, když je matka podporuje a pomáhá jim.

V případě, že to matku nezajímá, tak to jednoho chlapce a dvě děvčata mrzí. Pokud matka nechce, aby se tomuto oboru věnovali, tak to sedm děvčat a osm chlapců mrzí.

Tab. 37

Hodnocení možností, které zvolil otec

	a)	b)	c)	
	R	R	M	M
chlapci	37	-	1	7
dívky	29	1	4	7

Třicet sedm chlapců a dvacet devět děvčat je rádo, když je otec podporuje a pomáhá jim. V případě, že to otce nezajímá, tak to jednoho chlapce a čtyři děvčata mrzí, jedna

dívka je ráda. Pokud otec nechce, aby se tomuto oboru věnovali, tak to sedm děvčat a sedm chlapců mrzí.

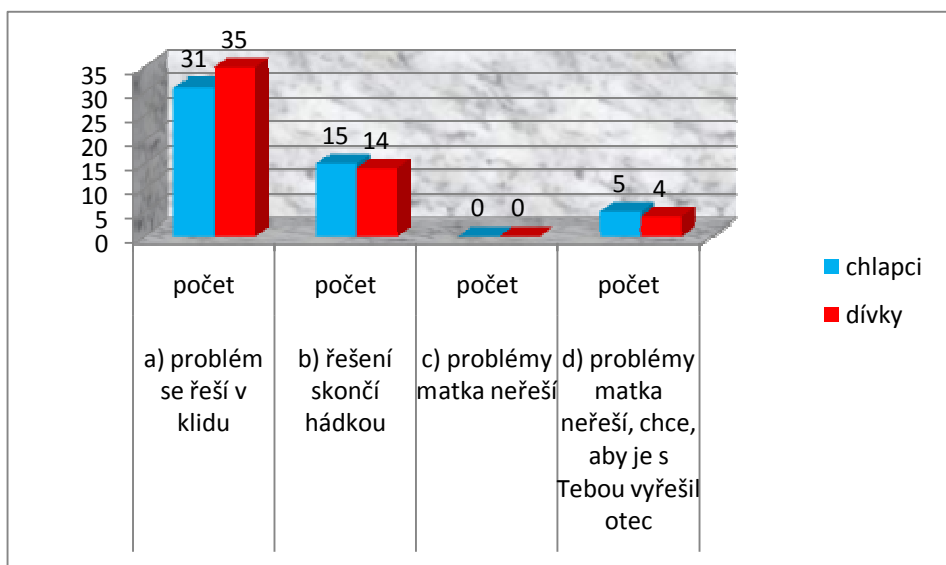
Položka 16 - Pokud s rodiči řešíš nějaký problém, jak to vypadá?

Možnosti a) problém se řeší v klidu, b) řešení skončí hádkou, c) problémy matka/otec neřeší, d) problém matka/otec neřeší, ale chce, aby je s Tebou vyřešil/a otec/matka

Tab. 38

Reakce matky									
	a)		b)		c)		d)		
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	
chlapci	61	31	29	15	-	-	10	5	
dívky	66	35	26	14	-	-	8	4	

Graf 28

Více než polovina chlapců řeší s matkou problémy v klidu, třetina z nich se s ní pohádá.

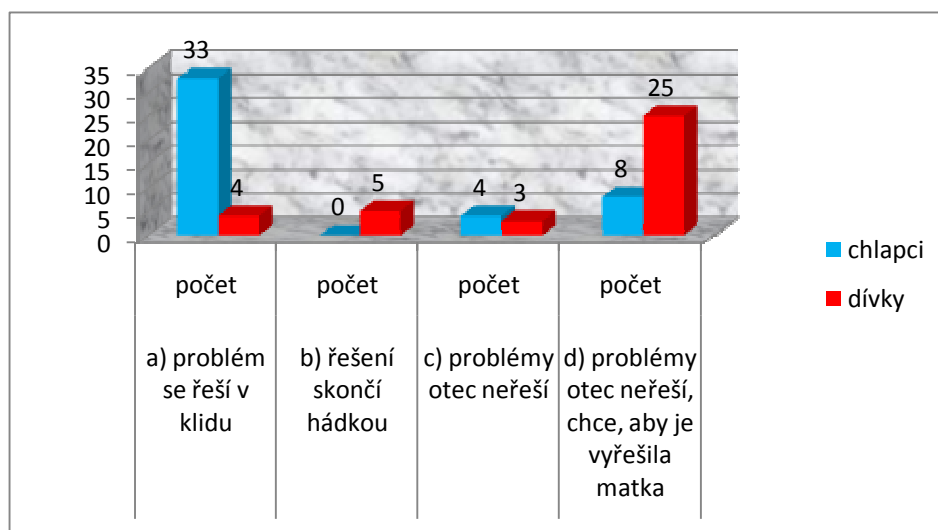
Děvčata většinou řeší problémy s matkou v klidu, třetina se s nimi pohádá.

Tab. 39

Reakce otce

	a)		b)		c)		d)	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	73	33	-	-	9	4	18	8
dívky	11	4	15	5	8	3	68	25

Graf 29

7 chlapců a 16 dívek se s otcem nestýká.

S otcem řeší většina chlapců problém v klidu, nebo s nimi otec problém neřeší a přenechává řešení matce.

Otec většinou s děvčaty problém řešit nechce, a nechává řešení matce.

Dospívající hodnotí reakce matek a otců následujícím způsobem.

Vysvětlivky k tabulkám 40 a 41: R = jsem rád/a, Š = šťve mě to

Tab. 40

Hodnocení možností, které zvolila matka

	a)	b)	c)		d)	
	R	Š	R	Š	R	Š
chlapci	31	15	-	-	2	3
dívky	35	5	2	1	1	3

Třicet jedna chlapců a třicet pět děvčat je rádo, že matka řeší problém v klidu. Řešení, které skončí hádkou patnáct chlapců a pět děvčat šťve. Když matka problémy neřeší, tak

jsou dvě děvčata ráda a jednu dívku to štve. Pokud problémy matka neřeší a chce, aby je vyřešil otec, tak jsou dva chlapci a jedna dívka rádi, tři chlapce a tři děvčata to štve.

Tab. 41

Hodnocení možností, které zvolil otec

	a)	b)	c)	d)		
	R	Š	R	Š	R	Š
chlapci	33	-	4	-	8	-
dívky	4	5	2	1	18	7

Třicet tři chlapců a čtyři děvčata jsou rádi, že otec problémy řeší v klidu. Pět děvčat štve, že řešení skončí hádkou. Čtyři chlapci a dvě děvčata jsou rádi, že otec problémy neřeší, jednu dívku to štve. Osm chlapců a osmnáct děvčat je rádo, že otec problém neřeší a chce, aby jej vyřešila matka, sedm děvčat to štve.

Položka 17 - Když si o něčem povídáš s rodiči, tak matka/otec?

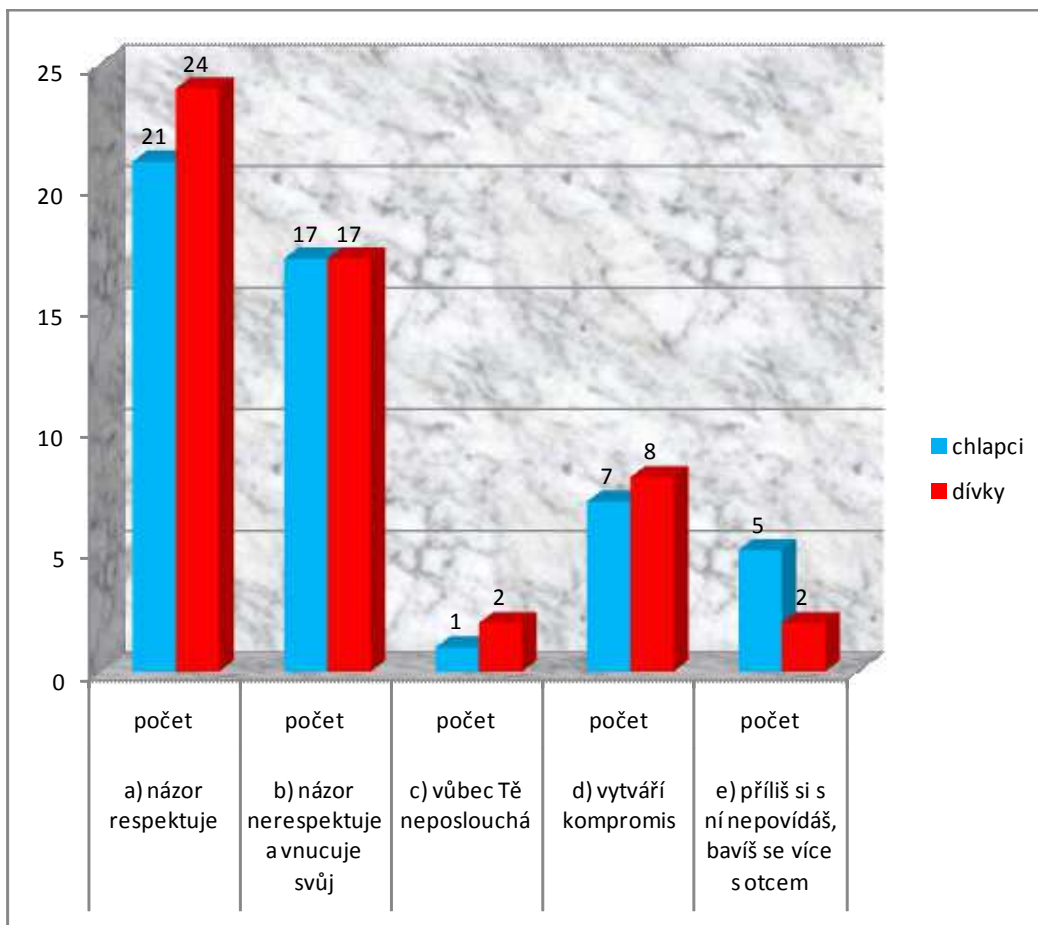
Možnost a) Tvůj názor respektuje, b) Tvůj názor nerespektuje a vnucuje Ti svůj, c) vůbec Tě neposlouchá, d) vytváří kompromis mezi Tvým a jejím/jeho názorem, e) příliš si s ní/ním nepovídáš, bavíš se více s matkou/otcem

Tab. 42

Reakce matky

	a)		b)		c)		d)		e)	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	39	21	33	17	2	1	13	7	13	5
dívky	45	24	32	17	4	2	15	8	4	2

Graf 30

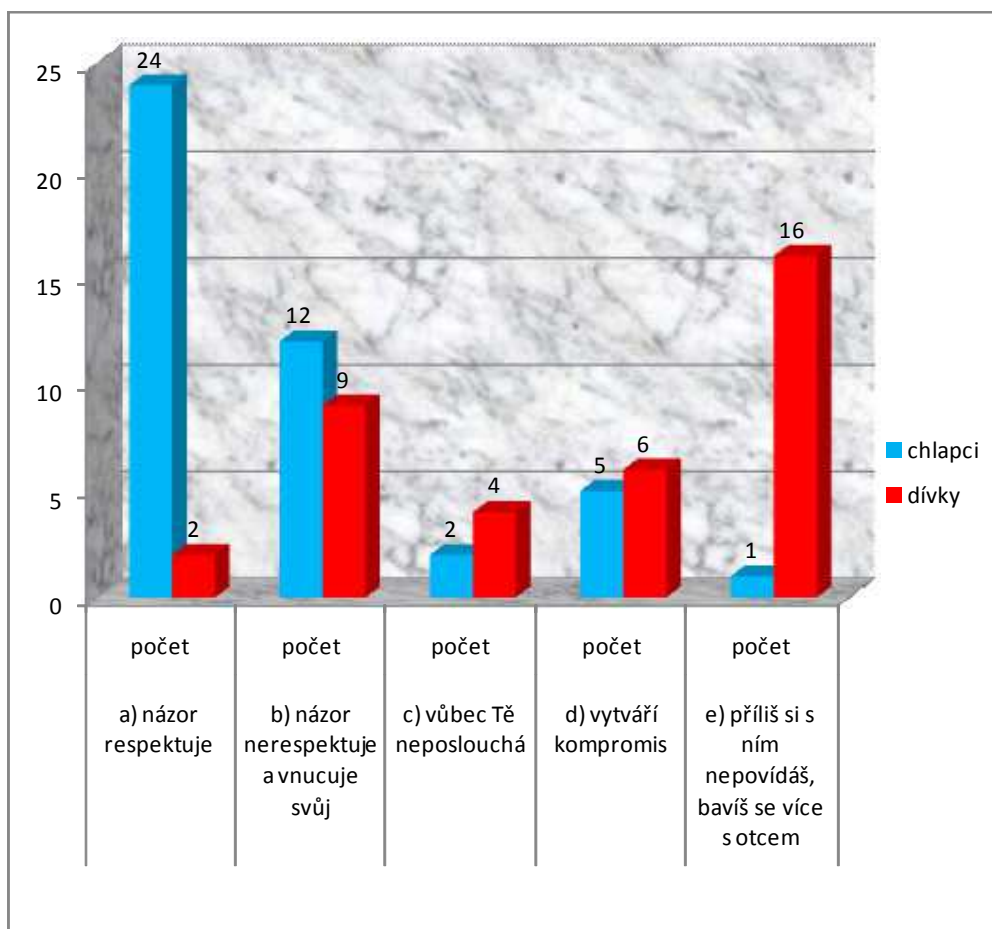
Téměř polovinu chlapců matka respektuje, sedmnácti z nich vnucuje svůj názor. Je příznivé, že se matky snaží vytvářet kompromis mezi svým názorem a názorem svého dítěte. Skoro polovinu děvčat matka respektuje, sedmnácti z nich vnucuje svůj názor.

Tab. 43

Reakce otce

	a)		b)		c)		d)		e)	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	55	24	27	12	5	2	11	5	2	1
dívky	5	2	24	9	11	4	17	6	34	16

Graf 31

7 chlapců a 16 dívek se s otcem nestýká.

Otcové rovněž většinu chlapců respektují, nebo jim vnucují svůj názor. Šestnáct děvčat se s otcem příliš nebaví, a devíti z nich otec vnucuje svůj názor.

Děvčata a chlapci hodnotí reakce rodičů následujícím způsobem.

Vysvětlivky k tabulkám 44 a 45: R = jsem rád/a, Š = šťve mě to, M = mrzí mě to, CH = chápu to

Tab. 44

Hodnocení možností, které zvolila matka

	a)	b)	c)	d)		e)	
	R	Š	M	CH	Š	R	M
chlapci	21	17	1	6	1	5	-
dívky	24	17	2	6	2	2	-

Dvacet jedna chlapců a dvacet čtyři děvčat je rádo, že matka jejich názor respektuje. Pokud matka názor nerespektuje a vnucuje svůj, tak to sedmnáct chlapců a sedmnáct

děvčat štve. Když matka vůbec neposlouchá, tak to jednoho chlapce a jednu dívku mrzí. Jestliže matka vytváří kompromis, tak to šest chlapců a šest děvčat chápe, jednoho chlapec a dvě děvčata to štve. Chlapci (5) a děvčata (2), kteří si s matkou příliš nepovídají a baví se více s otcem, jsou rádi.

Tab. 45

Hodnocení možností, které zvolil otec

	a)		b)		c)		d)		e)	
	R	Š	M	CH	Š	R	M	R	M	
chlapci	24	12	2	5	-	-	1			
dívky	2	9	4	4	2	3	13			

Dvacet čtyři chlapců a dvě děvčata jsou rádi, že otec jejich názor respektuje. Pokud otec názor nerespektuje a vnucuje svůj, tak to dvanáct chlapců a devět děvčat štve. Když matka vůbec neposlouchá, tak to dva chlapce a čtyři dívky mrzí. Jestliže otec vytváří kompromis, tak to pět chlapců a čtyři děvčata chápou, dvě děvčata to štve. Tři děvčata, která si s otcem příliš nepovídají a baví se více s matkou, jsou rádi, jednoho chlapce a třináct děvčat to mrzí.

Položka 18 - Představ si, že ve škole něco provedeš. Do žákovské Ti učitel/ka napíše, že se rodiče mají dostavit do školy. Co na to matka/otec?

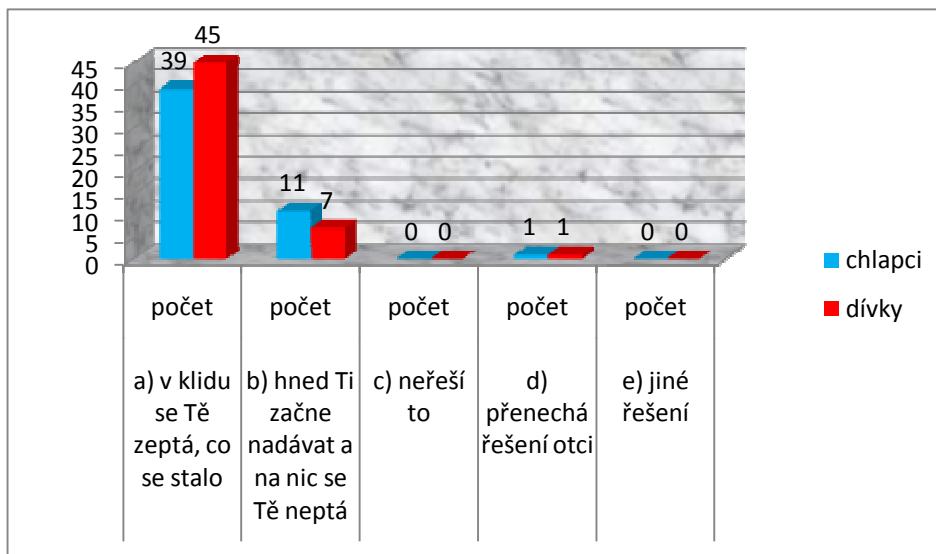
Možnost a) v klidu se Tě zeptá, co se stalo, b) hned Ti začne nadávat a na nic se Tě neptá, c) neřeší to, d) přenechá řešení otci/matce, e) jiné řešení

Tab. 46

Reakce matky

	a)		b)		c)		d)		e)	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	76	39	22	11	-	-	2	1	-	-
dívky	85	45	13	7	-	-	2	1	-	-

Graf 32

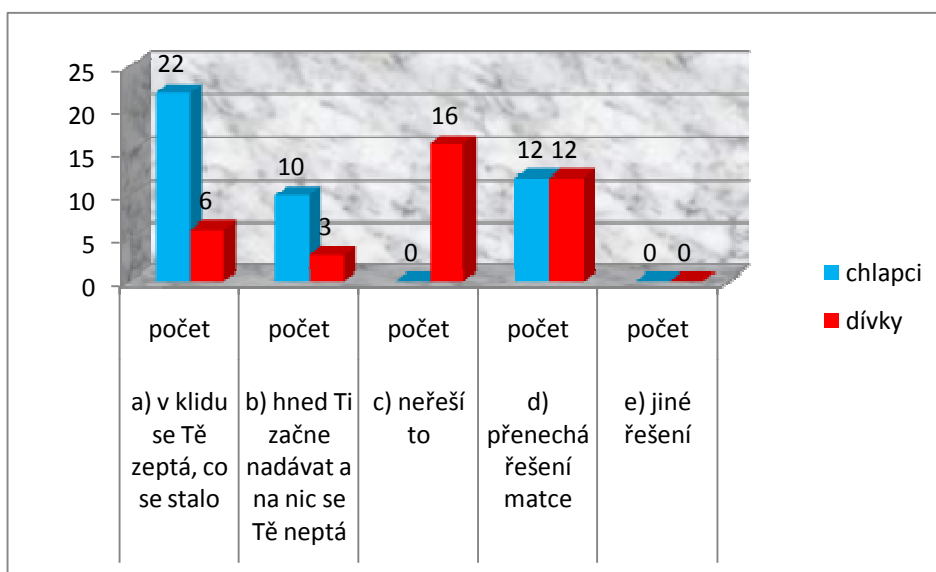
Tři čtvrtě chlapců uvedlo, že se matka v klidu zeptá, co se stalo. Čtvrtině chlapců matka hned vynadá a nic se jich neptá. Většiny děvčat se matky v klidu zeptají, co se jim stalo.

Tab. 47

Reakce otce

	a)		b)		c)		d)		e)	
	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet
chlapci	50	22	23	10	-	-	27	12	-	-
dívky	16	6	8	3	43	16	33	12	-	-

Graf 33

7 chlapců a 16 dívek se s otcem nestýká.

Otec se nejčastěji v klidu zeptá, co se stalo. Ve třetině případů přenechá řešení otci a v další necelé třetině začne chlapcům hned nadávat a nic se neptá.

Otcové nejčastěji školní problém neřeší, nebo přenechají řešení matce.

Hodnocení dívek a chlapců je následující.

Vysvětlivky k tabulkám 48 a 49: R = jsem rád/a, Š = štve mě to, M = mrzí mě to

Tab. 48

Hodnocení možností, které zvolila matka

	a)	b)	c)		d)		e)
	R	Š	R	M	R	Š	
chlapci	39	11	-	-	1	-	-
dívky	45	7	-	-	-	1	-

Třicet devět chlapců a čtyřicet pět děvčat je rádo, že se matka v klidu zeptá, co se stalo.

Jedenáct chlapců a sedm děvčat štve, když matka začne hned nadávat a na nic se neptá.

Jeden chlapec je rád, když matka přenechá řešení otci a jednu dívku to štve.

Tab. 49

Hodnocení možností, které zvolil otec

	a)	b)	c)		d)		e)
	R	Š	R	M	R	Š	
chlapci	22	10	-	-	2	10	-
dívky	6	3	14	2	7	5	-

Dvacet dva chlapců a šest děvčat je rádo, že se otec v klidu zeptá, co se stalo. Deset

chlapců a tři děvčata štve, když jim otec začne hned nadávat a na nic se jich neptá.

Čtrnáct děvčat je rádo, že otec problém neřeší a dvě děvčata to mrzí. Dva chlapci a

sedm dívek jsou rádi, že otec přenechá řešení matce, deset chlapců a pět dívek to štve.

2.6 Shrnutí výsledků šetření a verifikace hypotéz

Šetření ukázalo rozdíly v přístupu matek a otců k dcerám a synům. Otcové přistupují trochu jinak k dcerám, než k synům. Často přenechávají řešení problémů matkám, zvláště u dcer. Ukázalo se, že se snaží řešit problémy v klidu. Matky řeší s dcerami i syny problémy často v klidu, ale někdy se uchylují k pokárání.

Volný čas

Šetření přineslo pozitivní zjištění, že i dospívající chlapci a děvčata tráví se svými rodiči svůj volný čas. Děvčata si s otcem i s matkou nejčastěji povídají. Chlapci si s matkou také nejčastěji povídají, ale s otcem mají společné zájmy nebo sportují (viz tabulky 20 a 21, grafy 18 a 19).

Matky se zajímají o volný čas svých dcer i synů. Otcové se o syny zajímají, ale u děvčat převládá možnost ne. Stejná situace je viditelná i v trávení dne. Téměř polovinu chlapců otravuje, že se jich matka ptá na to, jak prožili den. Většinu dcer mrzí, že se otec nezajímá o jejich den. Děvčata i chlapci rádi tráví se svými rodiči volný čas, ale liší se způsob trávení volného času u dívek i chlapců s otcem i s matkami (viz tabulky 11, 12, 13, 14 a 15 a grafy 9, 10, 11, 12 a 13).

Školní život

Z výsledků šetření vyplynulo, že školní život řeší jinak rodiče chlapců, než rodiče děvčat. Špatná známka přinesená chlapcem bývá matkou i otcem řešena pokáráním. Stejná situace u dívky je řešena matkou promluvou nebo zákazem něčeho příjemného (chození ven, sledování televize..), otec přenechá řešení matce. Chápání daného řešení se liší u děvčat i u chlapců. Děvčatům vadí, je-li jim něco zakázáno, chlapci to spíše chápou. Přenechá-li otec řešení problému matce, jsou děvčata ráda (viz tabulky 7, 8, 9, 10 a grafy 7, 8).

Matka chlapce, kterému se nepovedlo pololetní vysvědčení, se s ním bude ve třetině případů učit. Syn pozitivně hodnotí, přenechá-li matka zlepšení na něm. Děvčatům matka častěji ponechá volný prostor pro zlepšení známky vlastními silami a něco jim za zlepšení slíbí. Známkami synů se otcové spíše nezabývají a přenechávají řešení matce. Dcerám za zlepšení něco slíbí a nechají je na nich, případně přenechávají řešení matce.

Děvčatům vadí, když jim matka nebo otec kontrolují známky. Nechtějí, aby se s nimi otec učil (viz tabulky 30, 31, 32 a 33, grafy 24 a 25).

V úsilí dostat se na vysněnou střední školu s obtížným přijímacím řízením syny i dcery matky a otcové podporují. V několika málo případech se u děvčat i u chlapců objevilo, že rodiče nechtějí, aby se danému oboru věnovali. To je jim líto (viz tabulky 34, 35, 36, 37 a grafy 26 a 27).

Najít v žákovské knížce, že se jeden z rodičů má dostavit do školy, je určitě nepříjemná záležitost. Matka, která takové sdělení v „žákovské“ syna, či dcery najde, se nejprve v klidu zeptá, co se stalo. Otec, který toto objeví se syna rovněž v klidu zeptá, co se stalo. U dcery tento školní problém neřeší a přenechá jej matce. Klidné řešení hodnotí děvčata i chlapci pozitivně. Děvčata jsou ráda, je-li přenecháno řešení problému matce, chlapci by jej raději řešili s otcem (viz tabulky 46, 47, 48, 49 a grafy 32 a 33).

Řešení problémů

Když matka nařídí synovi, aby uklidil, tak sice trvá na tom, aby tuto činnost vykonal, ale nepotrestá ho. Naproti tomu u dívek je podíl této možnosti znatelnější. Dívčákům i chlapcům to vadí (viz tabulky 16 a 17 a grafy 14 a 15).

Otec, který chce se synem jít koupit dárek matce a syn jeho přání nesplní, tak to otec ve většině případů zařídí sám. V případě tohoto přání u dcery to nezařídí sám a trvá na tom, aby šla s ním. Zatímco chlapci, u kterých otec trvá na tom, aby s ním šli, to chápou, téměř polovině děvčat tato možnost vadí (viz tabulky 18 a 19 a grafy 16 a 17).

Jedná-li se o návštěvu u babičky, na kterou se dospívajícímu dítěti nechce, tak chlapcům matky stejnou měrou dovolí nejet, nejet a udělat práci nebo jim nařídí jet. Děvčatům nejčastěji nařídí jet. Otcové chlapcům nařídí jet a u děvčat přesunou řešení na matku. Děvčata, kterým matka uloží práci, ji stejně nevykonají (viz tabulky 22, 23, 24 a 25 a grafy 20 a 21).

Pozdní příchod domů by určitě neměl zůstat bez povšimnutí rodičů. Matky u chlapců řeší tuto situaci nejčastěji pokáráním, s děvčaty si v klidu promluví. Otcové to raději neřeší, přenechají řešení matce. Chlapcům vadí, když, v tomto případě, otec přenechá řešení matce. Děvčata respektují to, že jim je něco zakázáno, nejlépe hodnotí klidnou domluvu (viz tabulky 26, 27, 28 a 29 a grafy 22 a 23).

Matky řeší problémy se syny i dcerami v klidu. Otcové s chlapci také probírají problémy v klidu, ale s dcerami je neřeší a chtějí, aby je s nimi vyřešila matka. Chlapci jsou neradi, když se s matkou při řešení problémů pohádají. Některým děvčatům vadí, že otec nechává řešení problémů na matce. Při komunikaci matky respektují názory svých dospívajících dcer i synů, nebo je nerespektují a vnucují jim svůj. Otcové názory synů respektují a s dcerami si příliš nepovídají. Pokud matka názor dcery nebo syna nerespektuje a chce vždy vnutit svůj, tak je to pro ně nepříjemné. Děvčata v sedmi případech mrzí, že s nimi otec problémy neřeší (viz tabulky 38, 39, 40, 41 a grafy 28 a 29).

Pokud chlapci navštěvují nějakou zájmovou činnost, tak matky dovolí tuto činnost okamžitě opustit, zatímco otcové trvají na tom, aby chlapci činnost navštěvovali i nadále. Děvčata mohou činnost okamžitě opustit, dovolí jim to matka i otec. Hodnocení možností uváděli chlapci i děvčata obdobně. Zpravidla chápou, že musí činnost navštěvovat do doby, kdy ji mají zaplacenou. Možnost, že činnost musí dospívající navštěvovat i nadále se vyskytla v zanedbatelné míře, ale děvčata i chlapci ji hodnotili jako negativní (viz tabulky 3, 4, 5 a 6 a grafy 3, 4, 5 a 6).

Ověření hypotéz

Pracovní hypotézy

Děvčata budou popisovat výchovný styl otce a matky jinak než chlapci.

Tuto hypotézu lze přijmout za platnou.

Odůvodnění:

Děvčata popisují výchovný styl otce a matky jinak než chlapci.

Položka číslo 6: Chlapci v 39 % popisují, že za špatnou známku jsou matkou pokáráni, s 25 % děvčat si matka promluví.

Položka číslo 7: 88 % děvčat uvádí, že se matka zajímá o jejich volný čas a 28 % uvádí, že otec se o jejich volný čas vůbec nezajímá, stejnou skutečnost uvedla pouze 2 % chlapců.

Položka číslo 8: U 60 % děvčat se otec neptá na prožití dne, u chlapců je to pouze 11 %.

Položka číslo 10: 54 % chlapců uvedlo, že v případě, že nepřijdou v době, kdy jsou s otcem domluveni na nákupu dárku pro matku, otec zařídí dárek sám a nic jim neřekne.

76 % dívek popsalo, že otec nezakoupí dárek sám a bude trvat na tom, aby šly s ním jindy.

Položka číslo 11: Odlišně popisují také trávení volného času. Zatímco děvčata si s matkou i otcem nečastěji povídají, chlapci si s matkou také nejčastěji povídají, ale s otcem mají společné zájmy, nebo spolu sportují.

Položka 12: 45 % děvčat uvádí, že matka jim nařídí, že na návštěvu k babičce musí jet. Otcové v 60 % chtějí, aby se děvčata zeptala matky. V 76 % chlapci uvedli, že otec řekne, že jezdit nemusí.

Položka 13: Matka si v klidu promluví s 43 % děvčat, ale pouze s 22 % chlapců.

Položka 14: 42 % děvčat uvedlo, že matka zlepšení nechá čistě na nich. S 32 % chlapců se bude matka učit.

Položka číslo 16: Děvčata častěji uvádějí, že otec s nimi problémy neřeší a přenechává je matce. Naproti tomu s chlapci je otcové v některých případech řeší.

Položka 17: 55 % chlapců uvedlo, že otec jejich názor respektuje, to samé uvedlo pouze 5 % děvčat. 34 % děvčat uvedlo, že si s otcem příliš nepovídá, komunikuje více s matkou.

Položka 18: 50 % chlapců uvedlo, že se otec v klidu zeptá, co se stalo. Děvčata ve 43 % uvedla, že otec tento problém neřeší.

Z těchto rozdílných popisů lze usuzovat, že děvčata a chlapci popisují rozdílně výchovný styl otce a výchovný styl matky.

Děvčata budou hodnotit výchovný styl otce a matky jinak než chlapci.

Tuto hypotézu lze přijmout za platnou.

Položka 5: Šesti chlapcům vadí, pokud otec trvá na tom, že musí činnost navštěvovat i nadále. Dívky to v případě matek i otců chápou.

Položka 6: Šest děvčat uvádí, že jsou i horší věci než pokárání, ale třem chlapcům stejná možnost vadí.

Položka 8: 23 chlapců „otravuje“, že se jich matka ptá na prožitý den, 46 děvčat uvedlo, že jsou ráda, pouze pěti z nich to někdy vadí.

Položka 9: Třiceti děvčatům vadí, že matka trvá na úklidu, stejnou možnost uvedlo devatenáct chlapců.

Položka 10: Deseti dívkám vadí, že otec trvá na nákupu dárku pro matku v jiný den, stejnou možnost uvedl pouze jeden chlapec.

Položka 13: Devíti chlapcům vadí, že otec přenechá řešení problému matce. Stejnou možnost preferují čtyři děvčata, pět je rádo, že problém řeší matka.

Položka 16: Osmnáct děvčat je rádo, že problémy otec neřeší a řeší je matka. Čtyři chlapci jsou rádi, že otec problémy vůbec neřeší.

Položka 17: Třináct dívek mrzí, že si s nimi otec příliš nepovídá. Otec respektuje názor pouze dvou dívek, ale chlapců je dvacet čtyři.

Položka 18: Deset chlapců mrzí, že otec přenechá řešení matce, ale sedm dívek je rádo, že otec přenechá řešení matce.

Děvčata preferují jiný výchovný styl než chlapci.

Tuto hypotézu lze přijmout za platnou.

Položka 6: Šest děvčat uvádí, že jsou i horší věci než pokárání, ale třem chlapcům stejná možnost vadí. Děvčata preferují řešení problémů s matkou.

Položka 8: 23 chlapců „otravuje“, že se jich matka ptá na prožitý den, 46 děvčat uvedlo, že jsou ráda, pouze pěti z nich to někdy vadí. Děvčata preferují zájem o svou osobu.

Položka 10: Deseti dívkám vadí, že otec trvá na nákupu dárku pro matku v jiný den, stejnou možnost uvedl pouze jeden chlapec. Chlapci chápou, když musí jít s otcem v jiný den.

Položka 12: Chlapci preferují, když jim matka dovolí zůstat doma a uloží jim nějakou práci.

Položka 13: Devíti chlapcům vadí, že otec přenechá řešení problému matce. Stejnou možnost preferují čtyři děvčata, pět je rádo, že problém řeší matka.

Položka 14: Děvčata preferují, když rodiče nechají zlepšení známek na nich. Chlapci preferují, když otec přenechá řešení známek matce.

Položka 16: Osmnáct děvčat je rádo, že problémy otec neřeší a řeší je matka. Čtyři chlapci jsou rádi, že otec problémy vůbec neřeší. Děvčata preferují řešení problémů s matkou.

Položka 18: Deset chlapců mrzí, že otec přenechá řešení matce, ale sedm dívek je rádo, že otec přenechá řešení matce. Dívky preferují, že otec problémy neřeší.

Teoretická hypotéza (dále jen H1)

H1 Předpokládáme, že ve vnímání výchovného stylu matky a otce budou mezi děvčaty a chlapci rozdíly.

Na základě přijetí všech tří pracovních hypotéz je možné konstatovat její přijetí.

Děvčata a chlapci vnímají rozdíly ve stylu matky a otce.

Děvčata vnímají, že otec s nimi řadu problémů řešit nechce a přenechává jejich řešení matce.

Také komunikace se liší. S chlapci komunikují otcové více než s dcerami, co se týká trávení volného času, prožitku dne.

Trávení volného času lze také odlišit podle pohlaví dospívajícího dítěte. Zatímco děvčata zvolila nejčastěji možnost rozhovorů pro otce i pro matku, chlapci zvolili tuto možnost u matky, ale s otcem mají spíše společné zájmy a společně sportují.

Školní záležitosti řeší s chlapci i s děvčaty ve většině případů matka, ale u děvčat volí vlastní píli, u chlapců volí spíše dohled a společné učení.

Závěr

Cílem diplomové práce na téma *Výchovný styl matek a otců očima dospívajících* bylo analyzovat a popsat problematiku výchovy a výchovných stylů a zjistit, jak dospívající chlapci a děvčata vnímají rozdíly ve výchovném stylu matek a otců a jak tyto rozdíly hodnotí. V teoretické části práce bylo uvedeno, že různí autoři rozlišují mnoho typů stylu rodičovské péče (výchovných stylů). V každém výchovném stylu je nutné posuzovat emoční vztahy rodičů a dětí, způsob komunikace, velikost požadavků na dítě, kontrolu jejich splnění. Záleží rovněž na volbě výchovných prostředků a reakcí dětí na ně. Pro tuto práci byla jako nejvhodnější vybrána typologie E. E. Maccobyové a J. A. Martina, kteří rozlišují kladný a záporný emoční vztah k dítěti a kontrolu jejich požadavků.

V empirické části práce byly prezentovány výsledky výzkumného šetření. Šetření probíhalo formou strukturovaných rozhovorů se žáky osmých ročníků základních škol. Tyto rozhovory byly velmi zajímavé a přinesly řadu mnohdy překvapivých výsledků. V průběhu vedení rozhovorů bylo zjištěno, že ne každé dospívající dítě je ochotné se „otevřít“ a pravdivě odpovědět na otázky. Překvapující bylo, že lépe se vedly rozhovory s chlapci, kteří byli otevřenější než děvčata. Ze šetření vyplynulo, že chlapci i děvčata ze zkoumaného souboru rozdílně vnímají i hodnotí styl rodičovské péče. Odlišnosti se nacházejí v mnoha oblastech. Rozdíly lze nalézt ve způsobu trávení volného času. Liší se také řešení školních problémů a způsob komunikace. Rozdílně v těchto záležitostech přistupují otcové k dcerám a rozdílně k synům. Tato skutečnost platí i v případě matek. Výzkumná sonda ukázala rozdíly ve vnímání rodičovského výchovného stylu u chlapců a děvčat, do jisté míry ale dokládá také rozdílné výchovné přístupy rodičů dle pohlaví rodičů. To se ukázalo v tomto výzkumném souboru.

Problematické bylo zejména to, že řada respondentů ve výzkumném souboru byla z neúplných a doplněných rodin a někteří se s rodičem, se kterým nežijí ve společné domácnosti, nestýkají. Tím se v některých otázkách snížil počet respondentů. V tomto výzkumném souboru vždy chyběl otec. Bylo by vhodnější zvolit větší výzkumný soubor, aby bylo možné získat více informací o obou rodičích. Jistě by bylo zajímavé získat informace i od rodičů dospívajících, tak by bylo možné srovnat jejich odpovědi.

Tato práce je pouze malou exkurzí do velmi širokého okruhu otázek týkajících se výchovy a vztahů mezi rodiči a dětmi; snahou bylo analyzovat alespoň některé dílčí oblasti a popsat výchovu z méně běžného úhlu pohledu: očima dospívajících.

Seznam zdrojů

- Bakalář, E. **Průvodce otčovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít.** Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-605-0.
- Biddulph, S. [přel. J. Pištorová]. **Mužství.** Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-209-6.
- Buriánek, J. **Sociologie.** Praha: Fortuna, 2003. ISBN 80-7168-254-5.
- Čáp, J. Mareš, J. **Psychologie pro učitele.** Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.
- Dainowová, S. [přel. M. Koldinský]. **Jak přežít dospívání svých dětí.** Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-051-0.
- Dobson, J. [přel. A. Švecová]. **Výchova chlapců.** Praha: Návrat domů, 2003. ISBN 80-7255-082-9.
- Faber, A. Mazlish, E. [přel. E. Vrůblová]. **Jak mluvit, aby nás teenageři poslouchali, jak naslouchat, aby nám teenageři důvěřovali.** Brno: Computer press, 2007. ISBN 978-80-251-1514-5.
- Giddens, A. [přel. J. Jařáb]. **Rodina, manželství a osobní život.** In **Sociologie.** Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- Havlík, R. Kořa, J. **Sociologie výchovy a školy.** Praha: Portál, 2002.
- Hayesová, N. [přel. I. Štěpaníková]. **Základy sociální psychologie.** Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-763-9.
- Helus, Z. **Sociální psychologie pro pedagogy.** Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3.
- Janošová, P. **Dívčí a chlapecká identita - Vývoj a úskalí.** Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2284-9.
- Kast, V. [přel. P. Patočka]. **Otcové – dcery, matky – synové.** Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-838-4.

- Langmeirer, J. Krejčířová, D. **Vývojová psychologie**. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-X.
- Leman, K. [přel. H. Kašparovská]. **Sourozenecké konstelace**. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-194-8.
- Macek, O. **Adolescence**. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X.
- Matějček, Z. **Co děti nejvíc potřebují**. Praha: Portál, 2003.
- Matějček, Z. **Co, kdy a jak ve výchově dětí**. Praha: Portál, 2000.a). ISBN 80-71-78-494-X.
- Matějček, Z. Dytrych, Z. **Krizové situace v rodině očima dítěte**. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0332-7.
- Matějček, Z. **Po dobrém nebo po zlém?** Praha: Portál, 2000.b). ISBN 80-7178-486-9.
- Matoušek, O. **Rodina jako instituce a vztahová síť**. Praha: SLON, 1997. ISBN 80-85850-24-9.
- Mertin, V. **Na co se často ptáte – Ze zkušeností dětského psychologa**. Praha: Scientia, 2004.
- Mertin, V. **Výchovné maličkosti**. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-857-9.
- Možný, I. **Rodina a společnost**. Praha: Slon, 2006. ISBN 80-86429-58-X.
- Novák, T. Dvořáčková, B. **Vztah matky a syna**. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2077-7.
- Novák, T. **Vztah matky a dcery**. Praha: Grada Publishing, 2008.a). ISBN 978-80-247-2076-0.
- Novák, T. **Vztah otce a dcery**. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2078-4.
- Novák, T. **Vztah otce a syna**. Praha: Grada Publishing, 2008.b). ISBN 978-80-247-2079-1.
- Pernerová, R. A. [přel. M. Žárská]. **Tabu v rodinné komunikaci**. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-363-3.

- Petitcollin, Ch. [přel. A. Malkovská]. **Jak správně komunikovat se svým dítětem.** Praha: Pierot, 2009. ISBN 978-80-7353-143-3.
- Plaňava, I. **Průvodce mezilidskou komunikací. přístupy – dovednosti – poruchy.** Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0858-2.
- Richter, R., Schäfer, E. [přel. L. Pecharová]. **Kniha pro tatínky.** Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2083-8.
- Ryanová, E. A. [přel. E. Hauserová]. **O rodičích.** Praha: Lidové noviny, 1996.
- Řezáč, J. **Sociální psychologie.** Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.
- Říčan, P. **Cesta životem.** Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5.
- Satirová, V. [přel. J. Šolcová, V. Lišková]. **Kniha o rodině.** Praha: Institut Virginie Satirové & Práh, 1994.
- Schulz von Thun, F. [přel. K. Balcar]. **Jak spolu komunikujeme? Překonávání nesnází při dorozumívání.** Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0832-9.
- Skutil, M. a kol. **Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství.** Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.
- Sobotková, I. **Psychologie rodiny.** Praha: Portál, 2001. ISBN 978-80-7367-250-8.
- Trapková, L. Chvála. V. **Rodinná terapie psychosomatických poruch – Rodina jako sociální děloha.** Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-561-5.
- Vágnerová, M. **Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání.** Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
- Vágnerová, M. **Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří.** Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- Vališová, A. a kol. **Autorita ve výchově. vzestup, pád, nebo pomalý návrat.** Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3.
- Vybíral, Z. **Psychologie lidské komunikace.** Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-291-2.

Elektronické zdroje:

- **Prachatice** [on-line]. Město Prachatice. [cit. 12. února 2008]. Dostupné na Internetu: <http://www.prachatice.cz>.
- **Základní informace o městě a regionu.** Město Prachatice. [cit. 8. Dubna 2013]. Dostupné na Internetu: http://www.prachatice.cz/n_hospinfo.html.

Přílohová část

Příloha – Otázky pro strukturovaný rozhovor s dospívajícími chlapci a děvčaty

Otázky pro strukturovaný rozhovor

Chci Tě požádat o rozhovor. Tento rozhovor je zcela anonymní a pro mě platí mlčenlivost, takže se nemusíš bát, že by se někdo další dozvěděl, jak jsi odpovídal/a. Prosím proto o pravdivé odpovědi. Informace z nich získané použiji při zpracování své diplomové práce.

1) *Kdo jsi?*

a) chlapec

b) dívka

2) *Kolik Ti je let?*

3) *Kdo tvoří Tvoji rodinu, se kterou bydlíš:*

4) *Pokud nebydlíš s otcem/matkou, stýkáš se s ním/ní?*

a) ano, pravidelně

b) ano, výjimečně

c) ne

5) *Pokud navštěvuješ nějakou zájmovou činnost, na kterou jsi chtěl/a chodit a ta Tě po nějaké době přestane bavit?*

Co na to matka:

a) okamžitě můžeš činnost opustit

b) musíš na činnost chodit tak dlouho, na jak dlouho ji máš zaplacenou

c) činnost musíš navštěvovat i nadále

Co na to otec:

a) okamžitě můžeš činnost opustit

b) musíš na činnost chodit tak dlouho, na jak dlouho ji máš zaplacenou

c) činnost musíš navštěvovat i nadále

A jak hodnotíš to, co zvolí:

Matka:

Otec:

6) Představ si, že přineseš ze školy špatnou známku. Jak se zachová:

Matka:

- a) promluví si s Tebou
- b) vynadá Ti
- c) něco Ti zakáže – co:
- d) dostaneš pohlavek
- e) potrestá Tě – jak:
- f) bude se s Tebou učit
- g) sežene Ti doučování
- h) neřeší to, řeší to s Tebou otec

Otec:

- a) promluví si s Tebou
- b) vynadá Ti
- c) něco Ti zakáže – co:
- d) dostaneš pohlavek
- e) potrestá Tě – jak:
- f) bude se s Tebou učit
- g) sežene Ti doučování
- h) neřeší to, řeší to s Tebou matka

Jak vnímáš to, jak je tento problém řešen ze strany:

Matky:

Otce:

7) Zajímá Tvé rodiče, co děláš ve svém volném čase?

Matka:

- a) ano b) ne c) částečně d) někdy

Otec:

- a) ano b) ne c) částečně d) někdy

8) *Ptají se Tě doma, co jsi ten den prožil/a?*

Matka:

Otec:

Jak vnímáš to, že se Tě ptají na to, co děláš ve svém volném čase:

Ze strany matky:

Ze strany otce:

9) *Představ si, že Ti matka nařídí, abys doma uklidil/a. Ty tento požadavek nesplníš. Co udělá matka:*

- a) přejde to bez jakéhokoliv projevu
b) bude trvat na tom abys uklidil/a a nijak Tě nepotrestá
c) bude trvat na tom abys uklidil/a a bude následovat potrestání

Jak vnímáš reakci matky Ty:

10) *Představ si, že otci slíbíš, že s ním půjdeš vybírat vhodný dárek pro matku. Ty ale ve smluvený termín nepřijdeš. Co udělá otec?*

- a) zařídí to sám a nic Ti neřekne
b) zařídí to sám, ale vytkne Ti to
c) nezařídí to sám a bude trvat na tom, aby si s ním šel/šla jindy

Jak vnímáš reakci otce Ty:

11) Pokud trávíš volný čas s rodiči, co s nimi děláš?

S matkou:

S otcem:

Jak vnímáš dané trávení volného času:

12) Představ si, že máš jet s rodiči na návštěvu k babičce, ale jet se Ti nechce a to i rodičům oznámíš. Co udělá:

Matka:

- a) řekne, že jezdit tedy nemusíš
- b) řekne, že jezdit nemusíš, ale místo návštěvy Ti uloží nějakou práci
- c) nařídí Ti, že musíš jet
- d) řekne Ti, ať se zeptáš otce

Otec:

- a) řekne, že jezdit tedy nemusíš
- b) řekne, že jezdit nemusíš, ale místo návštěvy Ti uloží nějakou práci
- c) nařídí Ti, že musíš jet
- d) řekne Ti, ať se zeptáš matky

Jak to vnímáš a hodnotíš ty:

Ze strany matky:

Ze strany otce:

13) Máš přijít domů od kamaráda/kamarádky nejpozději v 19:00, ale ty se o půl hodiny zpozdíš. Co udělá:

Matka:

- a) v klidu si s Tebou o tom promluví
- b) vynadá Ti
- c) něco Ti zakáže – co:
- d) přenechá řešení otci

Otec:

- a) v klidu si s Tebou o tom promluví
- b) vynadá Ti
- c) něco Ti zakáže – co:
- d) přenechá řešení matce

Jak to vnímáš Ty:

Ze strany matky:

Ze strany otce

14) V pololetí se Ti nepovede vysvědčení podle představ rodičů. Co pro zlepšení udělá:

Matka:

- a) bude Ti kontrolovat známky
- b) bude se s Tebou učit
- c) sežene Ti doučování
- d) zlepšení nechá čistě na Tobě a za zlepšení známek Ti něco slíbí
- e) známky neřeší
- f) přenechá řešení otci

Otec:

- a) bude Ti kontrolovat známky

- b) bude se s Tebou učit
- c) sežene Ti doučování
- d) zlepšení nechá čistě na Tobě a za zlepšení známek Ti něco slíbí
- e) známky neřeší
- f) přenechá řešení matce

Co řešení matky:

Co říkáš řešení otce:

15) Rozhodneš se, že se chceš dostat na střední školu, která má nějaké náročné přijímací řízení. Abys uspěl/a, začneš se přípravě věnovat. Co na to:

Matka:

- a) podporuje Tě a pomáhá Ti
- b) nezajímá jí to
- c) nechce, aby si se tomuto oboru věnoval/a

Otec:

- a) podporuje Tě a pomáhá Ti
- b) nezajímá jí to
- c) nechce, aby si se tomuto oboru věnoval/a

Jak vnímáš reakci matky:

Jak vnímáš reakci otce:

16) Pokud s rodiči řešíš nějaký problém, jak to vypadá:

Matka:

- a) problém se řeší v klidu
- b) řešení skončí hádkou

- c) problémy matka neřeší
- d) problém matka neřeší, ale chce, aby je s Tebou vyřešil otec

Otec:

- a) problém se řeší v klidu
- b) řešení skončí hádkou
- c) problémy otec neřeší
- d) problém otec neřeší, ale chce, aby je s Tebou vyřešila matka

Jak hodnotíš řešení matky:

Jak hodnotíš řešení otce:

17) Když si o něčem povídáš s rodiči, tak:

Matka:

- a) Tvůj názor respektuje
- b) Tvůj názor nerespektuje a vnucuje Ti svůj
- c) vůbec Tě neposlouchá
- d) vytváří kompromis mezi Tvým a jejím názorem
- e) příliš si s ní nepovídáš, bavíš se více s otcem

Otec:

- a) Tvůj názor respektuje
- b) Tvůj názor nerespektuje a vnucuje Ti svůj
- c) vůbec Tě neposlouchá
- d) vytváří kompromis mezi Tvým a jeho názorem
- e) příliš si s ním nepovídáš, bavíš se více s matkou

Jak hodnotíš řešení matky:

Jak hodnotíš řešení otce:

18) Představ si, že ve škole něco provedeš. Do žákovské Ti učitel/ka napíše, že se rodiče mají dostavit do školy:

Matka:

- a) v klidu se Tě zeptá, co se stalo
- b) hned Ti začne nadávat a na nic se Tě neptá
- c) neřeší to
- d) přenechá řešení otci
- e) jiné řešení:

Otec:

- a) v klidu se Tě zeptá, co se stalo
- b) hned Ti začne nadávat a na nic se Tě neptá
- c) neřeší to
- d) přenechá řešení matce
- e) jiné řešení:

Jak hodnotíš řešení matky:

Jak hodnotíš řešení otce: